

18—22 april.

Debatter m. m.

Onsdagen den 22 april.

	Sid.
Svar på interpellation av herr Wistrand ang. granskningsrätten beträffande de statliga bolagen	7
Svar på frågor av herr Lundqvist ang. delning av Bromma, Brännkyrka och Enskede församlingar	19
Anslag under sjätte huvudtiteln:	
Underhåll av enskilda vägar m. m.	21
Byggande av fiskehamnar	22
Ersättning till J. A. Söderlund för olycksfall i arbete	34
Skattelättnader beträffande ersättning för förlust av fartyg m. m. ...	38
Upphävande av regleringen av rundvirkesexporten	47
Förkortning av arbetstiden	54
Fortsatt giltighet av jordförvärvslagen	71
Anslag till lån för anskaffande av grästorkar	88
Obligatorisk kontroll av elektriska mätare	90

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 22 april.

Statsutskottets utlåtande nr 6, ang. utgifterna under sjätte huvudtiteln (kommunikationsdepartementet)	21
— nr 61, ang. stöd åt de icke statliga alkoholistanstalterna	34
— nr 62, ang. tilldelningen av statsbidrag till den utomprocessuella rättshjälpsverksamheten	34
— nr 63, ang. anslag till statens bosättningslånefond m. m.	34
— nr 64, ang. ersättning till löneplansanställd personal vid utförande av särskilt förorenande arbete	34

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 65, ang. ändring i reservbefälskungörelsen för armén	34
— nr 66, ang. ersättning till J. A. Söderlund för olycksfall i arbete	34
— nr 67, ang. anslag till uppförande av byggnader för institutet för konserveringsforskning	38
— nr 68, ang. Sveriges övergång till ett på engelsk mätningssystem byggt skeppsmätningssystem m. m.	38
— nr 69, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: justitiedepartementet	38
— nr 70, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: socialdepartementet	38
— nr 71, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: inrikesdepartementet	38
— nr 72, ang. fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag	38
Bevillningsutskottets betänkande nr 18, ang. skattelättnader beträffande ersättning för förlust av fartyg m. m.	38
— nr 32, ang. avdragsrätt för kostnad för anskaffande av för beredskapslagring av drivmedel för traktorer avsedd bränsletank	47
Bankoutskottets utlåtande nr 12, ang. upphävande av regleringen av rundvirkesexporten	47
— nr 13, ang. översyn av norrlandskommitténs olika förslag m. m.	54
Första lagutskottets utlåtande nr 30, ang. spärrning av rätten till in-teckning i fastighet som är föremål för byggnation med kom-munal borgen	54
— nr 31, ang. skyldighet för enskild att bekosta upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet	54
— nr 32, ang. ändring i lagen om införsel i avlöning, pension eller livränta	54
— nr 33, ang. ändring av 42 § sinnessjuklagen	54
Andra lagutskottets utlåtande nr 22, ang. förkortning av arbetstiden	54
Tredje lagutskottets utlåtande nr 14, ang. översyn av författningarna om den kyrkliga jorden	71
— nr 15, ang. vissa anslag ur kyrkofonden m. m.	71
— nr 16, ang. fortsatt giltighet av jordförvärvslagen	71
Jordbruksutskottets utlåtande nr 11, ang. anslag till vissa natur-skyddsändamål	88
— nr 12, ang. Sveriges anslutning till Europeiska växtskyddsorga-nisationen m. m.	88
— nr 13, ang. anslag till bidrag till hushållningssällskapens veteri-närbakteriologiska laboratorier	88
— nr 14, ang. anslag till lån för anskaffande av grästorksanlägg-ningar	88
— nr 15, ang. försäljning av en Vadstena krigsmanshuskassa till-hörig fastighet	89
— nr 16, ang. utbildningskurser för viss lantmäteripersonal m. fl.	90
— nr 17, ang. anslag till bidrag till vissa skogsbrukskurser m. m.	90
Första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 9, ang. obligatorisk kontroll av elektriska mätare	90

Lördagen den 18 april.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Justerades protokollen för den 11 och den 14 innevarande månad.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med stöd av bifogade läkarintyg anholder undertecknad vördsamt om befrielse från riksdagsarbetet under tiden 15/4—25/4 1953.

Göteborg den 15 april 1953.

Anna Sjöström-Bengtsson.

Härmed intygas, att fru *Anna Sjöström-Bengtsson* på grund av luftrörskatarr med feber är förhindrad deltaga i riksdagsarbetet 15/4—25/4 1953.

Göteborg den 15/4 1953.

V. Johnsson.

Leg. läkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades vidare herr *Mossberger* för tiden från den 18 t. o. m. den 25 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1953/54 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgif-

ter för budgetåret 1953/54 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.; nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1953/54;

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i riktlinjerna för den statliga exportkrediten;

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängning av statens borgensåtagande för vissa skuldförbindelser av Husaby aktiebolag;

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Sveriges geologiska undersökning;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1953/54 till odontologisk försöksverksamhet vid Vipeholms sjukhus i Lund; och

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av medicinsk undervisning vid vissa Stockholms stad tillhöriga sjukhus.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 139, i anledning av väckt motion om utredning av redogöransvaret;

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 juni 1924 (nr 225) med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin, m. m.; samt

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § lagen den 30 juni 1948 (nr 449) om disciplinstraff för krigsmän.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den av herr *Spetz* m. fl. väckta motionen, nr 452, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 76 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1953/54 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående särskilda åtgärder till stöd åt de icke statliga alkoholistanstalterna;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag angående tilldelningen av statsbidrag till den utomprocessuella rättshjälpsverksamheten;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1953/54 till statens bosättningslånefond m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 64, i anledning av väckt motion om beredande av möjlighet till särskild ersättning till löneplansanställd personal vid utförande av särskilt förorenande arbete;

nr 65, i anledning av väckta motioner om viss ändring i reservbefälskungörelsen för armén;

nr 66, i anledning av väckt motion om ersättning till linfabriksarbetaren J. A. Söderlund för olycksfall i arbete;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53 till uppförande av byggnader för institutet för konserveringsforskning;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges övergång till ett på engelsk mätningssystem byggt skeppsmätningssystem m. m.;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde.

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde; samt

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 18, i anledning av väckta motioner om vissa skattelättnader för rederier beträffande försäkringsersättning för förlust av fartyg, m. m.; samt

nr 32, i anledning av väckta motioner om rätt att vid taxering till skatt åtnjuta avdrag för kostnad för anskaffande av för beredskapslagring av drivmedel för traktorer avsedd bränsletank;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av väckta motioner om upphävande av regleringen av rundvirkesexporten; samt

nr 13, i anledning av väckt motion om en skyndsam översyn av norrlandskommitténs olika förslag m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av väckt motion angående spärrning av rätten till inteckning i fastighet som är föremål för byggnation med kommunal borgen;

nr 31, i anledning av väckta motioner om lagstiftning rörande skyldigheten för enskild att i vissa fall bekosta upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet;

nr 32, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i lagen om införsel i avlöning, pension eller livränta; samt

nr 33, i anledning av väckt motion om viss ändring av 42 § sinnessjuklagen;

andra lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckta motioner om förkortning av arbetstiden;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av väckta motioner angående översyn av författningarna om den kyrkliga jorden;

nr 15, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m. dels ock en i ämnet väckt motion; samt

nr 16, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 17 juni 1948 (nr 329) om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet, dels ock i ämnet väckta motioner;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 11, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1953/54 till vissa naturskyddsändamål;

nr 12, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande Sveriges anslutning till Europeiska växtskyddsorganisationen m. m.;

nr 13, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1953/54 till bidrag till hushållningssällskapens veterinärbakteriologiska laboratorier;

nr 14, med anledning av väckta motioner om anslag till lån för anskaffande av grästorksanläggningar;

nr 15, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en

Vadstena krigsmanshuskassa tillhörig fastighet;

nr 16, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbildningskurser för viss lantmäteri-personal m. fl.; samt

nr 17, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1953/54 till bidrag till vissa skogsbrukskurser m. m.; ävensom

första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 9, över motion angående obligatorisk kontroll av elektriska mätare.

Anmäldes och bordlades en av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjord anmälan, att till utskottet inkommit framställning från fullmäktige i riksbanken om pension åt städerskan vid riksbankens avdelningskontor i Jönköping fru Sofia Wiborg.

Anmäldes och bordlades en av herr *Mogård* under sammanträdet till herr talmannen avlämnad motion, nr 453, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nya bestämmelser om medlemskap av finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.11 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Tisdagen den 21 april.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Justerades protokollet för den 15 innevarande månad.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 142, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till veterinärstaten jämte i ämnet väckta motioner;

nr 143, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Jordbrukets lagerhusfond jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 144, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Fiskerilånefonden jämte i ämnet väckta motioner.

Föredrogs och lades till handlingarna den av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjorda anmälan, att till utskottet inkommit framställning från fullmäktige i riksbanken om pension åt städerskan vid riksbankens avdelningskontor i Jönköping fru Sofia Wiborg.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott herr *Mogårds* motion, nr 453, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nya bestämmelser om medlemskap av finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg m. m.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 6 och 61—72, bevillningsutskottets betänkanden nr 18 och 32, bankoutskottets utlåtanden nr 12 och 13, första lagutskottets utlåtanden nr 30—33, andra lagutskottets utlåtande nr 22, tredje lagutskottets utlåtanden nr 14—16, jordbruksutskottets utlåtanden nr 11—17 samt första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 9.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 454, av herr *Weiland* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 15 § lagen den 6 juni 1930 (nr 252) om kommunalstyrelse i stad, m. m.;

nr 455, av herr *Ewerlöf*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor om det mindre och medelstora handelstonnaget; samt

nr 456, av herr *Ahlberg* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rörligt tillägg under år 1953 på tjänste- och familjepensioner för statstjänstemän m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.04 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 22 april.

Kammaren sammanträdde kl. 10 förmiddagen.

Herr talmannen anmälde, att till kammaren överlämnats Kungl. Maj:ts skrivelse nr 225, angående förordnande av statsrådsledamöter att uppläsa Kungl. Maj:ts öppna brev till riksdagen angående vissa grundlagsfrågor.

Av nämnda kungl. skrivelse, som nu föredrogs, inhämtades bland annat, att Kungl. Maj:t förordnat hans excellens herr ministern för utrikes ärendena *Undén* att i första kammaren uppläsa Kungl. Maj:ts ifrågavarande öppna brev.

Med anledning härav lämnades ordet till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena *Undén*, som i enlighet med det honom givna uppdraget uppläste Kungl. Maj:ts öppna brev, nr 226, angående vissa grundlagsfrågor.

Ang. granskningsrätten beträffande de statliga bolagen.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet *SKÖLD*, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Wistrands interpellation angående granskningsrätten beträffande de statliga bolagen erhöll ordet och anförde: Herr talman! I en med första kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Wistrand frågat mig om jag har för avsikt att för riksdagen framlägga förslag om att riksdagens revisorer och statens sakrevision skall medgivas utöva samma granskningsrätt beträffande de statliga bolagen som tillkommer dem i fråga om övrig statsverksamhet.

Med hänsyn till omfattningen och betydelsen av den statliga eller statsunderstödda verksamhet, som bedrivs i aktiebolagsform, är det helt naturligt att frågan om formerna för kontrollen av de

statliga bolagen tillmötes en avsevärd vikt. Frågan har också, såsom interpellanten erinrat om, under en längre tidsperiod varit föremål för överväganden i olika sammanhang, senast i anslutning till 1948 års revisionsutrednings betänkande. Av de förslag i ämnet, som ställts under diskussion, har emellertid icke något vunnit en sådan anslutning, att frågan har kunnat betraktas som slutgiltigt löst. Sålunda råder alltså, såsom framgår av yttrandena över nyssnämnda betänkande, starkt delade meningar om lämpligheten av att genomföra den av interpellanten förordade utsträckningen av riksdagens revisorers och statens sakrevisions granskningsrätt till att omfatta även de statliga bolagen.

För egen del vill jag uttala, att jag finner det naturligt att kontrollen av den affärsverksamhet, som staten bedriver, utformas på ett sätt, som ansluter sig till den form, som i varje särskilt fall valts för verksamheten. Då statsmakterna beslutat att organisera en viss verksamhet i bolagets form, har detta skett efter ett noggrant övervägande av de därmed följande fördelarna och nackdelarna. Avgörande torde som regel ha varit en strävan att ställa företaget vid sidan om den egentliga statsförvaltningen med dess bundna former och politiska anknytning för att därigenom ge företagsledningen möjlighet att inom den ram, som uppdrages genom bestämmelserna i aktiebolagslagen, företaga en mera affärsmässig bedömning av frågor rörande företaget och dess drift. Enligt min mening kan det då icke vara riktigt att vidtaga åtgärder, som inskränker den handlingsfrihet som sålunda eftersträvas, och på så sätt beröva företaget de fördelar i driftshänseende som följer med bolagsformen. Det torde icke kunna bestridas, att en utsträckning av de statliga revisionsorganens granskningsrätt till att omfatta de statliga bolagen skulle aktualisera vissa nackdelar och risker

Ang. granskningsrätten beträffande de statliga bolagen.

och därigenom utgöra en belastning för dessa bolag. Även vid beaktande av de vinster, som kan erhållas genom att bolagen underkastas en dylik kontroll, måste det därför inge allvarliga betänkligheter att införa den av interpellanten förordade offentliga granskningen. Särskilt starka blir dessa betänkligheter med tanke på de statliga bolag, som bedriver sin verksamhet i konkurrens med företag i enskild ägo. Dylika statliga bolag kan befaras komma i ett ur effektivitetssynpunkt klart sämre läge än sina icke-statliga konkurrenter, om de underkastas kontroll av även andra organ än den lagstadgade bolagsrevisionen. Vidare vill jag beträffande monopolbolagen — AB Svenska tobaksmonopolet och AB Vin- & spritcentralen — erinra om att av de fem revisorer, som finns i vart och ett av dessa bolag, tre utses av fullmäktige i riksgäldskontoret utom fullmäktiges egen krets. Dessa tre har regelmässigt valts bland riksdagens ledamöter, därvid ofta inom kretsen av statsrevisorer, samt har på grund av det sätt, varpå revisionsarbetet är organiserat, möjlighet att fortlöpande följa vederbörande bolags verksamhet. Efter samma linjer sker revisionen även inom det efter mönster av monopolbolagen organiserade Sveriges centrala restaurang AB. Önskemålen om en riksdagens insyn i och granskning ur allmänna synpunkter av de nämnda bolagens förvaltning torde sålunda — under beaktande jämväl av effektivitetssynpunkterna — vara tämligen väl tillgodosedda.

Av det sagda torde framgå att jag icke är beredd att för riksdagen framlägga några förslag på grundval av 1948 års revisionsutrednings betänkande. Jag vill emellertid i detta sammanhang meddela, att jag inom kort kommer att hos Kungl. Maj:t begära bemyndigande att tillkalla särskilda sakkunniga för att verkställa den av 1951 års riksdag begärda utredningen rörande de statliga företagsformerna. Till de problem, som vederbörande riksdagsutskott fann böra falla inom ramen för nämnda utredning, hörde även spörsmålet angående riksdagens inflytande över, insyn i och revision av de

statskontrollerade bolagen. De sakkunniga bör enligt min mening vara oförhindrade att vid fullgörandet av sitt uppdrag ånyo pröva frågan om i vilka former kontrollen över statsbolagen bör ske samt framlägga de förslag, som de finner anledning till.

Herr WISTRAND (h): Herr talman! Jag skall be att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra mitt tack för interpellationssvaret, ett tack som på grund av svarets natur blir en smula blandat. Genom statsrådets svar går det en åder av obenägenhet att utvidga kontrollen. Men han slutar i alla fall med att säga, att det skall göras en utredning angående de statliga företagens arbetsformer och att frågan om kontrollen ju kan komma upp därvid.

Det är helt säkert nödvändigt att frågan kommer upp då. Detta är inte en vanlig fråga, sådan som andra, vilka ofta är föremål för interpellation. Det är en fråga som gång på gång kommit upp i olika sammanhang, men som inte förts väsentligt närmare sin lösning. Under tiden har statens verksamhet i bolagsform utsträckt långt över vad man har tänkt sig på den tid då anordningen med riksdagens revisorer infördes. I fullständig motsats till vårt statskicks grundtankar och den senare tidens utveckling i demokratisk riktning har härigenom riksdagens revisionsmakt och möjligheterna över huvud taget för den allmänna opinionen att få insyn i av staten bedriven verksamhet minskats. Det är så mycket märkligare som det samtidigt, såsom alla vet, har pågått en mycket stark rörelse för vidgad insyn i enskilda företag. Naturligtvis är även statsföretagen underkastade de bestämmelser som tillkommit i detta hänseende, men det har varit en annan tendens när det gällt statens företag än när det gällt de enskilda företagen.

Herr statsrådet finner det naturligt, att kontrollen av den affärsverksamhet, som staten bedriver, ansluter sig till den form, som i varje särskilt fall har valts för verksamheten. Jag kan inte finna

Ang. granskningsrätten beträffande de statliga bolagen.

denna uppfattning fullt bärande. Det är alldeles klart, att när staten bedriver verksamhet i bolagsform, skall bolagen välja revisorer, och hela den bolagsrättsliga delen av revisionsarbetet skall naturligtvis bedrivas på samma sätt, oavsett om det är ett enskilt företag eller ett statligt. Men här är det inte fråga om den bolagsrättsliga kontrollen. Frågan gäller den kontroll, som statens sakrevision och riksdagens revisorer skulle kunna utöva, och den har ingenting att göra med det årliga revisionsarbetet, varvid man går igenom böckerna och ser till att balansräkningarna överensstämmer med verkligheten o. s. v.

Här gäller det de allmänna grundlinjerna för verksamheten. Det blir aldrig fråga om att utöva en fortlöpande kontroll eller att skapa några institutioner härför. Här gäller det endast att bereda möjligheter att vid lämpliga tidpunkter undersöka de statliga bolagen, i syfte att bilda sig en uppfattning om hur de drivs och att delge allmänheten denna uppfattning. Detta står inte i någon motsats till affärsmässiga principer, vilket herr statsrådet snarast tycks anse. Jag tror tvärtom att man genom en sådan form av revision skulle nå en långt större affärsmässighet, därför att bristande affärsmässighet vid sådana tillfällen kan bli avslöjad. Även bland statliga bolag torde det finnas sådana, där man kan sätta affärsmässigheten i fråga.

Jag tror inte heller att man behöver vara ängslig för följderna av en kontroll hos de bolag som driver konkurrens med enskilda. En sådan kontroll måste ju syfta till att vara stödjande och inte nedbrytande när det gäller affärsmässigheten. Tvärtom måste det vara ganska värdefullt för alla, att man till exempel får ordentliga uppgifter om hur en statlig bolagsrörelse i själva verket finansieras, om den vilar på förtäckta subventioner och sålunda inte är rent affärsmässig. Det går — ofta mycket obefogade — rykten om sådant, och ingenting skulle vara mera ägnat att undanröja de dåliga följderna av sådana rykten än att det då och då, när så ansågs påkallat, gjordes en undersökning i fö-

retagen. Bara den omständigheten att sådana möjligheter till kontroll föreligger skulle i hög grad verka befordrande på den allmänna uppfattningen om statsverksamhetens bedrivande.

Herr statsrådet säger, att riksdagens insyn är tämligen väl tillgodosedd beträffande monopolföretag, för vilka riksdagen ju utser vissa revisorer. Det kan vara sant, i varje fall formellt. Men jag tror för min del inte så mycket på den revisionen, bland annat emedan dessa revisorer inte avger någon särskild rapport till riksdagen. Vanligen är det också gamla, förtjänta riksdagsmän som får dessa poster som revisorer, kanske ofta när de kommit så högt upp i riksdagsår och riksdagsvana, att de i mycket hög grad tas i anspråk för det löpande riksdagsarbetet och dess ledning. Det är svårt att tänka sig att från dessa personer skall komma några verkligt friska fläktar av den art man skulle kunna få vid en granskning, som vidtages utifrån och som inte har permanent karaktär, utan som kommer vid tillfällen då det anses lämpligt att en undersökning göres.

Detta gäller nu riksdagens revisorer och riksdagens granskningsverksamhet. Det finns emellertid ett annat organ, som det förefaller mig att herr statsrådet lika mycket avvisar trots att det har en helt annan struktur. Jag syftar på statens sakrevision. Statens sakrevision kom till för ungefär tio år sedan. Man ville skapa ett verkligt auktoritativt organ för kontroll över statlig verksamhet. Fastän jag själv i någon mån är jävig, eftersom jag är vice ordförande, tror jag mig kunna säga, att statens sakrevision med sin mycket skickliga och mycket kvalificerade tjänstemannastab har utfört ett sådant arbete att den vunnit allmän respekt. Säkert är också, att den har sparat många miljoner åt statsverket under årens lopp.

Denna verksamhet, som jag sålunda tror är rätt allmänt erkänd, måste göra halt vid just det område där den skulle kunna göra den kanske största nyttan, nämligen i fråga om revision av statliga bolag. Sakrevisionen är inte något poli-

Ang. granskningsrätten beträffande de statliga bolagen.

tiskt organ, vilket man kan göra gällande i fråga om riksdagens revisioner, ehuru jag tror att politiseringen även där visat sig vara tämligen ringa. Sakrevisionen är däremot en rent statlig institution, som visserligen har ett inslag av riksdagsmän i styrelsen, men de utgör icke dess majoritet. Jag måste verkligen fråga mig hur man i längden skall kunna avvara den högt kvalificerade och beprövade kontrollverksamhet och undersökningsverksamhet, som sakrevisionen utövar, på det mycket stora område av den statliga verksamheten som utövas av de statliga bolagen. Här tror jag i varje fall att risken för att saktigheten skulle offras till förmån för politiken skulle bli mycket liten — snarare skulle i något fall möjligen politiken få göra på sig till förmån för saktigheten, om nu det skall betraktas som en fara.

Herr statsrådet förebådade, att han kommer att begära tillsättande av sakkunniga för utredning om de statliga företagsformerna, och han åberopade därvid riksdagens framställning att i nämnda utredning även skulle upptagas spörsmålet om riksdagens inflytande över insyn och revision i de statskontrollerade bolagen. Herr statsrådet säger också: »De sakkunniga bör enligt min mening vara oförhindrade att vid fullgörande av sitt uppdrag ånyo pröva frågan om i vilka former kontrollen över statsbolagen bör ske, samt framlägga de förslag, som de finner anledning till.»

Jag hoppas uppriktigt att herr statsrådet vid utformandet av sina direktiv för dessa sakkunniga ger dem sådana anvisningar att de inte finner någon möjlighet att gå förbi frågan om kontroll av de statliga bolagen — och att de inte endast stannar vid att taga upp frågan om riksdagens inflytande därvidlag, utan också den minst lika viktiga frågan om i vad mån och på vad sätt dessa bolag bör underkastas statens sakrevisions granskning. Jag hoppas att denna min begäran är av den art, att herr statsrådet anser sig kunna bifalla den.

Det gäller här enligt min mening inte

så mycket en strid om inflytande, utan det gäller — och detta inte utan skäl — att uppehålla allmänhetens tilltro till och respekt för den statliga verksamheten. Det har hänt i ett uppseendeväckande fall att intresserade medborgare begärt att få upplysningar om ett statligt bolag men vägrats sådana. Det är en ståndpunkt som jag inte gillar men som kan förklaras. Men vill man behålla allmänhetens tilltro orubbad, måste man ha en möjlighet att hänvisa till statliga kontrollorgan som kan sättas i gång, när sådant är påkallat.

Jag uppträder här i dag som enskild interpellant, men i själva verket är jag på samma gång en tolk för icke *en*, utan upprepade framställningar i denna fråga av Sveriges riksdag. Det går inte i längden att avvisa dem snävt. Det står i strid med hela den demokratiska utvecklingen att avskärma stora delar av statens verksamhet ifrån offentlig kontroll, delar som tenderar att bli allt större. Det går inte att låta dem utgöra ett område där verksamheten inte kan på ett tillbörligt sätt kontrolleras och där ingen utomstående därför erhåller möjlighet att bilda sig ett hållbart omdöme om det sätt på vilket verksamheten bedrivs. Jag upprepar därför min begäran till herr statsrådet att han, när saken nu kan komma till prövning i samband med en ny utredning, i sina direktiv inte på något sätt undviker frågan, utan fastmer inskräper önskvärdheten av att formerna för en sådan prövning verkligen kommer till en lösning.

Herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Jag har ju i mitt interpellationssvar inte bestridit att här föreligger ett problem, nämligen problemet hur allmänheten skall få insyn i den i landet bedrivna ekonomiska verksamheten. Detta gäller ju inte bara statens ekonomiska verksamhet, utan hela den ekonomiska verksamheten över huvud taget, eftersom hela folkets försörjning är beroende av den ekonomiska verksamhet, som bedrivs i landet. Men jag medger gärna att man kan ställa kraven på insyn högre när det gäller statens verksamhet än när

Ang. granskningsrätten beträffande de statliga bolagen.

det gäller de enskildas. Man kommer emellertid inte ifrån att detta är ett problem som omfattar hela den ekonomiska verksamheten.

Jag har ej heller bestridit att det är ett problem, hur man skall gå till väga i detta avseende. Vad jag i mitt interpellationssvar har gjort är bara det att jag för min personliga del har avvisat den form för insyn som herr Wistrand förordar, nämligen att man utan vidare skall låta de statliga bolagen granskas av riksdagens revisorer och sakrevisionen. När det gäller frågan om insyn i den ekonomiska verksamheten, antingen den är offentlig eller enskild, står man alltid inför avvägningsfrågan, vad som bör vara offentligt och vad som inte bör vara offentligt. Det är ett problem som har stötts och blötts inte minst vid utformningen av aktiebolagslagen. I denna har man intagit vissa ståndpunkter i den frågan, och hittills har vi följt den regeln att statens aktiebolag lyder under aktiebolagslagen och är underkastade precis samma insyn som alla andra aktiebolag i detta land.

När riksdagen i varje särskilt fall beslutat att en statlig verksamhet skall bedrivas i aktiebolagets form, har ju riksdagen därmed också tagit ståndpunkt till frågan om offentligheten och för sin del gått med på att verksamheten icke skall ligga under granskning av riksdagens revisorer och sakrevisionen. Riksdagen kunde ha sagt nej och förklarat, att den inte ville ha denna verksamhet bedriven i bolagsform, på grund av att det då skulle bli för liten insyn.

Anledningen till att jag är motståndare till den tanke, som interpellanten har, att utan vidare föra in de statliga bolagen under riksdagens revisorer och sakrevisionen, skall jag i all korthet belysa. Jag kanske lättast kan göra det, om jag börjar med ett yttrande som interpellanten fällde. Han påminde om monopolbolagen, där det sitter tre av riksgäldsfullmäktige valda revisorer, vilka väljes bland riksdagsmän som inte är riksgäldsfullmäktige. Herr Wistrand säger, att när dessa riksdagsmän väljes, har de kommit upp i en högre ålder, vilket har

sin inverkan, och man kan inte från deras håll vänta samma friska fläktar som om det vore riksdagens revisorer som verkställde granskningen. Men, ärade kammarledamöter, efter vilka grunder väljes riksdagens revisorer? Är det de unga riksdagsmännen som väljes till riksdagens revisorer? Eller är det inte så, att riksdagens revisorer i hög grad utses efter riksdagsålder? Då måste man ställa sig den frågan, varför det skulle bli friska fläktar från riksdagens revisorer, om det inte blir det från bolagsrevisorerna, när det i stort sett är samma kategori riksdagsmän som rekryterar båda grupperna.

Det är emellertid, ärade kammarledamöter, en skillnad i alla fall. Bolagsrevisorerna har nämligen att följa verksamheten hela året igenom. De lär sig verksamheten, och deras insikter i den materia, som de reviderar, blir därför stor. Riksdagens revisorer däremot kan icke ha en ingående kunskap om hela den väldiga verksamhet som de är satta att övervaka. Riksdagens revisorer får uppspana, om det här och där inom den svenska byråkratien kan ha insmugit sig avarter eller skett missgrepp, och det gäller för dem att slå ned på dessa missgrepp. Men riksdagens revisorer kan inte så tränga till botten med sina uppgifter att det föreligger någon garanti för att en anmärkning, som riksdagens revisorer framställer, är grundad. Vi vet ju, herr Wistrand och jag, som är gamla i gården, att det är mycket vanligt att anmärkningar, som framställts av riksdagens revisorer, blir underkända såsom ogrundade. Det kan inte hjälpas att det måste vara så.

Men kan vi då utan vidare säga, att det skulle vara lämpligt att detta slags granskningsverksamhet, som lätt leder till att det ibland framställs ogrundade anmärkningar, överflyttas på den ömtåliga ekonomiska mekanism som en affärsverksamhet är? Om man tänker sig att det mot ett enskilt bolag i pressen skulle riktas sådana anmärkningar, som ibland kommer fram mot byråkratien i statsrevisorernas berättelse, så skulle detta — det medger säkerligen alla —

Ang. granskningsrätten beträffande de statliga bolagen.

välla en obotlig skada för det enskilda företaget. Det kommer det naturligtvis också att göra särskilt för sådana statliga bolag, som driver affärsverksamhet mer eller mindre i konkurrens med enskilda företagare. Det kan därför inte vara rimligt att utan vidare säga, att de statliga bolagen skall granskas av statsrevisorerna.

Jag medger gärna att problemet blir ett annat och mindre betydelsefullt när det gäller sakrevisionen. Det enda som jag där har att säga är, att sakrevisionen på grund av sin natur och ställning i den svenska administrationen endast kan arbeta i full offentlighet. Det är helt enkelt nödvändigt att så sker. Men då ställs man inför den frågan, om sakrevisionen konstitutionellt kan överta en verksamhet som fordrar en så pass stor finkänslighet — jag skulle vilja uttrycka det så — som det blir fråga om när det gäller affärsverksamhet. Jag ställer mig en smula tveksam på den punkten.

Jag slutar, herr talman, med att säga, att jag icke alls ställer mig främmande till själva spørsmålet om en ökad insyn. Jag är för min del fullt villig att låta den kommande utredningen på allvar gripa sig an med detta problem. Jag har bara här sagt, att jag icke anser att frågan kan lösas på det sättet att man utan vidare lägger de statliga bolagen under statsrevisionen och sakrevisionen. Det är mycket sannolikt att om man i samband med en översyn av de former, vari staten bör sköta sin ekonomiska verksamhet, också behandlar kontrollproblemen, så får man inte bara ta hänsyn till hur den statliga företagsamhetens organ skall se ut, utan också till hur kontrollorganen skall vara beskaffade och avgöra om det är möjligt att lösa problemen på grundval av vår hittillsvarande traditionella kontrollerande verksamhet. Det tror jag icke är möjligt. Jag tror att här rullas upp spørsmål, som berör både själva företagsverksamheten och den verksamhet som skall kontrollera denna företagsverksamhet.

Herr DE GEER (fp): Herr talman! Vi som är anhängare av ett enskilt närings-

liv har naturligtvis hälsat med stor tillfredsställelse, att den statliga affärsverksamheten numera i stor utsträckning bedrivs i bolagsform. Härigenom har vi fått möjlighet att undvika socialisering i större skala. Statlig verksamhet i bolagsform kan givetvis bedrivas mer effektivt än om den skötes i ämbetsverkets form. Man slipper nämligen dess ofrånkomliga byråkrati. Men en förutsättning är att de statliga företagen i alla avseenden är fullt jämbördiga med de enskilda företagen. Debatten här i dag gäller en detalj i det hänseendet, nämligen revisionen.

De statliga bolagen är ju underkastade samma bestämmelser i detta avseende som enskild verksamhet. Vi har inte bara en formell revision, utan också en saklig revision.

Herr Wistrand vill göra gällande, att den permanenta revisionen kan vara av mindre värde än när unga friska krafter — jag kan knappast säga att detta direkt hör till saken, men jag tar ändå upp det eftersom finansministern berörde denna fråga — ifrån riksdagen kommer in med nya initiativ och synpunkter.

Jag betvivlar mycket starkt när det gäller riksdagens revisorer, att de kan komma med några initiativ — därmed intet ont sagt om riksdagsledamöterna. Jag har själv ganska länge tillhört riksdagen, och det har meddelats mig under hand, att jag står i kö för den ärorika uppgiften att vara revisor, men att det är ganska små chanser att jag skall kunna komma på plats innan jag lämnar riksdagen.

Jag vill påpeka att redan nu är de offentliga företagen mera än de enskilda utsatta för offentlighetens strålkastarljus. Jag frågar: När får ett enskild företag, som råkar i tillfälliga likviditetsbekymmer, detta omtalat i hela den svenska pressen? När kungöres det i pressen med stora rubriker då ett enskilt företag får en order? Denna offentliga granskning av de statliga bolagen är en olägenhet, men kan i vissa fall vara en fördel för allmänheten. Jag har velat framhålla detta.

Ang. granskningsrätten beträffande de statliga bolagen.

Jag frågar nu om det skulle vara en belastning för de statliga företagen att få en revision enligt de former, som herr Wistrand här talat om. På den frågan svarar jag obetingat ja. Flera av riksdagens revisorer är i alla fall — därmed fortfarande ingenting ont sagt om herrars riksdagsledamöter — en smula analfabeter på det ekonomiska området. Vi måste i de statliga bolagen ägna mycken tid åt att sätta dem in i en hel del komplicerade frågor. Sedan kan man ju också ifrågasätta diskretionsmöjligheterna när det gäller en så stor samling, som får del av många ytterst ömtåliga uppgifter.

Jag ställer mig däremot inte helt avvisande till den linje som herr Wistrand var inne på när det gäller statens sakrevision. Men man kan lösa denna fråga på ett vida enklare sätt. Om jag får ge finansministern en anvisning, så vill jag säga att man kanske kan ta ut en ledamot av den förnämliga statens sakrevision och sätta honom som revisor i det statliga bolaget. Då kan denna enstaka revisor få representera den fond av erfarenhet, som finns samlad hos statens sakrevision.

Herr WISTRAND (h): Herr talman! Jag skall inte bli långgrandig. Jag vill börja med att knyta an till vad herr De Geer avslutningsvis sade om att »vi är analfabeter».

Statsrevisorerna, riksdagens revision, är såsom statsrådet sade utsedda med åldern som rekryteringsgrund, vilket är mycket olyckligt enligt min uppfattning. Vi gjorde häromåret en förändring inom riksdagsrevisorernas kansli och gav det ett större antal tjänstemän och dem en sådan ställning, att de skulle kunna ägna sig huvudsakligen åt revisionsarbetet. Förutsättningen för att vi skulle ha lyckats till fullo med den förbättring, som därmed avsågs, var att man skulle övervinna konservatismen i riksdagen och få den att verkligen inse att riksdagens revisorer borde utses bland personer som var intresserade av revisionsarbete. Det är väl inte så, friherre De Geer —

jag är nog gammaldags att använda hans riktiga titel — att vi allesammans är analfabeter. Vi är naturligtvis alla på det klara med att det i riksdagen finns mycket duktigt folk, som mycket väl skulle kunna skapa en riksdagsrevision som är långt effektivare än den nuvarande. Det gäller bara att välja rätt personer och bryta den gamla slentrianen beträffande riksdagsrevisionens nominering.

Men även om det är, såsom statsrådet säger, en samling äldre riksdagsledamöter som är riksdagens revisorer, får man inte glömma att det dock föreligger den stora skillnaden mellan riksdagens revisorer och dem, som är inlemmade i vederbörande bolag såsom statliga revisorer, att riksdagens revisorer har sitt kansli att sätta in. Och, mina herrar, vid sådan revision — den må utföras av riksdagens revisorer eller av statens sakrevision — så är, tro mig, ty jag har erfarenhet från båda hållen, kansliet det viktigaste. Däri ligger den stora skillnaden.

Herr statsrådet sade att när man för en viss verksamhet valde bolagsformen — orden kanske inte föll precis så, men meningen tycktes vara den — så var det för att komma ifrån en viss insyn. Det kan väl ej vara riktigt. Det är väl i allmänhet med hänsyn till de friare former, i vilka en verksamhet kan drivas, som man väljer bolagsformen. Man fäster sig alltså inte särskilt vid frågan om insynen.

Jag förstår av friherre De Geer, som är ordförande i ett stort statligt bolag, att det kan vara förenat med vissa obehag av en vidgad kontrollverksamhet för bolaget, obehag som inte bara är av personlig utan även av rent faktisk natur. Det vill jag också gärna erkänna. Men jag skulle också just i fråga om det bolaget som han representerar — så mycket som det har pratats om det och så mycket pengar som det har investerats i det och som sedan till en del avskrivits — vilja säga: Hur nyttigt skulle det faktiskt inte ha varit med en auktoritativ opartisk undersökning på ett tidigt stadium, verkställd av personer

Ang. granskningsrätten beträffande de statliga bolagen.

som *sine ira et studio* och utan att vilja komma åt vederbörande endast haft i uppdrag att uppdateda sanningen!

Jag har kanske inte så mycket att tillägga, men jag ville gärna säga till herr statsrådet, att jag för min del inte anser det vara en fullkomlig patentrösning att man skall låta riksdagens revisorer granska dessa statliga bolag, ehuru jag är övertygad om att det vore den bästa lösningen och därför ogärna vill avstå från den. Kan man emellertid skapa någonting som i sak är likvärdigt och som inte innebär att man bara binder den konstruktiva kritiken genom ett sinnrikt camouflage, skall jag gärna hälsa det med glädje. Att — som friherre De Geersade — i de statliga bolagen sätta in som revisor en ledamot av statens sakrevision skulle ingenting avhjälpa och vara till ingen nytta. Det är just tillgången till ett kansli och möjligheten att anlita sakkunniga för att verkställa den undersökning, som i en given situation är önskvärd, vilket är det avgörande. Att sätta in en riksdagsman här och en riksdagsman här ger ingenting — allra helst med den uppfattning beträffande sina kamraters kapacitet som friherre De Geer här gav uttryck för.

Herr BERGVALL (fp): Herr talman! För min del finner jag det ganska naturligt att denna fråga tilldrar sig en stor uppmärksamhet. Det är naturligt både med hänsyn till tillväxten av det allmännas ekonomiska verksamhet och med hänsyn till de former, i vilka denna verksamhet bedrivs. Detta problem gäller ju inte bara staten utan i viss mån också kommunerna.

Jag tycker, som sagt, att det är naturligt att det tilldrar sig allmän uppmärksamhet, och jag skulle här vilja ta fasta på — i motsats till min vän och kollega herr De Geer — det positiva i finansministerns yttrande, nämligen att han erkänner existensen av ett mycket betydelsefullt problem i detta sammanhang och är beredd att för sin del medverka till att en utredning om ändamålsenliga, eventuellt nya former för kontrol-

len över och revisionen av de statliga bolagens verksamhet skall övervägas inom den kommande utredning han åsyftar.

Det är mycket möjligt att finansministern har rätt i att inte statsrevisorerna eller ens statens sakrevision i detta fall är lämpliga kontrollorgan, men personligen är jag övertygad om att vi är i behov av någonting mera på detta område än vi har för närvarande. Jag kan nämligen icke godtaga, att när staten väljer bolagsformen för att bedriva en viss verksamhet, i många fall på basis av mycket goda skäl, innebär det utan vidare att man för de statliga företagens del kan nöja sig med de bestämmelser i exempelvis revisions- och offentlighetsavseende som finnes i aktiebolagslagen. Vid sidan av den kontroll och kritik, som denna lag föreskriver, finnes det nämligen ett inslag i de enskilda bolagens verksamhet, som på lång sikt representerar en mycket hårdare kontroll och kritik, nämligen risken för att det går ekonomiskt dåligt och att delägare och anställda får betala för detta. Den enormt hårda press, som i det avseendet finns på den enskilda företagsamheten, finns i mera begränsad utsträckning — jag säger inte att den är borta, ty jag är fullkomligt övertygad om att allt vad finansministrar heter med yttersta obehag ser att någonting som ligger i närheten av deras arbete går med förlust — när det gäller i bolagsform bedriven statlig verksamhet.

För den vanliga statsförvaltningen, som inte bedrivs i bolagsform, har vi såsom ersättning för detta omedelbara ekonomiska ansvar en oerhört långt driven offentlighet. Jag är fullt på det klara med att man inte utan vidare kan applicera denna offentlighetsprincip på den statliga bolagsformen, ty då skulle en hel del av de fördelar, som man vill nå genom att använda bolagsformen, elimineras. Man kan inte göra detta, men de skillnader, som finns mellan enskild verksamhet när den bedrivs i bolagsform och statlig verksamhet när den bedrivs i bolagsform, motiverar andra former för revision och kontroll i den statliga

Ang. granskningsrätten beträffande de statliga bolagen.

verksamheten än i den enskilda verksamheten. Det gör med andra ord aktiebolagslagen inte till ett likvärdigt instrument i statliga sammanhang som när det gäller enskild verksamhet.

Jag vill sluta med vad jag började, nämligen att jag hoppas att den positiva deklaration, som finansministern här har gjort, skall leda till att en rationell undersökning kommer till stånd, som inte behöver begränsas till — i det fallet vill jag inte dölja att även jag hyser en viss skepsis — att på den i bolagsform bedrivna statliga verksamheten applicera just de kontrollformer, som kan vara mycket ändamålsenliga för den statliga verksamhet vars huvudändamål icke är av ekonomisk natur.

Herr DE GEER (fp): Herr talman! För att icke missuppfattas vill jag säga, att jag ingalunda har kallat mina kolleger för analfabeter. Jag tror nog att man måste erkänna att riksdagens ledamöter i viss utsträckning är analfabeter på det ekonomiska området, men jag är också övertygad om att det bland riksdagsmännen finns personer, som är i allra högsta grad kvalificerade som revisorer. Statsrevisorerna utses för närvarande dock inte efter de grunderna, utan efter anciennitetsprincipen.

Gentemot herr Bergvall vill jag säga, att jag ingalunda har ställt mig avvisande till den positiva sidan i finansministerns svar. Vi i de statliga bolagen underkastar oss gärna kontroll — även ökad kontroll. Vi tror att den är önskvärd kanske inte minst ur psykologisk synpunkt. Men kontrollen måste ske under sådana former, att den inte blir någon belastning och skapar risker för oss, när vi driver vår affärsverksamhet.

Herr LUNDQVIST (h): Herr talman! Jag skall inte bli mångordig, men eftersom jag i år sitter tredje och sista året i statsrevisionen tycker jag att det kanske ändå inte är ur vägen, efter vad som här sagts, att något yttras också från statsrevisorernas håll.

Allra först skulle jag till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet

vilja ställa den frågan, när han som bevis för hur föga effektiva statsrevisorerna är åberopar att så många av deras förslag underkännes, om detta statsrådets yttrande grundas på erfarenheten från de senaste åren. Jag tror inte att det stämmer riktigt väl med förhållandena under den senaste tiden. Ätminstone den uppsättning statsrevisorer som jag tillhört — den har ju skiftat med ungefär en tredjedel för varje år — har varit ganska ense om att man inte borde göra anmärkningar för anmärkningarnas egen skull; man vill gärna också framhålla saker som man funnit bra inom förvaltningen. Om några dagar får vi här i kammaren behandla resultatet av det senaste årets revisionsverksamhet och Kungl. Maj:ts proposition med anledning därav, och jag tror för min del att vi då skall kunna konstatera, att resultatet inte är så dåligt, även om jag naturligtvis erkänner, att det inte är fråga om några märkvärdiga saker. Men när man gör gällande att de som deltar i denna granskningsverksamhet är sådana analfabeter, att de över huvud taget inte har förmåga att befatta sig med något slag av ekonomisk verksamhet, tror jag att det betyget är ganska oförtjänt.

Herr Bergvall såg för sin del gärna att statsrevisorerna granskade sådan statlig verksamhet som inte är av speciell ekonomisk art. Statsrevisorerna sysslar emellertid redan även med verksamhet av det senare slaget. Alla de statliga affärs- och kommunikationsverken ligger redan öppna för vår insyn.

Om vi verkligen alla äro analfabeter på detta område så betyder det ju att vi redan arbeta fullkomligt i fåvitsko. Jag tror emellertid att den kritiken är överord. När herr De Geer här faller det yttrandet, beror det kanske i någon mån på att han inte känner till hur statsrevisionen arbetar. Lika litet där som i sakrevisionen är det revisorerna själva som praktiskt utför granskningsarbetet, utan vi har numera liksom sakrevisionen ett kansli, bestående av utomordentligt skickliga tjänstemän, som svarar för detaljarbetet. Sedan förutsättes det att revisorerna själva har något av det goda

Ang. granskningsrätten beträffande de statliga bolagen.

omdöme och sunda bondförstånd som fordras för att avgöra vad som är värt att framföra som erinran eller beröm och vad som inte är värt att föra vidare.

Jag tror att vi ändå inte genom denna debatt bör bibringa svenska folket den uppfattningen, att statsmakternas nuvarande kontrollorgan helt saknar förutsättningar att fylla sin uppgift på ett tillfredsställande sätt. Jag tror att det betyget är felaktigt, och jag anser att det skulle vara olyckligt om allmänheten fick en annan föreställning.

Herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Jag kan inte underlåta att reagera mot herr Lundqvists sätt att referera mitt uttalande. Han sammanblandade vad jag och herr De Geer yttrat och tillskrev mig ett uttalande om effektiviteten i statsrevisionens arbete som jag inte gjort. Jag har bara konstaterat, att det mycket ofta framkommer anmärkningar, som sedan blir underkända, och att dessa anmärkningar skulle vålla skada, om det hade gällt en affärsmässig verksamhet.

Det kan statistiskt visas att så är förhållandet, men det hänger inte samman med att revisorerna skulle arbeta mindre effektivt än andra revisorer, utan därmed att statsrevisorernas arbetssätt är ett annat. Om revisorerna i ett bolag gör en rad anmärkningar, kommer de att behandlas av bolagsledningen och styrelsen, och det som visar sig ogrundat kommer aldrig fram. Statsrevisionen arbetar på det sättet, att ett knippe anmärkningar lägges fram utan att de konfronterats med dem mot vilka anmärkningarna göres. Därefter får de angripna tillfälle att bemöta anmärkningarna inför öppen ridå. Till offentligheten kommer därför en rad anmärkningar, som egentligen inte borde ha framställts och som inte blivit offentliga, om inte statsrevisionen varit skyldig att arbeta på det sätt den gör.

I vad jag här säger ligger alltså icke någon anmärkning mot statsrevisionen som sådan.

Herr **HÄLLGREN** (s): Herr talman! Detta är ett gammalt tvisteämne sedan tiotals år tillbaka, och när nu herr De Geer tar till ett sådant uttryck i sin argumentering, som han här gjort, så kan jag eftersom han är styrelseledamot i ett visst statligt bolag förstå honom. Men även ur ekonomisk synpunkt förstår jag honom. Jag har i andra kammaren på sin tid, när Lithander ville komma åt de statliga monopolen och ville ge statsrevisorerna rätt att blanda sig i verksamheten för att ställa till rabalder, framhållit att det här gäller en ekonomisk verksamhet, för vilken det redan fanns en revision.

Men det är ju ändå på det sättet, att riksdagens revisorer inte kan bedriva revisionsverksamhet på samma sätt som de revisorer som är utsedda att följa ett företags ekonomiska rörelse i alla detaljer. Det hela verkar emellertid en smula egenomligt, då riksdagens revisorer är ett riksdagens organ. De skall granska riksbanken och riksgälden, de skall också granska ämbetsverken och de skall titta på kommunernas verksamhet. Även på en förening som fått ett statligt bidrag till t. ex. svinavel eller frukträdodling skall riksdagens revisorer utöva kontroll. Men när det gäller en stor statlig verksamhet är de portförbjudna. Det finns riksdagsmän som reagerar mot detta.

Jag håller med om det mesta som statsrådet här har sagt. Då den statliga ekonomiska verksamheten omspannar allt fler och fler områden och staten kanske skall bedriva sin verksamhet i konkurrens med privatekonomisk verksamhet, skulle den bli handikappad, därest allting skulle offentliggöras. Detta skulle helt enkelt omöjliggöra den statliga ekonomiska verksamheten.

Jag tror inte annat än att de revisorer som finns i de statliga företagen är duggande och bra, men i längden kommer man ändå att reagera från riksdagshåll. Herr De Geer kan kalla riksdagens revisorer för analfabeter eller vad han vill, men det är ju dock riksdagen som valt dem, och jag undrar om inte riksdagen på senare år merendels har godkänt vad revisorerna skrivit. Jag har funnit, att de

Ang. granskningsrätten beträffande de statliga bolagen.

försöker vara sakliga och inte skriver någonting som de inte kan stå för.

Nu menar herr statsrådet, att även om inte allt vad statsrevisorerna skriver blir godkänt, så skulle det i alla fall kunna skada. Det är riktigt. Men när nu en utredning skall verkställas skulle man kanske försöka finna en form, under vilken även statsrevisorerna skulle få lov att titta på t. ex. Norrbottens Jernverk, Tobaksmonopolet eller annan verksamhet utan att vara tvungna att framföra anmärkningar i revisionsberättelsen. Det är kanske ett fel att statsrevisionen inte har möjlighet att yttra sig så att säga positivt, t. ex. att en verksamhet, som fått statligt bidrag, skötes bra och att statens pengar kommer till välsignelse och nytta. Varför skulle inte statsrevisorerna kunna skriva i den formen i stället för att alltid skriva i klandrande form?

Jag hoppas, att den utredning som finansministern förebådat även skall taga upp detta problem och försöka komma fram till en lösning, enligt vilken riksdagens revisorer inte skall behöva granska bara de föreningar, som får några tusenlappar i anslag för sin verksamhet, utan att också statsföretag som har miljonomsättning kan bli föremål för statsrevisorernas insyn.

Herr BERGVALL (fp): Herr talman! Herr Lundqvist tycks delvis ha missuppfattat vad jag har sagt. Jag vill därför konstatera, att vi behöver en bättre revision och kontroll över de statliga bolagen i annan form än vad aktiebolagslagen erbjuder. Det är den ena sidan av problemet. Jag är däremot inte övertygad om att statsrevisionen och sakrevisionen, som är tillskapade för helt andra uppgifter, är de lämpligaste organen när det gäller att kontrollera företag, som arbetar på den fria marknaden i konkurrens med andra företag, och det gäller flertalet av de företag vi i detta sammanhang äsyftar.

Det är allenast detta jag vill ha sagt. Man bör här söka sig fram till nya former. Med detta är inte något omdöme fällt om vare sig sakrevisionen eller

statsrevisionen i deras normala verksamhet.

Herr WISTRAND (h): Herr talman! Jag vet inte, om herr statsrådet har blivit tillräckligt gammal för att någon gång ha fått vara med i statsrevisionen. Jag tror det inte, ty hans uppfattning om den skillnad som skulle finnas mellan revisionens karaktär inom riksdagsrevisionen och andra slag av revision motsvarar icke verkligheten. Det är alldeles uppenbart att även om riksdagens revisorer avger sin anmärkning utan att formellt ha inhämtat något yttrande från vederbörande verk, så framställes sällan eller aldrig någon anmärkning utan nära kontakt med vederbörande verk. Jag tror också, att det har inträffat en mycket stor ändring i riksdagsrevisionens karaktär på de sista sju, åtta åren, vilket även herr Lundqvist framhöll. Man har kommit ifrån det sensationsmakeri, som man tidigare gick in på och som kanske inte var så särskilt lyckligt.

Herr Bergvall tycks ha undergått en tämligen snabb utveckling. I sitt första yttrande var han beredd att godkänna sakrevisionen även som kontrollorgan för de statliga bolagen; nu säger han att den skulle vara ägnad för helt andra uppgifter. Jag kan inte förstå att det kan råda någon som helst skillnad mellan att verkställa en utredning om t. ex. Skifferoljeaktiebolaget och att undersöka om krigsmaterielverket sköter sina uppgifter på ett ekonomiskt riktigt sätt. I själva verket är båda dessa företag fullt ägnade för samma slag av kontroll, även om det ena drives i bolagsform och det andra inte.

Jag kan inte på något sätt underkänna vare sig sakrevisionens eller riksdagens revisorers kompetens härvidlag, låt vara att frågan huruvida en revision av riksdagens revisorer alltid skall utfalla lyckligt i viss grad sammanhänger med om riksdagen själv är villig att underkasta sig en förändring i hittillsvarande praxis och hädanefter vill att till riksdagens revisorer välja uteslutande personer som verkligen är ägnade för revisionsuppdra-

Ang. granskningsrätten beträffande de statliga bolagen.

get och inte bara betraktar det som kulmen på en riksdagsmannabana, som varat tillräckligt länge.

Herr OHLON (fp): Herr talman! När nu debatten lackar mot sitt slut, är det med tillfredsställelse man kan konstatera att finansministern erkänt, att här föreligger ett problem och att problemet framför allt gäller insynen i de statliga bolagen.

Herr statsrådet sade i början av sitt anförande, att om det föreligger ett intresse från allmänhetens sida att få en inblick i den industriella verksamheten över huvud taget, så gäller detta i all synnerhet de statliga bolagen. Och det är ju alldeles riktigt. Jag tror i likhet med finansministern, att statens revisorer inte är rätt forum i detta sammanhang. De har andra uppgifter och annan kompetens, även om jag inte skulle vilja gå så långt som min vän herr De Geer och helt fränkänna dem ekonomisk kompetens. Statsrevisorerna har ju annan sakkunskap, som kan komma till sin rätt vid andra frågors bedömning.

Vad som här är det väsentliga är insynen, och det minsta man torde kunna kräva är att allmänheten skall få samma insyn i de statliga bolagens skötsel som allmänheten har när det gäller de privata bolag, som lämnar de mest frikostiga informationerna. Jag tänker mig t. ex., att om vissa av de statliga bolagen inte hade varit så förtegnade utan lämnat lika öppenhjärtiga uppgifter som Aktiebolaget Volvo i Göteborg, skulle denna debatt aldrig ha behövt komma till stånd.

Jag vill uttala den förhoppningen, att när nu en utredning om dessa problem sättes i gång, skall resultatet verkligen bli sådant, att allmänheten kan ha förtroende för de statliga bolagens verksamhet.

Herr ÅMAN (s): Herr talman! Jag tillhör dem, som på sin tid begärde att man skulle utreda denna fråga, och jag skulle bli mycket besviken, om utredningen

skulle bestämmas i den riktning som herr Wistrand syftar till, nämligen att man, när det gäller revisionsarbetet, skulle förhandsbestämma eller i varje fall starkt understryka önskvärdheten av ett förfarande liknande det som gäller för de statliga institutionerna. De, som till äventyrs har sysslat med frågan om hur eventuella andra av staten dominerade företag skulle bedrivas, har ju ofta kommit till det resultatet, att man i vissa fall nog med fördel bör kunna tillämpa de arbetsformer, som är fria företagsamhetens.

Då man nu i detta sammanhang överväger att gå in för smidigare och låt mig säga ändamålsenligare former — den statliga verksamheten även i vissa av sina affärsdrivande grenar har vuxit successivt och aldrig blivit vad man oftast får underkasta industrien, nämligen en total revision i företagsformerna — skulle det vara ganska olyckligt, om man gick till verket med den föreställningen, att riksdagen känner något behov av att få en offentlig revision av den karaktär, som statsrevisionen utgör. Jag tror snarare, herr talman, att om man vill arbeta efter smidigare arbetsformer för de statliga företagen, är naturligtvis varje försök att applicera den statliga revisionsverksamheten så där på förhand på statliga bolag psykologiskt men även praktiskt en fara, då man lätt så småningom kan råka in i ett stelare system än det man velat åstadkomma med bolagssystemet.

Jag är mycket tillfredsställd med den deklARATION, som finansministern här har givit, och jag delar de synpunkter som herr Bergvall har givit uttryck åt. Jag tror att han satt fingret på den verkligt ömma punkten. Insynen och revisionen när det gäller de statliga bolagen är kanske något annorlunda beskaffad än vad som gäller för den fria företagsamheten, men motiverar dock icke en revision av den karaktär som vi nu har för de statliga institutionerna.

Jag anser, att herr Wistrands strävan att här få full belysning är lovvärd, men jag kan inte dela hans uppfattning om att man med iver bör förfäkta vilken re-

Ang. delning av Bromma, Brännkyrka och Enskede församlingar.

visionsform det här skall bli fråga om. Den utredning som skall komma bör i största utsträckning vara förutsättningslös; de som skall verkställa densamma bör inte ha några förutfattade meningar om hur det hela skall se ut, utan det bör ske en fri översyn, där ändamålsenligheten bör vara ledstjärnan för det resultat man eftersträvar.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. delning av Bromma, Brännkyrka och Enskede församlingar.

Med stöd av § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Lundqvist* till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framställt följande frågor:

1) Kan beslut om delning av Bromma församling väntas så att denna kan träda i kraft den 1 januari 1954?

2) När kan ställningstagande antagas ske till det den 31 januari i år avgivna betänkandet om delning av Brännkyrka och Enskede församlingar?

Ordet lämnades till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet *PERSSON*, som meddelat, att han vid detta sammanträde ämnade besvara nämnda frågor, och nu yttrade: Herr talman! Herr *Lundqvist* har till mig riktat följande två frågor:

1) Kan beslut om delning av Bromma församling väntas så att denna kan träda i kraft den 1 januari 1954?

2) När kan ställningstagande antagas ske till det den 31 januari i år avgivna betänkandet om delning av Brännkyrka och Enskede församlingar?

Som svar på den första frågan vill jag nämna, att jag har för avsikt att denna vecka förelägga Kungl. Maj:t förslag till delning av Bromma församling. Efter framställning bland annat från församlingshåll ämnar jag dock hemställa, att delningen icke skall träda i kraft förrän den 1 januari 1955.

Som svar på den andra frågan vill jag

framhålla, att jag låtit anstå med utremitteringen av nämnda sakkunnigförslag i avvaktan på pastoratsindelningssakkunnigas betänkande, vilket numera avlämnats. Jag har nu samtidigt med sistnämnda betänkande utremitterat förslaget om delning av Brännkyrka och Enskede församlingar till domkapitlet i Stockholm och andra myndigheter. Jag har nämligen ansett, att frågan om delningen av dessa församlingar borde av myndigheterna prövas i anslutning till deras ställningstagande till de av pastoratsindelningssakkunniga föreslagna allmänna riktlinjerna för pastoratsindelningen i riket.

Herr **LUNDQVIST** (h): Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för vänligheten att besvara dessa båda frågor.

Vad gäller Bromma kan jag givetvis inte underlåta att för min del uttala ett beklagande av att denna församlings delning kommer att ytterligare förskjutas avsevärt i tiden. När herr statsrådet förra våren var vänlig att besvara min interpellation i samma ämne, tolkades säkerligen det uttalandet inte bara av mig utan ganska allmänt som ett besked om att denna församlingsdelning i varje fall skulle kunna genomföras åtminstone den 1 januari 1954. Nu har alltså det hoppet tyvärr gäckats, och vi kan i dag, herr talman, konstatera, att det kommer att ta en tid av inte mindre än över tre år från framläggandet av det av alla berörda myndigheter och andra instanser enhälligt tillstyrkt sakkunnigförslaget, innan detta kan bli realiserat. Jag är övertygad om att även herr statsrådet personligen liksom jag djupt beklagar detta mycket långa uppskov med en ur kyrklig synpunkt så ytterst angelägen reform som denna. Jag kan visserligen förstå, att rent organisatoriskt sett en något längre övergångstid kan innebära vissa fördelar, men att denna skulle behöva bli så lång som nu blir fallet är förvisso för många en mycket ledsam överraskning. Ingen kunde väl tänka sig det vid åhörandet av herr statsrådets interpellationssvar förra

Ang. delning av Bromma, Brännkyrka och Enskede församlingar.

våren. Om det nu var nödvändigt med så lång övergångstid, innan man kunde realisera beslutet, så hade det naturligtvis varit desto angelägnare, att beslutet hade fattats tidigare än nu skett, så att också genomförandet kunnat ske tidigare än den 1 januari 1955. Ingen kan ju nämligen bestrida, att så länge Bromma och de andra otympliga mammutförsamlingarna här i Stockholm behålles odelade, det är fullständigt omöjligt för kyrkan att med någon framgång fylla sitt för såväl samhället som dess enskilda medlemmar betydelsefulla uppgift inom dessa stora, folkrika områden av huvudstaden.

I det läge som brommafrågan kommit i enligt statsrådets nu lämnade besked vill jag emellertid gärna erkänna, att det i varje fall finns den ljuspunkten, att herr statsrådet nu har lovat att, om jag fattade honom rätt, i nästa vecka föreslå Kungl. Maj:t att fatta det definitiva beslutet om denna delning. Därmed skulle åtminstone vinnas, att den förlamande ovisshet, som nu under så många, många år har rätt skulle definitivt vara ur världen, och därmed är ju givetvis åtskilligt vunnet.

Vad sedan angår delningen av Brännkyrka och Enskede församlingar så föranleddes min fråga beträffande den saken närmast därav att det inom vida kretsar hade väckt allmän förvåning, att de sakkunnigas förslag rörande regleringen av dessa församlingars indelning hade blivit kvarliggande så länge i departementet utan att utsändas för yttrande. Jag erinrar om, vilket herr statsrådet även nämnde, att de sakkunnigas förslag avgavs i slutet av januari månad i år och utremitterades först den 15 april, alltså sedan jag framställt min fråga.

Med tanke inte minst på vad herr statsrådet särskilt underströk rörande dessa båda församlingar i interpellationssvaret förra våren angående Bromma församling hade det ju allmänt väntats, att behandlingen av förslaget rörande dessa båda församlingar inom departementet skulle ske med alldeles särskild skyndsamhet. Nu säger herr statsrådet, att förslaget angående Enskede och Bromma har fått vila i avvaktan på pastoratsindelningssakkunnigas betänkande

bland annat väl för att inte förorsaka remissinstanserna dubbelarbete. Det är givetvis omöjligt för mig att bedöma motiven, men nog förefaller det resonemanget vara litet svärförståeligt, särskilt som ju herr statsrådets remisstidtabell för Enskede—Brännkyrka-ärendet tycks vara en helt annan än för pastoratsindelningssakkunnigas betänkande. Efter vad jag inhämtat från domkapitlet i Stockholm har detta fått åläggande att avge yttrande rörande Brännkyrka och Enskede senast den 31 maj, medan i det andra ärendet remisstiden utgår först den 28 juni.

Jag vill emellertid gärna tolka den kortare remisstiden för Brännkyrka—Enskede-ärendet som ett uttryck för statsrådets önskan att få fram ett beslut i detta så tidigt som möjligt, och det är givetvis i och för sig glädjande. Jag hoppas nu bara att detta är riktigt och att jag inte felbedömt motivet för den kortare remisstiden. Jag erinrar om att de sakkunniga förslagsvis uttalat, att årsskiftet 1955—1956 skulle väljas, detta för att erforderliga byggnader, i första hand kyrkorna, skulle kunna vara uppförda redan när de nya församlingarna skulle börja sin verksamhet. Detta senare är givetvis i och för sig bara bra och ingenting att säga om. Men skall så kunna ske utan att genomförandet ytterligare fördröjes, förefaller det emellertid mer än angeläget att Kungl. Maj:ts beslut också i detta ärende fattas mycket snart.

Jag har nu tillåtit mig att några gången besvara herr statsrådet med dessa frågor, och jag kanske skall be om överseende för det. Jag vill emellertid sluta med att uttala den förhoppningen att statsrådet skall förunnas den glädjen att här finna och lyckas få genomförd en tillfredsställande snar lösning. Att det ur kyrklig synpunkt är av allra största betydelse att vi också här i huvudstaden äntligen får en någorlunda rationell församlingsindelning behöver jag förvisso inte här närmare utveckla. Det vet säkerligen vår kyrkominister själv minst lika bra som jag.

Jag ber med dessa ord och kommentarer att ännu en gång, herr talman, få ut-

Anslag till underhåll av enskilda vägar m. m.

tala min tacksamhet till herr statsrådet för det svar som jag fått.

Herr statsrådet **PERSSON**: Jag skall bara be att helt kort få påpeka för herr Lundqvist att det ingalunda var av omtanke om att remissinstanserna inte skulle få dubbelarbete som vi remitterat ut dessa båda saker på samma gång, utan när stockholmskommittén avgav sitt betänkande i slutet av januari, väntade vi att det inte skulle dröja mer än ungefär en månad tills pastoratsindelningsakkunnigas betänkande skulle ligga på bordet. Eftersom vi hade på känn att det skulle komma att innehålla sådana uttalanden som kunde utgöra ett stöd för stockholmsförslaget, menade vi att det vore rimligt att remissmyndigheterna fick de båda samtidigt. Nu har tyvärr tidsutdräkten blivit något större än vad jag den gången räknade med, men så mycket är det ju inte fråga om. Jag hoppas fortfarande på att ärendet om delning av Brännkyrka och Enskede nu skall kunna avancera relativt snabbt.

Herr **LUNDQVIST** (h): Herr talman! Jag hade den uppfattningen att herr statsrådet som motiv angivit att man skulle undvika dubbelarbete för de hörda instanserna. Jag vill i varje fall minnas att från departementets sida givits uttryck för den uppfattningen i pressen någon gång under de senaste dagarna. Jag trodde därför att denna uppfattning sammanföll med herr statsrådets, men med tillfredsställelse konstaterar jag nu att så inte var fallet.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet den av herr *Weiland* m. fl. väckta motionen, nr 454, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 15 § lagen den 6 juni 1930 (nr 252) om kommunalstyrelse i stad, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 455, av herr *Ewerlöf*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor om det mindre och medelstora handelstonnaget; samt

nr 456, av herr *Ahlberg* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rörligt tillägg under år 1953 på tjänste- och familjepensioner för statstjänstemän m. m.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1953/54 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—25.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 26.***Anslag till underhåll av enskilda vägar m. m.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1953/54 anvisa ett reservationsanslag av 9 400 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen, dels ock medgiva, att under budgetåret 1953/54 statlig kreditgaranti finge beviljas för lån avseende inköp av vägunderhållsmaskiner för vissa enskilda vägar intill ett totalbelopp av 2 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Lars Andersson* och *Eliasson* (I: 70) och den andra inom andra kammaren av herr *Johansson* i Norrfors m. fl. (II: 106), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, att statsbidrag för såväl byggande som underhåll av enskilda vägar skulle utgå med 60 procent av kostnaden samt att

Anslag till byggande av fiskehamnar.

när byggande och underhåll av enskild väg, som allmänt trafikerades, skulle bli för de väghållningsskyldiga särskilt betungande, detta bidrag skulle kunna utgå med upp till 90 procent av byggnads- och underhållskostnaden.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte

a) till *Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m.* för budgetåret 1953/54 anvisa ett reservationsanslag av 9 400 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

b) medgiva, att under budgetåret 1953/54 statlig lånegaranti finge beviljas för lån avseende inköp av vägunderhållsmaskiner för vissa enskilda vägar intill ett totalbelopp av 2 000 000 kronor;

II. att motionerna I: 70 och II: 106 icke måtte bifallas av riksdagen.

Herr ANDERSSON, LARS (bf): Herr talman! Det är ju för närvarande så att för underhåll av enskilda vägar kan utgå 60 procent i statsbidrag, i särskilt betungande fall 75 procent. Faktum är att utvecklingen på trafikväsendets område har lett dithän att dessa enskilda utfartsvägar numera i mycket stor utsträckning används för biltrafiken och särskilt för den tunga biltrafiken. I en motion har jag och herr Eliasson hemställt att denna bidragsprocent skulle kunna höjas från 75 till 90, om det var särskilt betungande för de enskilda väghållarna att verkställa underhållet. Nu har statsutskottet inte velat helt tillmötesgå motionen, men jag måste känna mig synnerligen tacksam för statsutskottets skrivning här. Det heter att i avvaktan på närmare erfarenhet rörande verkningarna av de tidigare beslutade bidragsgrunderna »finner utskottet för sin del anledning icke föreligga att nu vidtaga någon ytterligare ändring av bidragsbestämmelserna». Ordet »nu» vill jag tolka så att utskottet nog finner skäl föreligga att ganska snart uppta dessa bidragsgrunder till omprövning.

Jag har velat stryka under detta och har, herr talman, inget yrkande.

Herr PÅLSSON (bf): Herr talman! Det finns ju inte anledning att hålla något längre anförande. Jag kan nöja mig med att yrka bifall till utskottets hemställan. Jag vill bara till vad herr Andersson här anført göra det tillägget att det ju — såsom han mycket riktigt anförde — senast i fjol skedde en viss ändring i grunderna för här avsedda statsbidrag. Denna ändring innebar i vissa avseenden en inte alldeles oväsentlig utvidgning och förbättring av det statliga bidragssystemet. Utskottet har med hänvisning till detta förhållande skrivit att man i avvaktan på närmare erfarenhet bör låta anstå med en eventuell ändring. Jag har ingen anledning att gå in på huru man skall tolka uttrycket »nu» — om det avser en ändring mycket snart eller vid en tidpunkt litet längre fram. I varje fall har utskottet för sin del inte på något sätt bundit sig, utskottet har endast menat att man bör avvakta verkningarna av fjolårets beslut. Sedan kan man givetvis ta upp denna angelägenhet till förnyat övervägande.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 27—34.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 35.

Anslag till byggande av fiskehamnar.

Under punkten 35 av sjätte huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Byggande av fiskehamnar för budgetåret 1953/54 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr

Hällgren m. fl. (I: 29) och den andra inom andra kammaren av herr *Johansson* i Torp m. fl. (II: 68), i vilka hemställts, att riksdagen till byggande av fiskehamnar för budgetåret 1953/54 måtte anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Spetz* och *Hansson* (I: 30) och den andra inom andra kammaren av herr *Utbult* m. fl. (II: 42), i vilka likaledes hemställts, att riksdagen måtte besluta att till nämnda ändamål för budgetåret 1953/54 anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor;

dels en inom första kammaren av herrar *Karl Persson* och *Gustaf Elofsson* väckt motion (I: 225), vari hemställts, att riksdagen måtte för byggande av fiskehamnar under förevarande punkt anslå ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Staxäng* och *Carlsson* i Bakeröd väckt motion (II: 334), vari hemställts, att riksdagen måtte för budgetåret 1953/54 under förevarande punkt besluta anslå ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 29 och II: 68, I: 30 och II: 42, I: 225 samt II: 334, till Byggande av fiskehamnar för budgetåret 1953/54 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Karl Andersson*, *Gustaf Karlsson*, *Ohlon*, *Pålsson*, *Sundelin*, *Arrhén*, *Malmberg* i Skövde, *Svensson* i Ljungskile och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Onsjö*, *Jansson* i Kalix och *Svensson* i Stenkyrka, vilka ansett att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen I: 225 samt med bifall till motioner-

Anslag till byggande av fiskehamnar.
na I: 29 och II: 68, I: 30 och II: 42 samt II: 334, till Byggande av fiskehamnar för budgetåret 1953/54 anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor.

Herr **ANDERSSON, KARL** (s): Herr talman! Sedan riksdagen 1948 godkände 1944 års fiskehamnsutrednings förslag till femårsplan för byggande av fiskehamnar har det varje år stått strid om anslagsbeloppets storlek.

Enligt fiskehamnsutredningen beräknas för femårsperioden 1948—1953 ett sammanlagt anslag av 25,5 miljoner kronor efter 1947 års priser. Medelsanvisningen för femårsperioden har sammanlagt endast uppgått till sex miljoner kronor, vartill kommer 800 000 kronor från anslaget till arbetsmarknadens reglering. Enligt riksdagens principbeslut skulle utredningens plan till utbyggnad av fiskehamnar vara utförd vid utgången av innevarande år. På grund av bristande medelstillgång har planen kunnat fullföljas endast till en mindre del. Till följd av inträffade kostnadsstegringar måste även utredningens anslagsberäkningar väsentligt höjas. I stället har en mycket stark beskärning av anslagen ägt rum. Resultatet är att endast en liten del av utredningens förslag kunnat förverkligas. Om man bortser från det fåtal platser där en utbyggnad ägt rum under de senaste fem åren är läget i dag beträffande fiskehamnar sämre än vid den tid då fiskehamnsutredningen avgav sitt betänkande.

Tiden har inte stått stilla. Vädrets makter i förening med skeppsmask och annat har utfört sitt förstörelsearbete. Tidigare byggda hamnar håller nu på att raseras; andra håller på att grundas upp och behöver upprensas. Samtidigt har fiskebåtarna utvecklats att bli större och mera djupgående. Detta ställer givetvis ökade krav på goda och skyddade hamnar.

Även föredragande statsrådet, som jag vet har intresse av hamnarna och som även sett en del av dessa, anser att den takt i vilken arbetet med fiskehamnarnas utrustning för närvarande bedrivs knappast kan anses fullt tillfredsställan-

Anslag till byggande av fiskehamnar.

de. Så kommer han fram till den gamla, från sjätte huvudtiteln välkända upprepningen, »att av statsfinansiella skäl nödgas han begränsa anslaget». Den motiveringen har varit stående år efter år, oavsett vem som har varit departementschef eller föredragande. Den motiveringen måste, förefaller det mig, vara ärfällig inom kommunikationsdepartementet. Jag har mött den så länge jag har tillhört statsutskottets fjärde avdelning. Den upprepas monotont och ständigt.

Det finns emellertid sparsamhet som går ut över sig själv och tar mer med sig. Den satsen kan tillämpas i förevarande fall. För varje år som dessa arbeten fördröjs uppstår nya skadeverkningar med åtföljande ökade kostnader. Statsrådet har själv sett vissa fiskehamnar med träbryggor som byggdes på 1930-talet. De står nu fallfärdiga, och om något eller några år går det inte längre att iståndsätta dem, utan det måste bli nybyggnad. Ur statsfinansiell synpunkt är det enligt min mening oklokt att bedriva en sparsamhet som låter värden förfaras och som endast kan leda till ökade utgifter. Jag vågar påstå att så har skett på detta område.

Det har gjorts gällande att det på detta anslag skulle finnas reservationer som visar att tidigare anvisade medel inte förbrukats. Det finns i sjätte huvudtiteln en uppgift att vid utgången av budgetåret 1951/52 fanns ett ej disponerat belopp av 586 000 kronor. Jag skall be att få lämna några färskta belysande siffror om hur det står till med tidigare beviljade anslag. Jag har siffrorna från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, och jag skall be att få föredraga dem.

Vid ingången av budgetåret 1952/53 fanns disponibla medel till ett belopp av 2 094 541 kronor. Detta var alltså fjolårets anslag plus de reservationer som fanns disponerade den 1 juli 1952. Under innevarande budgetår har framställningar om statsbidrag ingivits till Kungl. Maj:t 20/2 1953 för Norra Åstols del till ett belopp av 135 000 kronor, den 9/4 för Båstad till 22 500 kronor och den 16/4 för Kyrkbacken till 22 500 kronor. Summa 180 000 kronor. Tidigare hade

av Kungl. Maj:t beviljats ansökningar till ett belopp av 1 698 000 kronor. Vad som återstår är således 216 541 kronor. Så snart av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen begärda yttranden inkommit kommer styrelsen att förordna statsbidrag till den andra utbyggnaden av fiskehamnen i Hönö-Röd med 180 000 kronor. Då återstår således 36 541 kronor. Härav ämnar väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hos Kungl. Maj:t anhålla att få taga i anspråk cirka 20 000 kronor för statsbidrag till projektering av fiskehamnar, sedan det tidigare anslaget för projektering numera upphört. Sedan även detta projekteringsanslag har blivit beviljat återstår således av innevarande års anslag i runt tal 16 000 kronor. Detta anslag måste alltså sägas vara oerhört väl utnyttjat och hårt belastat i jämförelse med många andra reservationsanslag i statens budget.

I fråga om fiskehamnarna får man ofta höra den missuppfattningen att det gäller rent lokala frågor, saker som endast berör en viss landsdel och egentligen bara Bohuslän. Detta är fullständigt felaktigt. Behovet av fiskehamnar föreligger utefter alla våra kuster från Bottniviken till norska gränsen vid Svinesund. Att Bohuslän fått och kommer att få en del av dessa hamnar beror givetvis på att där lever och bor de flesta fiskarna, och där finns också de största båtarna. Behovet av hamnar är där givetvis också mycket stort, men även andra områden i vårt land — hela ost- och sydkusten men kanske i alldeles särskilt hög grad Gotland och Skåne — är i stort behov av fiskehamnar.

Behovet har ju emellertid vitsordats av alla instanser — från fiskehamnsutredningen till fiskeristyrelsen, från länsstyrelserna och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen till föredragande statsrådet. Alla är överens om att behov föreligger. Och till och med statsutskottets majoritet, som har avstyrkt en anslagsökning, säger att behov föreligger. Visst erkänner man behovet. Men att söka tillgodose detta behov, som blir mer skriande år från år, har statsutskottets majoritet ändå inte velat vara med om.

Reservanterna har inte velat gå så långt som en del motionärer har gjort. Här finnes motioner om en anslagsökning till 3 miljoner kronor och motioner om anslagshöjning till 5 miljoner kronor; de senare motionerna härstammar från Skåne. Reservanterna har stannat vid en anslagsökning till 3 miljoner kronor, alltså en ökning med 1 miljon kronor, för att de arbeten, som nu pågår i någon mån skall kunna fullföljas och även några nya arbeten påbörjas under nästkommande budgetår. Även från reservanternas sida har vi således varit synnerligen återhållsamma, och även vi har fäst avseende vid de ekonomiska skäl som statsrådet har anfört. Men vi har ändå ansett att någonting måste göras utöver vad som i propositionen har föreslagits.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Arrhén* (h) och herr *Hermansson, Herbert* (bt).

Herr **HESSELBOM** (s): Herr talman! Jag vill lika litet som utskottsmajoriteten bestrida att det på ifrågavarande område föreligger ett synnerligen stort och angeläget behov. Därom råder alltså inga delade meningar. Men det är väl ändå, herr Andersson i Rixö, på det viset att det inte bara är i fråga om fiskehamnarna som det föreligger behov som erkänns av riksdagen i dess helhet. Sådana föreligger även på många andra områden. Och det är inte bara i kommunikationsdepartementet som man nödgats säga nej till eller pruta på anslag, som begärts av vederbörande verk i deras petita. Jag har i varje fall gjort den erfarenheten i statsutskottet inte bara när det gällt att behandla sjätte huvudtiteln utan även när det gällt att ta ställning till olika anslagskrav på andra huvudtitlar, att man där nödgats säga nej till mycket behjärtansvärda och mycket väl motiverade anslagshöjningar.

Jag har därför inte kunnat ansluta mig till reservationen i detta fall. Jag har inte kunnat finna att just detta anslag är

Anslag till byggande av fiskehamnar.
av en sådan vikt och betydelse att man i det fallet bör frångå ett tillvägagångssätt som man eljest har nödgats tillämpa i statsutskottet vid behandlingen av övriga anslagsäskanden. Jag vill i detta sammanhang också påpeka att Kungl. Maj:t dock har ökat anslaget med en halv miljon kronor i förhållande till anslaget för innevarande budgetår. Man har alltså tagit ett litet steg för att söka bättre tillgodose detta behov.

Herr Andersson redogjorde ganska ingående för de uppgifter som lämnats i en promemoria av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens hamnbyrå, där man redovisar behållningen på anslaget och vilka dispositioner som man ämnar företaga med denna behållning. Av denna promemoria framgår att det inte är mer än 16 000 kronor över, om man förutsätter att de nu ingivna ansökningarna om statsbidrag kommer att bifallas. Men det skall väl vara på det sättet. När ett budgetår är slut, bör väl anslagen normalt vara förbrukade.

Jag vill vidare konstatera att man med det anslag, som stått till förfogande, lyckats tillgodose de statsbidragsansökningar som har inkommit. Man kan alltså konstatera att anslaget har varit tillfyllt. Hur det blir nästa år vet vi inte. Troligen kommer då ansökningarna om statsbidrag att bli större än detta tvåmiljonersanslag medger. Det får vi väl se.

Alltså kan man konstatera, att för den tid som gått anslaget har räckt till för att tillgodose de inkomna ansökningar om statsbidrag, att Kungl. Maj:t har föreslagit en höjning av anslaget för innevarande år med en halv miljon kronor, att statsutskottet i övriga sammanhang har nödgats vara återhållsamt, när det gällt att öka Kungl. Maj:ts anslagsäskanden, och att den principen även bör upprätthållas när det gäller detta speciella anslag. Med hänvisning till dessa synpunkter ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **SPETZ** (fp): Herr talman! Jag skall be att få instämma i vad min bankkamrat yttrade för en stund sedan från

Anslag till byggande av fiskehamnar.

talarestolen, och till det skall jag bara lägga några ord.

För fjorton dagar sedan diskuterade vi här i kammaren frågan om landsbygdens avfolkning. Jag skulle vilja påpeka, att den fråga vi i dag behandlar har samband just med frågan om landsbygdens avfolkning.

Jag har här i min hand ett exemplar av tidningen Svenska Västkustfiskaren, där det omtalas att åtta fiskarfamiljer i ett fiskeläge på grund av att hamnförhållandena icke är ordnade tvingas att flytta därifrån och flytta in till en stad där deras dyrbara båtar kan bli bättre skyddade.

Jag förmodar att de flesta av kammarens ledamöter redan vet utgången av frågans behandling i andra kammaren. Jag skulle vilja vädja till kammarens ledamöter att följa reservationen i denna punkt. Jag tror att det skulle hedra första kammaren, om den fattade ett sådant beslut.

Herr statsrådet **HJALMAR NILSON**: Herr talman! Jag skulle önska att kammaren, när den går att bedöma detta anslag till fiskehamnarna, också i det sammanhanget tänker på de anslagsposter som jag har svarat för på andra områden, och som vi antingen har behandlat i dag eller strax kommer att få ta ställning till.

Vi har tidigare i dag beslutat starkt ökade väganlag, som innebär en sammanlagd ökning av ungefär 300 miljoner kronor på två år. Det är anslag som delvis indirekt kommer fisket till godo, ty förbättrade transportmöjligheter är en av de väsentligaste förutsättningarna för att den fisk som fångas skall kunna levereras till konsumenterna i bästa möjliga skick. Vi kommer att få ta ställning till, och jag hoppas riksdagen kommer att bifalla propositionens yrkande om ett starkt ökat anslag till vatten och avlopp. Det anslaget kommer, om propositionen bifalles, att ökas från 13 miljoner till 20 miljoner kronor. Också en hel del av dessa pengar kommer att användas i fiskelägena för att skapa en bättre stan-

dard och göra det mera trivsamt för dem som bor där.

Det har icke varit möjligt att inom den totala anslagsram man har att röra sig med, både forcera vägbyggandet som skett, öka anslaget till vatten och avlopp, som det är tänkt, och samtidigt öka anslaget till fiskehamnarna i ännu större omfattning än vad propositionen föreslår.

Då herr Spetz varit inne på det förhållandet, att Stensviks fiskeläge avfokas, som också jag beklagar, vill jag säga att jag allt emellanåt får brev från bygder i detta land som håller på att avfokas därför att man inte får vägar. I det sammanhanget åberopar man, att Kungl. Maj:t för tjugu, tjugufem år sedan har dömt vägar till utförande, vägföretag som, trots de starkt ökade anslagen på det området, där anslagen är större än på många andra områden, ännu inte kunnat jämkas in på den för väganlagen gällande femårsplanen. Det finns alltså bekymmer för landsbygdens avfolkning också på andra håll, svårigheter att bemästra, som för den enskilde ter sig mycket bekymmersamma.

När det gäller detta speciella anslag skulle jag också vilja påpeka ett par andra saker. Anslaget har ökat de två senaste åren med en halv miljon kronor vartdera året. Bifalles propositionen, blir anslaget 2 miljoner kronor. Detta anslag var år 1950 1 miljon kronor. Den gången föreslog besparingsutredningen att anslaget i stället för att höjas skulle sänkas till 500 000 kronor. Det finns alltså intressen i detta land, som ser på fiskehamnsanslagen helt annorlunda än från de utgångspunkter, som för mig och fiskehamnsrepresentanterna är gemensamma, även om vi vid avvägningen icke kommer till alldeles samma slutsatser. Anslaget är dock nu dubbelt så stort som det var året innan jag övertog ansvaret för dessa avsnitt av statsverkspropositionen. Vi har inom den ram, som vi har att röra oss inom, sökt att tillgodose behovet av fiskehamnar, så långt detta varit möjligt. Skulle man nu gå utöver vad som begäres i propositionen och öka det totala anslaget, så är det möjligt att

man ett kommande år får begränsa sig på andra ytterligt angelägna områden, vilka kanske inte alla reservanter ens är beredda att anse mindre betydelsefulla än fiskehamnsanslagen.

Det finns ytterligare ett skäl att redovisa för att man inte skall frånga vad som har yrkats i årets statsverksproposition. Kungl. Maj:t har uppdragit åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att göra en översyn över 1944 års fiskehamnsutrednings förslag till hamnanläggningar. Denna översyn skall omfatta angelägenhetsgraden för de olika hamnarna. Man skall försöka bilda sig en uppfattning om vad det kostar i dag att bygga de hamnar, som alltså är aktuella. Det kan nämligen tänkas att ett och annat av de hamnprojekt, som den gången togs upp på planen, inte längre är aktuellt att fullfölja. Det kan också tänkas att hamnar på andra platser i dag är aktuella att utföra. Om, såsom jag hoppas, den översynen skall resultera i ett förslag, som föreligger redan nästa år, har vi möjligheter att med alldeles färsk siffror för både kostnader och vad som är aktuellt att utföra när det gäller fiskehamnarnas utbyggande, kunna göra en avvägning av det anslag, som då kan komma i fråga.

När det är på det sättet att hela frågan är föremål för utredning för att få fram siffror över vad fiskehamnsbyggandet verkligen skall kosta, tycker jag att också den omständigheten talar för att vi i år följer Kungl. Maj:ts förslag, vilket dock innebär att anslaget till fiskehamnarna har fördubblats under de två senaste åren. Det är inte på alla områden, där det finns angelägna anslagsbehov, som ökningen varit så stor.

Herr HÄLLGREN (s): Herr talman! Det är alldeles riktigt såsom herr statsrådet här anförde att anslagen till vägarna och till vatten- och avloppsledningarna har ökat och att även anslaget till byggande av fiskehamnar något ökat. Allt beror på vad man vid avvägning anser vara mest nödvändigt. Jag har under årens lopp sysslat med dessa pro-

Anslag till byggande av fiskehamnar.
blem och vill minnas att 1944 års fiskehamnskommitté, som besökte hela svenska kusten, föreslog ett program, som innebar att de statliga investeringarna skulle röra sig om cirka 5 miljoner kronor om året under en tidrymd av fem år. Det uttalades visserligen att i vissa lägen skulle planen kunna genomföras under en längre tidrymd. Men även om man fördubblade tiden för genomförandet av planen till 10 år, skulle statsanslaget behöva uppgå till 2,5 miljoner kronor årligen, under förutsättning att priserna för att få arbetena utförda var desamma som när planen lades upp. Nu har vi ju haft en penningvärdeförsämring med kostnadsfördyring som följd. Därtill kommer att riksdagen har städse beviljat knappa anslag under olika motiveringar. Man har hänvisat till investeringsbegränsningarna, och det har varit bristen på material och arbetskraft, som åberopats. Statsutskottet har — jag har suttit och läst igenom dess yttranden från olika år — ständigt och jämt tryckt på att här föreligger en eftersläpning, som man fortast möjligt bör ta igen. Vi är nu i den situationen att mindre anslag lämnats än vad som erfordras för utförande av arbetena i enlighet med den plan, som vi har godkänt här i riksdagen för flera år sedan. Vi har inte utökat anslaget med hänsyn till att vi måste ta igen eftersläpningen, och vi har inte ökat på anslaget med hänsyn till den kostnadsstegring som skett. Jag vill också erinra om att överrevisorerna för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen här om året tryckte på att det var särskilt angeläget att på detta område göra någonting.

I år åberopar man »statsfinansiella skäl» för begränsning. Oberoende av om statsbudgeten slutar på 4 miljarder eller 8 miljarder, angives alltid skäl för återhållsamhet. Man anför än det ena och än det andra skälet för att inte större anslag kan beviljas. Resultatet blir att man aldrig kan avverka den eftersläpning som finns på detta område.

Herr statsrådet talade nu om att en översyn av fiskehamnskommitténs hela förslag skall göras. Jag är fullt medve-

Anslag till byggande av fiskehamnar.

ten om detta; jag har själv varit med om att begära en dylik översyn. Det är naturligtvis möjligt att förhållandena kanske för en och annan plats förändrats på så sätt att man där kan inskränka på den en gång planerade anläggningen och i stället för en liten fiskehamn nöja sig med en tilläggsbrygga eller dylikt. På andra platser åter har kanske verksamheten utvidgats, man har fått större båtar etc. Där blir det då angeläget med en större fiskehamn. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och Kungl. Maj:t brukar ju under hand pröva, om de gamla planerna alltjämt håller, innan arbetet på en plats sättes i gång, och så bör man väl kunna gå till väga även nu. Den av statsrådet återopade översynen bör därför icke få utgöra skäl för att riksdagen nu skulle vara förhindrad att lämna större anslag till fiskehamnsanläggningar än tidigare varit fallet.

Det anslag, som här upptas i budgeten, skall av Kungl. Maj:t och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen fördelas efter en kvot mellan samtliga kustlän i landet. Om det sammanlagda anslaget under denna punkt i budgeten upptas till ett alltför litet belopp, blir i sin tur anslagen till vissa län så små, att pengarna inte räcker för att sätta i gång några fiskehamnsanläggningar. Om hela beloppet sedan planen godkändes är 6,5 miljoner kronor och man därav skall anslå 42 000 kronor till ett län, 61 000 kronor till ett annat, 96 000 till ett tredje och så vidare, räcker pengarna inte till för att sätta i gång några större hamnanläggningsarbeten. De nuvarande knappa anslagen åtgår helt för att kunna utföra överhängande reparationsarbeten, nödvändiga kajförbättringar och de upp-uddringar som kan behövas för att båtarna inte skall skrapas sönder mot botten i hamnarna. Det blir inga pengar över för att sätta i gång de hamnbyggnadsarbeten som skulle utföras enligt den en gång uppgjorda planen. Om ett län får mellan 100 000 och 200 000 kronor i anslag och tvingas att använda 25 000 eller 35 000 kronor än här och än där för de allra nödvändigaste åtgärderna så att inte båtmateriellen skall fördär-

vas i hamnarna, så har man i det länet helt enkelt ingen möjlighet att sätta i gång arbeten på andra platser, där det kan vara motiverat att få till stånd nya fiskehamnsarbeten, utan dessa platser måste ständigt och jämt få stå tillbaka.

Detta är, herr talman, ett betydelsefullt landsbygdsproblem. Man bör naturligtvis på allt sätt försöka hjälpa fiskarna att vinna avsättning för sin fångst etc., men man måste också från statsmakternas sida tänka på de risker, som dessa människor har i sitt yrke, och bereda dem den omvårdnad som de så väl behöver komma i åtnjutande av genom statens hjälp. Det är då en ytterst angelägen uppgift att tillse att fiskarna kan få skydd för sina båtar i de samhällen där de har sina hem. Det gäller här faktiskt ett mycket angeläget samhällligt problem, om man vill motverka att dessa orter vid kusten avfolkas och att invånarna där i allt större utsträckning flyttar över till andra näringsgrenar, där arbetskraftstillgången kanske redan nu är tillräckligt stor.

Jag vill även erinra om att det även finns platser, där man behöver få till stånd en förbättring av fiskehamnarna, men som icke är upptagna i den av fiskehamnskommittén en gång utarbetade planen. Som exempel vill jag nämna Simrishamn i skånska Österlen. Simrishamn är samlingspunkt för ett stort antal fiskebåtar i södra Östersjön. Vid vissa tillfällen samlas där även många fiskebåtar från Bohuslän. Följden blir att fiskebåtarna fyller hela handelshamnen och tar upp plats för handelsfartygen. Man har nu i Simrishamn utarbetat ett projekt för att förbättra hamnförhållandena, så att man kan bereda plats både för handelsfartygen och fiskebåtarna. Det projektet skulle kosta 5 miljoner kronor att förverkliga. Det håller nu på att revideras för att man skall söka få fram ett billigare och mera genomförbart förslag. Med den stora betydelse som Simrishamns hamn har för fisket i hela södra Östersjön kan vi inte komma ifrån att vi måste hjälpa denna lilla stad att få hamnförhållandena någorlunda ordnade. Men det skulle sluka hela det statsan-

slag som nu utgår för ett år att kunna hjälpa bara den staden. Simrishamn finns inte med i fiskehamnskommitténs plan, ty då var detta projekt inte utarbetat. Även om vi i detta fall kanske kan använda en del medel från anslaget till handelshamn, måste vi nog räkna med att ta en del pengar ur fiskehamnsanslaget för att kunna hjälpa simrishamnarna att ordna en någorlunda tillfredsställande hamn för den mängd fiskebåtar som har Simrishamn som angöringshamn i denna del av Skåne.

Vi kommer emellertid ingen vart, om de statliga anslagen skall vara så små som för närvarande. Jag vill minnas att statsutskottet i fjol skrev någonting om att man skulle kunna lämna anslag på tilläggsstat. Man kan också tänka sig att utnyttja arbetslöshetsmedel, men de skall ju användas för att motverka arbetslöshet väsentligen på den ort, där arbetena sättes i gång. Det hade nog varit bättre om man lämnat hjälp genom att höja anslaget i föreliggande punkt under sjätte huvudtiteln.

Jag ber att få yrka bifall till min motion i denna kammare om ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor för nästkommande budgetår, vilket yrkande sammanfaller med reservationen till statsutskottets utlåtande i denna punkt.

Herr ANDERSSON, KARL (s): Herr talman! Jag nödgas återkomma med anledning av vad min vän herr Hesselbom yttrade i egenskap av talesman för statsutskottets majoritet. När jag hörde hans yttrande måste jag nog säga, att om statsutskottets majoritet bygger på sådana skäl och argument, då ger jag inte så värst mycket för dem, ty de är inte särskilt hållbara.

Herr Hesselbom sade, att detta anslag inte är av den vikt och betydelse att det kan gå före några andra. Det är givetvis en smaksak. Vi beslutade nyligen här i kammaren om ett anslag av 8 miljoner kronor till ett ändamål, där det fanns en reservation på 25 miljoner kronor och där hälften av anslaget skulle användas för att tillverka folkgasmasker.

Anslag till byggande av fiskehamnar.

Anser herr Hesselbom att det är viktigare att tillverka folkgasmasker än att bygga fiskehamnar, så må det vara hans ensak, men jag kan inte dela den uppfattningen.

Vidare säger herr Hesselbom, att det har varit möjligt att tillgodose de ansökningar som inkommit. Jag måste ställa en direkt fråga: Vad vet herr Hesselbom om detta? Finns det inte fler ansökningar än dem som Kungl. Maj:t bifallit, och finns det inga andra behov än dem som här har kunnat avhjälpas? Det är upprörande att höra ett dylikt yttrande, när ett så stort behov föreligger i hela landet och när väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som väl ändå måste vara sakkunnig, uppskattar behovet till lägst 5 miljoner kronor per år.

Herr statsrådet ville göra en jämförelse mellan detta och andra anslag. Det är naturligtvis riktigt att man gör sådana jämförelser och försöker avväga det ena anslaget mot det andra; det tycker jag är fullt i sin ordning. Jag skall gärna erkänna att statsrådet under sin jämförelsevis korta ämbets tid säkerligen har gjort allt han förmått för att få fram pengar både till vägar, till vatten och avlopp och till andra ändamål. Men jag vill erinra herr statsrådet om att vi från statsutskottets fjärde avdelning vid upprepade tillfällen också har gjort allt vi förmått för att få fram höjda anslag inte minst till vatten- och avloppsledning. Vi har fått kämpa ganska hårt mot förutvarande departementschefer, alldeles oavsett vilka det varit. De har alltid gått på ungefär samma linje, nämligen att man av statsfinansiella skäl inte kunnat sträcka sig längre än så och så.

Slutligen vill jag säga några ord i största allmänhet. Båten är för fiskaren vad gården är för lantbrukaren. Den ger honom hans utkomst och existensmöjlighet. Det finns ganska många beröringspunkter mellan dessa bägge yrkesgrupper; framför allt är båda i hög grad beroende av väderleken. Men det finns också väsentliga skillnader. Gården ligger fast och tryggt förankrad på marken, men fiskebåten hänger bokstavligt talat i ett snöre. Detta är en ofantlig skillnad,

Anslag till byggande av fiskehamnar.

men båten är värd lika mycket för fiskaren som gården för lanbrukaren, i kronor räknat kanske mera. Jag erinrar mig att statsrådet för någon tid sedan deltog i en studieresa till Lofoten. Jag har inte hört mycket om den resan, men dock så mycket att jag tror mig kunna säga, att deltagarna fick en ganska god föreställning om vad det vill säga när havet kommer i uppror. Tänk er då ett fiskelag som är ute på havet i sådant väder: Tror inte herr statsrådet att det kan kännas lugnt och skönt både för fiskarna och deras familjer, om det finns en god hamn att gå in i?

Herr ARRHÉN (h): Herr talman! Herr statsrådet kunde i sitt anförande nyss tydligen inte förneka det behov, som här föreligger. Man tyckte sig också ana, att talaren kände sig något betryckt inför den situation som råder. Han valde den utvägen, att han pekade på att inom hans område dock hade givits anslag till diverse andra ändamål, pengar som kunde tänkas bli till fromma för fiskarna. Han nämnde att väganslagen och anslaget till vatten och avlopp ökat. Ja, herr statsråd, men det är väl en ganska sär egen metod att komma ifrån vad vi här resonerar om. Jag skulle kunna utveckla kedjan i åtskilliga andra led. För att beträda kronans allmänna landsväg, som det hette i forna tider, måste man möda sig om ett lagenligt och sedigt uppträdande. Detta bibringas även en fiskare genom en fortgående uppfostran: frågor som hör till åttonde huvudtitelns intressfär. Fiskaren är troligen ytterligare liksom andra medborgare i detta land intresserad av att sitta i lugn och ro i förhållande till yttre påverkan; här kommer vi in på fjärde huvudtiteln. Det kan påvisas att höjningar gjorts under åttonde huvudtiteln och under fjärde huvudtiteln. Följaktligen har fiskarna att dra sig detta till minnes. Denna bevisningsmetod ter sig för mig tämligen kuriös och har väl egentligen ingenting med den här saken att göra.

Eftersom jag, herr talman, begärt ordet kan jag i övrigt vitsorda allt vad som

här sagts av herr Andersson i Rixö, som har möjlighet till egna intryck från den kust, som han närmast representerar. Alldeles nyligen besökte jag själv ett antal fiskehamnar i Bohuslän — kanske inte för denna frågas skull precis — och en iakttagelse som man kan göra, när man kommer till dessa »lägen» är att denna fråga står i centrum för befolkningens intresse. Jag skulle tro att detta i mycket hög grad också beror på att den båttyp, som man nu kommit fram till, är en större båttyp än man tidigare använt, och det har gjort att det moderna fisket liksom vuxit ur sina hamnar. Därför får man ofta, såsom jag gjorde för ett par tre dagar sedan i några fiskelägen, se att båtarna inte längre kan ligga i hamnarna utan tvingas att ligga ute »på svaj» med de risker som detta medför för de stora värden, vilka som herr Andersson nyss antydde här är representerade.

Herr Hesselbom sade att den omständigheten att anslaget inte var förbrukat — det återstod 16 000 kronor — skulle kunna tydas i den riktningen att anslaget räckte till. Det synes formellt riktigt, men jag tror inte att det i verkligheten är på det sättet, ty det är allmänt känt och genom den sovring, som äger rum i väg och vatten, att anslaget är så litet, att det inte är någon idé att anlita det. Det är nog den synpunkten som gjort sig gällande i detta fall.

Det vore, herr talman, mera att säga i denna fråga. Det är ett intressant ämne, när man tränger det litet närmare in på livet. Vi har för en tid sedan blivit undervisade om dessa ting vid konferenser med länsstyrelsen i Göteborg, där representanter för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen var närvarande, och det gör att man har en aning om vad det här gäller. Det är väl inte tu tal om annat, och det är ingen som förnekat det, än att anslaget i detta fall är berättigat.

Jag vill, herr talman, sluta med den indiskretionen att meddela att röstsiffrorna, när ärendet nyss var före i medkammaren, vägde jämnt, vilket kan tydas i den riktningen, att man där lika gärna hade kunnat bevilja anslaget och

att man där i mycket stor utsträckning var övertygad om sakskälens tyngd.

Det är min förhoppning att första kammaren tar någon ledning därav och röstar för reservationen, till vilken jag yrkar bifall.

Herr statsrådet **HJALMAR NILSON**: Herr talman! Jag vill endast säga ett par ord med anledning av herr Arrhéns anförande. Herr Arrhén kom in på ting, som knappast hör till detta ämne; i varje fall hör de mycket mindre hit än de ting, som jag talade om och som jag skall be att få repetera för herr Arrhén.

Herr Arrhéns resonemang gav vid handen att herr Arrhén inte riktigt fattat vad jag sagt. Jag förstod till en början inte riktigt vad herr Arrhén menade, men hans inkoppling av åttonde huvudtiteln beror ju inte på att herr Arrhén lyssnar utan vill att andra skall lyssna, och det måste ha varit orsaken till att herr Arrhén drog dessa slutsatser.

Jag sade i mitt anförande, att jag på mitt område har en begränsad anslagsram att röra mig med. Jag redogjorde för ökningarna på vissa andra anslag och ökningen när det gällde anslaget till fiskehamnar. Jag uttalade att den avvägning, som i detta fall gjorts med beaktande av mycket angelägna anspråk på olika håll, för oss framstod såsom den mest lämpliga. Om man här vill gå över ramen, kan detta leda till att begränsningar måste göras på ett annat område ett följande år. Men jag vill göra herr Arrhén uppmärksam på att jag inte försökte att komma ifrån denna fråga med vad jag anförde beträffande anslagen på de andra områdena. Jag anförde också att anslagen har fördubblats under den tid jag haft ansvaret för de ärenden vi nu sysslar med, däribland anslaget till byggande av fiskehamnar. Jag tror inte att detta kan ge anledning till antagandet att jag försöker smita ifrån denna fråga, inte heller till antagandet att jag visat bristande intresse för denna fråga.

Herr **PERSSON, KARL** (bf): Herr talman! Det är inte tal om annat än att

Anslag till byggande av fiskehamnar.

väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har tagit hänsyn till, som det heter, det statsfinansiella läget, när den i sina petita för nästa budgetår hemställt om ett anslag på fem miljoner kronor. 1944 års fiskehamnsutredning hade på sin tid beräknat anslagsbehovet för fem år till 25,5 miljoner kronor, och det hade ju enligt det dåvarande penningvärdet blivit 5 miljoner kronor om året, vilket i själva verket nu motsvarar ett årligt anslag på 6 å 8 miljoner kronor till dessa fiskehamnar.

Det är ju klart att det med denna medelsanvisning inte räcker med — vad som sagts på något håll — den dubbla tiden för att rusta upp fiskehamnarna; det behövs kanske både den tredubbla och den fyrdubbla tiden. Jag vitsordar gärna, att herr statsrådet Nilson har åstadkommit en viss förbättring under den tid, då han har suttit som statsråd, genom den anslagshöjning, som trots allt nu har kommit till stånd, men på grund av den högst obetydliga medelsanvisning, som förekommit tidigare, är det ju så mycket som helt enkelt har gått till spillo, att det inte räcker med de nu föreslagna medlen. Det har ju nu också blivit dyrare än vad det skulle ha varit att rusta upp hamnarna tidigare.

Jag vill gärna vitsorda vad herr Hällgren här anförde om fiskehamnen i Simrishamn. Jag tillhörde en grupp riksdagsmän, som hade kallats dit till överläggning med fiskehamnsutredningen. Vi hade där tillfälle att se förhållandena, och det talades där t. o. m. om att det lämpligaste hade varit att aptera den nuvarande handelshamnen till fiskehamn och bygga en helt ny handelshamn. Så stort är behovet av fiskehamn där, och samma behov av förbättrade fiskehamnar gör sig gällande så gott som runt om hela kusten.

Här talas det så mycket om det statsfinansiella läget. Det är klart att vi måste ta hänsyn till detta, men även det statsfinansiella läget kan ju helt enkelt bli försämrat genom att man i vissa avseenden, t. ex. vad nu gäller fiskehamnarna, låter dem förfalla så mycket, att det blir ännu dyrare än som hade be-

Anslag till byggande av fiskehamnar.

hövt vara fallet inte bara att iståndsätta dem utan även att förbättra dem.

Herr statsrådet talade om den över- syn, som skall göras angående det nuvarande behovet av fiskehamnar. Men nog är det väl i alla fall så, att oavsett vad den översynen kommer till för resultat hade det anslag på 5 miljoner kronor, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har begärt, varit både berättigat och nödvändigt och inte på något sätt föregripit denna översyn för att i någon mån återvinna vad som förlorats på detta område.

I den motion, som jag tillsammans med en annan ledamot av denna kam- mare har väckt, har hemställts om en medelsanvisning för ifrågavarande ändamål på 5 miljoner kronor. För att inte splittra de krafter, som vill få till stånd en större medelsanvisning än som förelagits i propositionen, skall jag emellertid inte yrka bifall till denna motion, utan av de skäl jag nyss anfört skall jag be att få yrka bifall till den vid denna punkt avgivna reservationen, vari hemställs om ett anslag på 3 miljoner kronor.

Herr HESSELBOM (s): Herr talman! Kammaren har hört, att herr Andersson i Rixö inte ville ge mycket för min argumentering. Jag vill då kvittera med att säga att jag inte heller vill ge mycket för herr Anderssons argumentering, i vilken han drar in en helt annan fråga, nämligen anslaget till folkgasmasker, som, enligt vad jag kan erinra mig, det inte har rätt några delade meningar om vare sig inom statsutskottet eller i riksdagen vid behandlingen av denna anslagspunkt.

Nu har jag emellertid inte åtagit mig att försvara Kungl. Maj:ts avvägningar av anslag till olika ändamål. Vad jag åsyftade, när jag talade om att statsutskottet avvisat anslag till minst lika viktiga ändamål, var att statsutskottet haft att ta ställning till motionsvis framförda krav på anslagshöjningar. Jag vågar vidhålla, att åtminstone ur min synpunkt sett statsutskottet därvidlag nödgats av-

visa minst lika viktiga och betydelsefulla krav på anslagsökningar som det här föreliggande. Om herr Andersson i Rixö och jag inte kan komma överens om vilka anslag som är angelägnast, får vi väl försöka ha överseende med våra olika uppfattningar.

När det gäller frågan huruvida det för innevarande budgetår anvisade anslaget räcker till för ändamålet eller inte, så har jag ingen annan urkund att gå till än den av hamnbyrån upprättade promemorian, som herr Andersson har refererat och av vilken det framgår, att det i dagens läge finns en behållning på nära 400 000 kronor. Till och med den 16 april i år, alltså till för drygt en vecka sedan, hade ansökningar om statsbidrag inkommit på sammanlagt 180 000 kronor. Dessutom meddelas i promemorian att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen kommer att förorda ett bidrag till en andra utbyggnad av fiskehamnen i Hönö-Röd med 180 000 kronor. Om Kungl. Maj:t kommer att bifalla de nu föreliggande framställningarna om statsbidrag, vilket vi inte vet någonting om, och om Kungl. Maj:t vidare kommer att bifalla ett ytterligare statsbidrag till hamnen vid Hönö-Röd, kvarstår av anslaget 36 000 kronor. Man kan väl utgå från att de ansökningar om statsbidrag som inkommer under den återstående delen av detta budgetår, knappast hinner bli föremål för Kungl. Maj:ts avgörande före den 1 juli, och jag kommer då till den slutsatsen, att anslaget har räckt till för innevarande budgetår. När Kungl. Maj:t dessutom förordat en ökning för nästa budgetår med en halv miljon kronor, är läget inte så katastrofalt som man här velat göra gällande.

Jag vidhåller därför mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr ARRHÉN (h): Herr talman! Herr statsrådet påpekade att det hela var en avvägningsfråga för honom. Jag har också uppfattat, att statsrådet sade så i sitt första anförande. Men striden står om hur denna avvägning skall göras, och därvidlag förefaller det, som om den

tendensen förelåg, att statsrådet graderar det hela i ordningen: vägar, vatten och avlopp, fiskehamnar. Men eftersom det förhåller sig på det sättet, att fisken har den originella vanan att leva i havet, så bör den logiska ordningen bli: fiskehamnar, vägar och sedan vatten och avlopp. På det sättet skulle man kanske kunna precisera de olika uppfattningar, som här gör sig gällande.

Herr OHLSSON, WILLIAM (s): Herr talman! Man har i detta sammanhang nämnt Simrishamn, vilken just ligger i den bygd som jag representerar, och då jag dessutom har givit min anslutning till en motion om förhöjt anslag, skall jag be att få säga ett par ord om betydelsen av fisket där nere, som har värde för hela vårt land.

Under de orostider, som rådde under åren 1914—18 och 1939—45 tilldrog sig det svenska fisket särskilt intresse, och statsmakterna hade — om de haft tid — vid dessa tillfällen gärna önskat ge fiskarna den handräckning och hjälp, som kunde vara påkallad. Man hade då ett särskilt intresse för dessa havets arbetare, därför att de kunde ur havets djup hämta upp vad som var nödvändigt för svenska folkets försörjning. Man har emellertid, sedan krigen och orostiderna slutat, bortsett från deras betydelse. Det påminner nästan om det gamla ordet: »Moren har gjort sitt, nu kan han gå.» Nu har man andra intressen — jag syftar då på jordbruket, vilket pysslas om på alla möjliga sätt. Man tänker att fisket nog klarar sig ändå. Man har visserligen kommit underfund med att det behövs större och starkare redskap för att möta svårigheterna på havet, men man förbiser nästan helt och hållet, hur de dyrbara redskapen skall förvaras. I min egen hembygd är hamnen så full av sand, att fiskarna inte kan gå in där med sina farkoster, utan måste gå till Simrishamn, där hamnen emellertid under säsongen är helt upptagen av de bohuslänska fiskarna. Det är inte enbart en glädjande syn att se alla dessa fiskare besöka Simrishamn, men det är glädjande ur den

Anslag till byggande av fiskehamnar. synpunkten, att de har stor ekonomisk betydelse för vårt land.

Jag har med detta försökt påvisa betydelsen av att allt göres för att fisket skall komma till sin rätt och få samma ekonomiska betydelse som det hade under krigsåren. Jag ber att få yrka bifall till motionen nr 29, som sammanfaller med den under denna punkt fogade reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Karl*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 61;

Nej — 71.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Ang. ersättning till J. A. Söderlund för olycksfall i arbete.*Punkterna 36 — 84.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 85.

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående särskilda åtgärder till stöd åt de icke statliga alkoholistanstalterna;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag angående tilldelningen av statsbidrag till den utomprocessuella rättshjälpsverksamheten;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1953/54 till statens bosättningslånefond m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 64, i anledning av väckt motion om beredande av möjlighet till särskild ersättning till löneplansanställd personal vid utförande av särskilt förorenande arbete; och

nr 65, i anledning av väckta motioner om viss ändring i reservbefälskungörelsen för armén.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. ersättning till J. A. Söderlund för olycksfall i arbete.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 66, i anledning av väckt motion om ersättning till linfabrikarbetaren J. A. Söderlund för olycksfall i arbete.

I en inom andra kammaren av herr Eriksson i Sandby väckt motion (II: 348) hade hemställts, att riksdagen måtte förklara linfabrikarbetaren Johan Axel Söderlund, Gimo, berättigad att komma i åtnjutande av ersättning från riksförsäkringsanstalten för den kroppsskada, han vid olycksfall i arbete ådragit sig, med belopp, som skulle utgått enligt vanliga grunder.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte i anledning av motionen II: 348 medgiva, att till Johan Axel Söderlund finge på grund av ifrågavarande skada från anslaget till Diverse pensioner och understöd m. m. utbetalas ersättning, som om lagen om försäkring för olycksfall i arbete varit tillämplig, dock att ytterligare ersättning icke finge utgå till Söderlund för tid före den 1 januari 1953.

Herr LUNDGREN (h): Herr talman! I det föreliggande utlåtandet berörs ett principiellt mycket viktigt spörsmål, och jag tillåter mig därför att för ett ögonblick rikta kammarens uppmärksamhet på denna fråga. Den är principiellt viktig, därför att det rör sig om huruvida riksdagen skall vara en överdomstol, när det, som i detta fall, gäller att tolka 1916 års lag om försäkring för olycksfall i arbete. Jag har tidigare varit inne på samma frågor och därvid gång på gång reserverat mig i statsutskottet, när det gällt dylika ersättningar. Det är, som kammarens ledamöter säkerligen känner till, på det sättet, att i fråga om olycksfall i arbete träffas avgörande i första hand av riksförsäkringsanstalten respektive de ömsesidiga försäkringsbolagen och i andra hand av försäkringsrådet. Enligt § 33 i lagen kan sedermera klagan icke föras över försäkringsrådets beslut.

Här gäller det en fabriksarbetare, som ådragit sig en höftskada, och frågeställningen är: Beror de besvär, som han nu har, av en relativt vanligen förekommande höftsjukdom, eller beror besvären på olycksfall i arbete? Riksförsäkringsanstalten har ansett, att det icke föreligger något sådant samband mellan det eventuella olycksfallet och hans besvär, så att det kan konstitueras någon rätt till ersättning enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete. Han har besvärat sig hos försäkringsrådet, och detta har avslagit besvären.

Nu vill jag erinra om att vid behandlingen av dessa frågor deltar i försäkringsrådet vår främsta medicinska sakkunskap — det är i regel akademiska lä-

Ang. ersättning till J. A. Söderlund för olycksfall i arbete.

rare och sådana som sedan många år sysslat med försäkringsmedicinska problem — och det finns alltså all anledning att anta att det utslag, som försäkringsrådet har fällt, är sakligt välgrundat. Gentemot detta utslag åberopar motionären ett intyg av en provinsialläkare, där denne säger bl. a. att ifrågavarande person visserligen redan före skadan hade en i vanliga fall sakta fortskridande arthros i vänster höftled, som i sig sannolikt så småningom gjort honom mindre arbetsför. Vidare säger han: »Då hans arbetsförmågas upphörande emellertid i tiden står i direkt förbindelse med olycksfallet, kan det enligt min mening ej uteslutas att skadan i väsentlig grad är orsak till nedsättningen av arbetsförmågan.»

Det finns i vårt land säkerligen ett mycket stort antal personer, som av samma skäl som den, vilkens ärende vi nu behandlat, borde få ersättning, om de principer skulle godtagas som utskottet nu gjort till sina. Det beror uteslutande på om vederbörande har förbindelse med någon riksdagsman, som är villig att väcka en motion. Jag anser, herr talman, att det ur principiell synpunkt är utomordentligt betänkligt, att riksdagen, mot försäkringsrådet och mot bestämmelserna i lagen om försäkring för olycksfall i arbete, skall behandla dylika framställningar, och jag tillåter mig därför, herr talman, yrka avslag på den föreliggande framställningen.

Häri instämde herr *Herlitz* (h).

Herr *SUNDELIN* (fp): Herr talman! Herr Lundgren har främst behandlat den principiella sidan av detta spörsmål och bedömt det så, att riksdagen här skulle bli något slags överdomstol över riksförsäkringsanstalten och de ömsesidiga försäkringsbolagen samt slutligen försäkringsrådet. Från utskottets sida har vi emellertid inte uppfattat saken på det sättet. Vi har inte ansett att riksdagen här skulle vara någon överdomstol, utan det är mera fråga om en skälighetsbedömning av vissa fall, som motionsledes kommer under riksdagens prövning.

Nu kanske man av herr Lundgrens anförande skulle kunna få den uppfattningen, att detta är en nyhet — någonting som först på senare tid har börjat tillämpas — att riksdagen tar upp sådana här frågor.

Det är emellertid inte på det sättet, utan det är tvärtom så, att riksdagen sedan länge har haft att behandla sådana här frågor. Tidigare förbereddes ju dessa frågor av bankoutskottet, och om jag inte är alldeles fel underrättad, har riksdagen vid åtskilliga tillfällen på förslag av bankoutskottet beslutat om dylika ersättningar på grundval av rena skälighetsbedömningar av förevarande fall.

Då det gäller ett sådant här ersättningsärende bedömer försäkringsanstalterna och i sista hand försäkringsrådet frågan på det sättet, att om det inte kan till full evidens bevisas att olycksfallet är orsak till arbetsförmågan, lämnas ingen ersättning. Det åligger alltså den skadade att här skaffa fram fullständig bevisning för att olycksfallet har orsakat arbetsförmågan. När ett ärende som det nu förevarande på sätt som skett kommer under statsutskottets bedömning och det då på grund av skiljaktiga utlåtanden från läkarhåll förefaller som om man inte helt kunde utesluta möjligheten av att olycksfallet ändock har bidragit till arbetsförmågan, trots att man inte kan skaffa fullständiga bevis härför, har man tyckt att skäligheten bjuder att ersättning utbetalas.

Jag kan i detta sammanhang meddela, att man inom statsutskottet — närmare bestämt femte avdelningen — från och med i år har intagit den ställningen beträffande frågan om retroaktiv ersättning, att man endast föreslår ersättning i huvudsak för tid framåt och alltså inte i någon större utsträckning retroaktiv ersättning. Vi har ju föreslagit ersättning från den 1 januari i år, inte bara i detta fall utan också i något annat fall.

Jag tycker inte att det här fallet är principiellt skiljaktigt från de fall som riksdagen tidigare haft att behandla och i vilka riksdagen har ställt sig positivt till förslag som har framlagts i motioner.

Ang. ersättning till J. A. Söderlund för olycksfall i arbete.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HUSS (fp): Herr talman! Eftersom jag har haft tillfälle att i avdelningen säga min mening om detta fall, vill jag gärna yttra några ord om det även här i kammaren.

Jag liksom många andra delar herr Lundgrens tveksamhet i fråga om lämpligheten av att riksdagen uppträder som överdomare i sådana fall som detta. Men jag vill då erinra om att det under varje riksdag — också denna riksdag — förekommer, att Kungl. Maj:t framlämnar en proposition om vissa fall, där ersättning anses böra utgå i strid mot riks-försäkringsanstaltens mening. Jag kan då inte anse annat än att om Kungl. Maj:t tar sig rätten att föreslå riksdagen att fatta beslut i liknande fall, bör det också vara riksdagen förbehållet att på eget initiativ i anslutning till motioner bevilja ersättningar av statsmedel i de fall, då detta kan vara lämpligt och rimligt.

Här var det dock så, liksom i många andra fall, att läkarnas uppfattningar gick isär. Härtill kommer, att Söderlunds arbetsförmåga faktiskt var i det närmaste hundraprocentig före olycksfallet, även om han hade en börjande arthros, och att han efter olycksfallet var helt arbetsoförmögen. Det kompromissbetonade i avdelningens och utskottets beslut i denna fråga har tagit sig uttryck i ett förslag, att ersättning skulle utbetalas, men endast från den 1 januari i år.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag, som jag anser vara en ganska rimlig lösning av detta problem.

Herr LUNDGREN (h): Herr talman! Jag är mycket väl medveten om att riksdagen tidigare väl åtskilliga tillfällen beviljat liknande ersättningar även på förslag av enskilda motionärer, och jag har personligen opponerat mig mot detta både i statsutskottet och här i kammaren. Men man kan ju inte komma igen ständigt och jämt — man bör inte ta

kammarens tid i anspråk alltför mycket med sådana ting.

Herr Sundelin vill göra gällande, att skäligheten talar för att Söderlund skall få ersättning. Men var skall det sluta, om alla som har senila höftledsförändringar skall få ersättning? Varje läkare vet ju, att det går så utomordentligt lätt att konstruera samband mellan ett olycksfall och en sjukdom. Nästan alla sjukdomar vill ju folk hänföra till följder av olycksfall, även när de inte har någon nytta av det ur ersättningssynpunkt.

Vidare säger herr Sundelin, att det inom riks-försäkringsanstalten och försäkringsrådet fordras full bevisning för att ett orsakssammanhang skall anses föreligga. Min erfarenhet — jag har rätt lång erfarenhet från samarbete med riks-försäkringsanstalten och försäkringsrådet — är den, att man inte alls har så stränga fordringar på bevisning. Tvärtom är det nog så, att riks-försäkringsanstalten hellre ger ersättning än underlåter att ge, om fallet är på något sätt tveivelaktigt. Men vad jag vände mig mot främst var det principiellt betänkliga i att riksdagen skall avgöra frågor, som avgörs av försäkringsrådet, och alltså skall tjänstgöra som instans över försäkringsrådet och korrigera dess beslut.

Herr HERLITZ (h): Herr talman! Då man diskuterar denna fråga, får man som utgångspunkt göra klart för sig, att en sådan situation, som utskottet har fäst sin uppmärksamhet vid, naturligtvis förekommer i oerhört stor omfattning i försäkringsrådets praxis. Jag avser inte speciellt dessa höftskador — därom vet jag ingenting — men bedömandet av hur det förhåller sig med olika sjukdomar, och för all del olycksfall i tjänsten, är också ett ganska sköns-mässigt bedömande, vid vilket det ofta finnes utrymme för tvekan. Med andra ord, inte bara i ett och annat enstaka fall, utan över hela linjen uppkommer en sådan situation att man kan fråga: Vore det inte lika skäligen att försäkringsrådet hade intagit en mera generös

Ang. ersättning till J. A. Söderlund för olycksfall i arbete.

hållning? Välbekant är också, att man även på en hel del andra områden har försport missnöje med försäkringsrådets praxis i det ena och det andra hänseendet.

Så uppkommer då frågan: Är det riksdagens uppgift att rätta till detta? Jag får bekänna min okunnighet om i vad mån det tidigare har förekommit fall som är likartade med detta. Men rent principiellt vill jag för min personliga del bekänna, att jag inte är i besittning av den medicinska sakkunskap — det är en svaghet hos mig — som tillåter mig att fälla något som helst omdöme i denna sak. Jag ifrågasätter, huruvida vi över huvud taget har några som helst förutsättningar att bedöma, om detta fall ligger närmare eller fjärmare de fall, där ersättning skulle ha givits. Det duger vi inte till. Vi kan inte komma längre än — såsom herr Sundelin så riktigt uttrycker det — till att man kan säga, att det »föreföll» utskottet, som om det förhöll sig på det och det sättet. Det är ingen kritik, ty längre kan vi här i riksdagen inte komma med våra arbetsresurser, men det pekar också på att vi inte bör ta upp dessa saker här. Vi bör först och främst inte ta upp dem, med mindre vi känner någon som helst säkerhet för att andra likartade fall får samma möjligheter att bli bedömda av riksdagen och att inte en tillfällig bekantskap gör, att den ena gynnas framför den andra. Det skulle kunna säkerställas genom anordningar, varigenom vederbörande på något sätt fick tillfälle att göra sig påmind hos riksdagen. Men det är naturligtvis inte den rätta vägen. Som jag nyss sade bör inte riksdagen syssla med sådana saker. Om det förefinns ett praktiskt behov att efter en skälighetsprövning kunna ge ersättning utöver den som lagen stadgar och försäkringsrådet utdömer, tycker jag att det skulle vara angeläget att skapa en sådan ordning, enligt vilken det blev möjligt för Kungl. Maj:t att lämna sådan ersättning. Denna ordning skulle naturligtvis också innebära, att det blev klart och tydligt för alla människor, som hade råkat illa

ut, att denna väg stod öppen för dem, oavsett de bekantskaper de kan ha bland ledamöter av riksdagen.

Herr SUNDELIN (fp): Herr talman! Herr Lundgren framhöll, att försäkringsrådet nog inte hade så stränga krav på full bevisning, utan att försäkringsrådet i tveksamma fall hellre lämnade ersättning än avslog. Jag vill meddela, att man nog allmänt har den uppfattningen, att praxis på detta område under senare tid har i någon mån ändrats dithän, att man kanske inte fordrar samma stränga bevisning som tidigare.

Då utskottet haft att bedöma denna sak, har man inte kunnat helt bortse ifrån det förhållandet, att denne man har blivit lovad framtida ersättning. Man har så att säga från riksförsäkringsanstaltens sida ställt i utsikt livränta till honom. Vid den tidpunkten ansågs fallet, såsom man uttryckt det i motionen, som obotligt, och det hade ställts i utsikt att denne man skulle få livränta med anledning av olycksfallet. Det är alldeles klart, att om en person själv anser att han på grund av ett olycksfall har blivit arbetsförmögen och också har fått löfte om att på grund av detta olycksfall få en livränta, skall den personen finna det synnerligen hårt att sedan få ett meddelande om att det inte blir någon ersättning i fortsättningen, emedan vissa sjukliga förändringar, som man sedermera upptäckt hos honom, ändock hade gjort att han så småningom, oavsett olycksfallet, skulle ha blivit arbetsförmögen.

Dessa förhållanden har också i någon mån spelat in då det gällt för utskottet att bedöma detta speciella ärende.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Om skattelättnader beträffande ersättning för förlust av fartyg m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53 till uppförande av byggnader för institutet för konserveringsforskning;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges övergång till ett på engelsk mätningssystem byggd skeppsmätningssystem m. m.;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde; och

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om skattelättnader beträffande ersättning för förlust av fartyg m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 18, i anledning av väckta motioner om vissa skattelättnader för rederier beträffande försäkringsersättning för förlust av fartyg, m. m.

I två inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motioner, I: 274 av herrar *Svärd* och *Ohlon* samt II: 352 av herrar *Edström* och *Schmidt*, hade hemställts, att riksdagen måtte antaga bestämmelser om rätt för rederier att i beskattningsavse-

ende dels fördela ersättning på grund av försäkring för förlust av fartyg, som förlorats under åren 1952—1954, på fem år, dels och fördela köpeskilling för fartyg, som avyttrats under åren 1952—1954, likaledes på fem år.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet erinrat om gällande bestämmelser rörande uppskov med beskattningen av försäkringsersättning, som utgått vid förlust av fartyg, genom avsättning till särskild investeringsfond för ersättning av förlorade inventarier, s. k. eldsvådefond. Utskottet hade därefter anfört bland annat följande:

»Utskottet finner, att då det föreliggande spörsmålet hänskjutits till företagsbeskattningskommitténs behandling, resultatet av denna behandling bör avvaktas innan lagstiftningsåtgärder vidtages. Därvid förutsätter utskottet, att därest behov kan anses föreligga av omedelbara åtgärder i ärendet, detta beaktas av kommittén. Utskottet vill vidare framhålla, att såvitt angår försäkringsersättning för förlorat fartyg, syftet med motionerna synes vara i huvudsak tillgodosett genom ovannämnda bestämmelser om de s. k. eldsvådefonderna.

Den i motionerna behandlade frågan äger samband med vissa av de åtgärder inom beskattningens område, vilka statsmakterna vidtagit i investeringsbegränsande syfte. Sistnämnda mera allmänna spörsmål finner utskottet dock ej skäl upptaga till behandling i detta sammanhang.

Med hänvisning till det anförda anser sig utskottet icke böra tillstyrka någon lagstiftningsåtgärd i anledning av motionerna.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att de likalydande motionerna I: 274 av herrar *Svärd* och *Ohlon* samt II: 352 av herrar *Edström* och *Schmidt* om vissa skattelättnader för rederier beträffande försäkringsersättning för förlust av fartyg, m. m., måtte, i den mån de icke kan anses besvarade genom vad utskottet ovan anfört, av riksdagen lämnas utan åtgärd.»

Om skattelättnader beträffande ersättning för förlust av fartyg m. m.

Reservation hade avgivits av herrar *Velander* och *Hagberg* i Malmö, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen måtte, med anledning av de likalydande motionerna I: 274 av herrar *Svärd* och *Ohlon* samt II: 352 av herrar *Edström* och *Schmidt*, i vad motionerna avsåge rätt för rederier att i beskattningshänseende på fem år fördela köpeskilling för fartyg, som avyttrats under åren 1952—1954, för sin del antaga följande

Förslag

till

förordning med särskilda bestämmelser beträffande taxering för inkomst under vissa år av köpeskilling vid avyttring av fartyg.

Härigenom förordnas, att köpeskilling för fartyg, som avyttrats under något av de beskattningsår, för vilka taxering skall äga rum något av åren 1953—1955, må vid taxering enligt såväl kommunal-skattelagen som förordningen om statlig inkomstskatt fördelas på fem år eller upptagas såsom intäkt under ett eller flera år inom femårsperioden, dock må köpeskilling, i den mån den använts för anskaffande av annat eller andra fartyg, icke upptagas såsom intäkt för senare beskattningsår än det, varunder den sålunda använts. Vad ovan sägs skall dock ej gälla där avyttringen skett till någon med vilken säljaren varit i intressegemenskap och det kan antagas, att avyttringen ägt rum i syfte att ernå särskild förmån i beskattningsavseende antingen för säljaren eller för köparen.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

2) att förenämnda motioner, i den mån de icke blivit besvarade genom vad reservanterna under punkt 1 hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **VELANDER** (h): Herr talman! Till utskottsbetänkandet finns fogad särskild reservation. För att närmare belysa dess innebörd skall jag tillåta mig anföra ett exempel.

Ett aktiebolag eller en ekonomisk förening, som driver rederirörelse, har förvärvat ett fartyg för, låt oss säga 2 miljoner kronor. Fartyget avyttras efter åtskilliga år mot en köpeskilling av samma storlek, alltså 2 miljoner kronor. Fartyget har på grund av verkställda nedskrivningar ett bokmässigt värde vid försäljningen av 1 miljon kronor. Rederiet har att från denna utgångspunkt skatta för ett belopp av 1 miljon kronor, och skatten blir i runt tal hälften av sagda belopp eller cirka 500 000 kronor.

Denna skatteplikt bortfaller emellertid, om rederiet förvärvat ett annat fartyg i det försäldas ställe. Den nominella vinsten på den verkställda försäljningen får nämligen då användas till nedskrivning av det senare fartygets anskaffningsvärde, men förutsättningen härför är att nyanskaffningen sker under samma år som försäljningen.

Nu ligger det så till, att det inte är så lätt att åstadkomma nya fartyg. Leveranstiden för nybeställda sådana omfattar åtskilliga år, och att inköpa ett redan färdigställt fartyg kan också ha sina svårigheter och är därtill inte alltid så lockande. Om rederiet skall kunna utnyttja nedskrivningsrätten, får det alltså lov att anstränga sig för att under det beskattningsår, då försäljningen skedde, anskaffa ersättnings-tonnaget, förresten med små utsikter att lyckas.

Denna ordning har förefallit reservanterna ganska obillig. Här är det inte fråga om att tillföra företag eller skattskyldig särskilda fördelar utan att komma fram till en ordning, som man kan betrakta såsom skälig och rimlig. Man bör i det sammanhanget beakta, att det förekommit någonting som heter penningvärdeförsämring, som vi alla har bevittnat. Man kan kanske säga att den svenska kronans värde nu är omkring 48 procent — uppgiften är redareför- eningens — av värdet det sista förkrigs- året. Det betyder, att om ett företag nu

Om skattelättnader beträffande ersättning för förlust av fartyg m. m.

gör en vinst genom försäljning av ett fartyg, som det anskaffade det sista förkrigsåret, så blir den vinsten oftast endast nominell. Det finns ingen realitet bakom den. Det är alltså uppenbart att, när man i sådant sammanhang, som det här aktuella, kan hänvisa till uppkomsten av viss vinst, man inte bör underlåta att beakta att den oftast är uteslutande nominell.

Sedan ligger det så till, att vårt tramp-tonnage för närvarande har att uthärda en utomordentligt hård konkurrens. Det gäller därför att ha ett tonnage som ur driftsekonomska synpunkter fyller de största anspråk. Till belysande av förhållandena på det området tillåter jag mig att anföra några siffror.

År 1932 räknade man med att det svenska tramp-tonnaget i storleksklassen 500—2 000 bruttoton uppgick till cirka 500 000 ton. År 1952 hade denna siffra nedgått till något över 200 000 ton. Det hade alltså skett en minskning med tre femtedelar. Tramp-tonnagets genomsnittsalder under ifrågavarande tidsperiod har ock undergått en betydande höjning. Cirka 90 procent av detta tramp-tonnage har sålunda en ålder av 20 år eller därutöver. En icke obetydlig del av dessa fartyg är mer än 50 år gamla. Dessa ålderssiffror bör ses mot bakgrunden av att ett fartyg för att ge ett godtagbart ekonomiskt resultat inte bör ha längre användningstid än cirka 20 år eller något däröver. Dessa siffror visar, att det svenska tramp-tonnaget under den senaste tjuugoårsperioden har gått tillbaka såväl kvantitativt som kvalitativt.

Man kan fråga sig, om det finns några särskilda skäl att inte tillmötesgå en sådan ståndpunkt, som den som har funnit uttryck i reservationen! Såvitt reservanternas har kunnat finna, skulle inte några möjligheter till spekulationer i skatteflykt därigenom uppstå.

Den anordning, som reservanternas siktar till, skulle huvudsakligen avse de mindre rederierna, alltså rederiföretag med ett, två eller tre fartyg. De stora rederiföretagen kan man alltså helt bortse ifrån i detta sammanhang; de har ju ett stort underlag för sin verksamhet,

d. v. s. ett stort inventariebestand — fartyg är ju inte någonting annat än inventarier i rörelsen. För deras vidkommande är sålunda från sådan utgångspunkt den ordning, som åsyftas i reservationen, knappast av någon särskild betydelse.

Det förhåller sig även så, att ur allmänna synpunkter, till och med beredskapssynpunkter, har i olika sammanhang betonats värdet av att man har tillgång till ett tramp-tonnage av icke alltför blygsam omfattning. Det är inte heller skatterättsligt sett fråga om någon nyhet. Motsvarande regler gällde för beskattningsåren 1940—1946.

Nu är denna angelägenhet på sitt sätt beroende av överväganden inom företagsbeskattningssakkunniga. En framställning från redareföreningen har nämligen genom Kungl. Maj:ts försorg överlämnats dit. Men saken ligger dock så till, att denna angelägenhet kan betecknas vara av mycket brådskande natur. Man vet att det i närvarande läge finnes goda möjligheter för svenska redare att avsätta sina äldre fartyg och få en icke föraktlig valuta därför. Det kan ju inte vara något intresse från det allmännas sida och självfallet inte heller på enskilt håll att intaga en negativ hållning, när det gäller utnyttjandet av dessa möjligheter.

Utskottet har i sitt yttrande antytt en synpunkt, som väl icke kan vara av någon relevans, när det gäller att bedöma det befogade i den ordning, som reservanternas tar sikte på. Det heter nämligen, s. 12 i utskottsbetänkandet: »Den i motionerna behandlade frågan äger samband med vissa av de åtgärder inom beskattningens område, vilka statsmakterna vidtagit i investeringsbegränsande syfte. Sistnämnda mera allmänna spörsmål finner utskottet dock ej skäl upptaga till behandling i detta sammanhang.»

Det ligger dock så till, att den nuvarande ordningen måste i högsta grad befordra ett påskyndande av investeringarna i nya fartyg eller fartyg, som redan är färdigställda.

I bevillningsutskottets betänkande

Om skattelättnader beträffande ersättning för förlust av fartyg m. m.

finns redovisade vissa yttranden. Framställningen från redareföreningen har nämligen genom Kungl. Maj:ts försorg varit föremål för remiss. Yttranden har i anledning därav avgivits av kammarrätten, riksskattenämnden, kommerskollegium, två länsstyrelser samt allmänna ombudet hos mellankommunala prövningsnämnden. Kommerskollegium har tillstyrkt, och länsstyrelsen i Göteborg har gjort det med någon begränsning. Även länsstyrelsen i Malmöhus län har tillstyrkt bifall till redareföreningens framställning. Kammarrätten har ansett, att det icke funnes tillräckliga skäl, såvitt visats, till avsteg från »likställighetens princip» i detta sammanhang, och riksskattenämnden har också avstyrkt. Nämnden anför, att den icke finner den avsedda undantagslagstiftningen vara av den påtagliga betydelse, som erfordras för genomförandet av en speciallagstiftning av detta slag, företrädesvis ur skattetekniska synpunkter. Sedan tillägger emellertid riksskattenämnden: »I vad mån näringspolitiska synpunkter må tala för bifall till framställningen har nämnden icke ansett sig kunna ta ställning till.» Jag utgår ifrån att kammarrätten i likhet med riksskattenämnden har beaktat endast de rent skattetekniska synpunkterna. De näringspolitiska synpunkterna har säkerligen från dessa remissinstansers sida icke beaktats.

De näringspolitiska synpunkterna har däremot varit företrädda av kommerskollegium och av länsstyrelserna. Jag menar således, att om någon uppmärksammar innehållet i dessa yttranden, till den del de finns refererade i utlåtandet, bör han inte underlåta att beakta det förhållandet.

Herr talman! Jag ber att i anslutning till det anförda få yrka bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr SJÖDAHL (s): Herr talman! Den motion, som utskottet här haft till behandling, avser vissa lättnader i beskattningsavseende, dels vid förlust av fartyg och dels vid försäljning av fartyg.

När det gäller förlust av fartyg, beroende på förlisning eller annan orsak, har varken utskottet eller reservanterna kunnat tillstyrka motionärernas yrkande, utan avstyrker motionens framställning i den delen. Då återstår frågan, om vid försäljning av fartyg vissa lättnader skall kunna beredas rederierna eller inte.

I slutet av sitt anförande redogjorde herr Velander för de yttranden, som inkommit från de sex myndigheter, till vilka redarnas framställning blivit remitterad. Jag vill här något erinra om vad dessa yttranden egentligen innebär, därför att det skulle vara rätt osedvanligt, om riksdagen *emot* eller i varje fall utan stöd av de sakkunniga myndigheternas yttranden skulle besluta en skattelättnad för rederierna av den rätt betydande omfattning som det här är fråga om.

Två av de hörda myndigheterna, nämligen kammarrätten och riksskattenämnden, har båda tryckt på att likställighet i beskattningen kräver, att intet undantag i detta fall göres för rederierna. Kommerskollegium har för sin del tillstyrkt att nuvarande bestämmelser ändras och märkligt nog även att en ändring skall göras då det gäller försäkringsersättning för fartyg. Trots att rederierna kan fördela uppuren ersättning under en treårsperiod och insätta beloppet i investeringsfond för att ha pengarna tillgängliga under ytterligare sex år, har kommerskollegium nu tillstyrkt en lättnad i beskattningen av ersättning för förlista fartyg. Jag måste verkligen säga att det är tveksamt, om man över huvud taget kan lägga den vikt vid ett yttrande av denna art som man ju annars brukar vilja lägga vid ett yttrande från ett kungligt ämbetsverk.

Sedan har vi detta remissyttrande från länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, som herr Velander inhöstar som ett tillstyrkande av framställningen. Det är uppenbart att man måste lägga stor vikt vid ett yttrande från länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, som ju måste anses ha en mycket vidsträckt erfarenhet om beskattningen av rederier. Men

Om skattelättnader beträffande ersättning för förlust av fartyg m. m.

vad är det i själva verket som denna länsstyrelse har tillstyrkt? Jo, den har tillstyrkt att en prövningsrätt lägges i beskattningsnämndernas händer att avgöra, när man bör underlätta beskattningen för rederierna eller inte. Länsstyrelsen skriver: »För de medelstora och större rederierna syntes behovet av en vidgad uppskovsrätt icke vara lika påtagligt.» Länsstyrelsen förklarar tvärtom i ett stycke, som icke har medtagits i referatet i bevillningsutskottets betänkande, att dessa företag, som nu under många år haft fri avskrivningsrätt och nedskrivit sin handelsflotta till ett mycket lågt värde, icke bör beviljas rätt till uppskov. En sådan rätt skulle nämligen, påpekar länsstyrelsen, till sin effekt motsvara en ytterligare nedskrivning av de kvarvarande fartygen. För dessa fall — och det är säkert det stora flertalet — således för bolag av viss storlek som med undantag för de två senaste beskattningsåren åtnjutit fri avskrivningsrätt — finns enligt länsstyrelsens mening inte något behov av den av motionärerna föreslagna lättnaden.

Men, anför man då, det finns ett behov av denna lättnad för rederier med ett eller annat fartyg och för ägare av fiskefartyg. Jag medger att det finns anledning att ompröva, huruvida en lättnad av bestämmelserna bör göras för just dessa senare kategorier. Kungl. Maj:t har också sannolikt av den anledningen remitterat redarnas framställning till företagsbeskattningskommittén, som har att ta upp frågan till omprövning i samband med sin övriga prövning av företagsbeskattningen.

Jag vill vidare erinra om att den andra länsstyrelsen, som har fått yttra sig om motionärernas framställning, nämligen länsstyrelsen i Malmöhus län, inte tveklöst tillstyrkt framställningen. Länsstyrelsen i Malmöhus län anför tvärtom, att den finner det tveksamt, om tillräckliga skäl föreligger för att utvidga rederiföretagens rätt till uppskov med beskattning av köpeskillning för fartyg. Länsstyrelsen anser även att ett dylikt uppskov »borde förknippas med skyldighet för rederierna att lämna uppgifter

angående dispositionen av ifrågavarande köpeskillningar eller försäkringsersättningar efter mönster av föreskrifterna av avsättningar till investeringsfond». Det är inte en klar regel utan några som helst hakar, utan tvärtom ett tillstyrkande som i huvudpunkten är tveksamt och förenat med åtskilliga krav, varigenom säkerhet skall kunna beredas för att dessa pengar kommer till avsedd användning.

I det sammanhanget kan jag också nämna att mellankommunala prövningsnämnden, som haft tillfälle att avge yttrande, ställer sig positiv till saken men avstyrker framställningarna av det skälet att man önskar att denna sak skall gälla inte enbart rederiföretagen, utan rörelseutövning över huvud taget. Frågan bör enligt nämndens mening upptagas i ett vidare sammanhang. Även nämnden håller på likställighetsprincipen och menar, att företagsbeskattningskommittén bör ompröva, huruvida inte något slags investeringsfond skulle kunna inrättas, varigenom medlen under betryggande kontroll kunde användas för detta ändamål; man talar om insättning av medlen i riksbanken.

Det är på en ytterst svag grund reservanterna har djärvts bygga upp sitt förslag om en direkt lagändring i nuvarande stund. Utskottet har funnit att skäl kan tala för att genomföra vissa lättnader, när det gäller de mindre bolagsrederierna, med ett eller annat fartyg och kanske framför allt fysiska personer, som enskilt eller i något slags enklare bolagsform bedriver rederi- eller fiskerörelse. Det är därför utskottet har antecknat att det förutsätter, att företagsbeskattningskommittén kommer att beakta denna sak, därest behov av mera omedelbara åtgärder kan anses föreligga.

Detta ärende är, herr talman, mycket mera invecklat än man kanske i första ögonblicket föreställer sig. Tveklöst tillstyrkande föreligger knappast från något håll, utan man anger vissa villkor och förutsättningar. Med hänsyn till principen om likaberättigande i beskattningshänseende avstyrkes motionärernas förslag av de myndigheter som närmast

Om skattelättnader beträffande ersättning för förlust av fartyg m. m.

har att vaka över den sidan av saken, nämligen riksskattenämnden och kammarrätten. Jag kan därför inte annat än finna det motiverat, herr talman, att rekommendera kammaren att följa utskottets avstyrkande framställning i ärendet. I sak innebär den, att man anmodar företagsbeskattningskommittén att upptaga ärendet till den dryftning och behandling som dess vikt ändock motiverar.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr VELANDER (h): Herr talman! Jag fäste mig vid att utskottets talesman fullständigt går förbi det centrala i denna fråga, nämligen angelägenheten av att komma fram till en ordning som skall möjliggöra ett uttrangerande av äldre och ur driftssynpunkt oekonomiskt tonnage. Jag har ju också påvisat hurusom tillgången på tramptonnage sedan ett tjugotal år tillbaka minskats med ungefär tre femtedelar.

Herr Sjödahl är inte intresserad av det problemet. Han anlägger i första rummet — för att begagna hans eget uttryck — skattelättnadssynpunkter; han talar nämligen om den skattelättnad som här skulle ifrågakomma. Men är det alldeles riktigt att resonera på det sättet? Jag har dock uppvisat att redarna, med nuvarande beskattningsregler i fråga om köpeskillning för avyttrat tonnage, riskerar att få skatta för 50 procent av vinsten å det försålda tonnaget och att de härigenom mister en stor del av de medel som skall användas just för ersättningsanskaffning. Tror herr Sjödahl, att det under sådana förhållanden finns utrymme för några förhoppningar om att en förnyelse eller, om man så vill, en återuppbyggnad av vårt tramptonnage verkligen skall komma till stånd? Jag är något tveksam på den punkten.

Herr Sjödahl menade, att det krävdes utredningar i denna fråga, förmodligen också om anledningen till att rederiföretagen skulle beredas vad som här betecknats såsom en särställning. Jag nämnde dock, att vi för beskattningsåren 1940 till och med 1946 praktiserade just den

ordning, som reservanterna här tagit sikte på. Vi har dessutom haft tillgång till en inom Kungl. Maj:ts kansli upprättad promemoria, som har åberopats i vissa tidigare sammanhang. Det framhålles däri, att sjöfartsnäringen företer vissa säregna drag, som ej gör det orimligt med en speciell behandling i beskattningshänseende. Främst sammanhänger detta dels med att näringen i fråga arbetar med ett fåtal jämförelsevis mycket dyrbara inventarier, vilka ofta är underkastade starka värdefluktuationer, dels med att konjunkturerna för denna näring uppvisar särskilt starka växlingar. Jag tror mig kunna säga, att det var denna promemoria som låg till grund för just den lagstiftning, som gällde för beskattningsåren 1940 till och med 1946.

Herr Sjödahl framhöll, att vissa remissinstanser skulle ha varit mycket försiktiga i sitt tillstyrkande av Redareföreningens framställning, och särskilt apostroferade han därvid länsstyrelsen i Malmöhus län. Såvitt framgår av referatet i bevillningsutskottets betänkande, tycker jag, att man knappast kan tala om att det ligger några reservationer i detta tillstyrkande. Där heter det, att enligt vad länsstyrelsen kunnat inhämta, behovet att uttränga eller förnya äldre tonnage måste anses trängande för många rederiföretag i länet. Det heter vidare, att ett av skattemässiga skäl betingat uppskov av frågans lösning till dess företagsbeskattnings allmänna principer hunnit omprövas skulle kunna framstå som mindre välbetänkt.

Herr Sjödahl sade vidare, att länsstyrelsen hade uttalat att, om det nu blev ett särskilt uppskov, borde det förknippas med skyldighet för rederierna att lämna uppgifter i fråga om dispositionen av köpeskillningarna. Ja, det kan ju inte vara någonting att erinra mot en sådan ordning beträffande rederierna; det är måhända en naturlig sak, om man nu ur beskattningssynpunkt vill ha sådana uppgifter. Man har väl till och med rättighet att få dem. Det är också klart att ett rederi, som är i tillfälle att anskaffa ersättnings tonnage och som alltså kan använda den vinst, som har upp-

Om skattelättnader beträffande ersättning för förlust av fartyg m. m.

kommit genom försäljning av ett fartyg, får lov att visa under vilka omständigheter vinsten har uppkommit.

Herr Sjödahl menade, att man skulle avvakta företagsbeskattningskommitténs behandling av denna fråga. Herr Sjödahl är ju själv ordförande i denna kommitté. Om nu så blir fallet, är det att hoppas, att herr Sjödahl såsom kommitténs ordförande lägger ned en betydande energi på att få denna fråga skyndsamt penetrad. Jag är dock inte säker på att man kan ha några överdrivna förhoppningar i det hänseendet. Redareföreningens framställning till Kungl. Maj:t, vilken måhända ytterst givit anledning till den diskussion vi här för, är dagtecknad den 2 december 1952. Den remitterades till företagsbeskattningskommittén enligt resolution den 27 februari i år. Remissen har därefter anmälts i kommittén först den 9 april. Jag utgår ifrån att herr Sjödahl då sökte fullfölja den inställning, som han här givit uttryck åt, att han sålunda åtminstone förberedelsevis siktade till att kommittén skulle snarast ge sig i kast med hithörande spörsmål. Om det inte åtgjorts någonting i det hänseendet, vill jag understryka angelägenheten av att så sker, för den händelse riksdagens kamrar i dag inte skulle finna det lämpligt att bifalla reservationen.

Herr SJÖDAHL (s): Herr talman! Det låg nog en viss insinuation i herr Velanders yttrande, då han sade att Redareföreningens framställning remitterats till företagsbeskattningskommittén någon gång i februari, om jag uppfattade saken riktigt, och den 9 april föredragits i kommittén. Framställningen kom till oss — så är ju ofta Kungl. Maj:ts kanslis tågordning — några dagar, kanske en vecka före den 9 april. Jag fick kännedom om framställningen den 9 april och anmälde ärendet för kommittén samma dag. Mer kunde jag inte göra.

Jag kan nämna för herr Velander att vi då var mitt inne i behandlingen av stora och viktiga frågor. Vi höll just då på med pensions- och personalstiftelsernas beskattningsfråga, och alla vet att

det är utomordentligt invecklade spörsmål. Det är här också fråga om mycket trängande frågor, därför att missbruk på vissa håll förekommer i mycket stor utsträckning. Dessa frågor bör därför framläggas till bedömande av Kungl. Maj:t och riksdagen snarast möjligt. Det var tämligen orimligt att kommittén i en sådan situation skulle uppskjuta de debatter om pensions- och personalstiftelserna, som den då höll på med, för att uppta behandlingen av detta ärende.

Jag kan på kommitténs vägnar lova, att vi inte skall försumma att efter en bedömning av våra andra mycket stora uppgifter ta upp detta ärende till en allvarlig behandling. En sådan allvarlig och mera djupgående undersökning erfordras innan det är möjligt för riksdagen att fatta något beslut i ärendet.

Av denna anledning måste jag återigen avstyrka reservationen och yrka bifall till utskottets förslag.

Herr VELANDER (h): Herr talman! Jag utgår ifrån att herr Sjödahls sista uttalande rörande företagsbeskattningskommitténs stora intresse för denna fråga innebar, att kommittén kan förutsättas vara beredd att ge densamma förtursrätt. Om jag får tillåta mig en sådan tolkning, som för övrigt är i överensstämmelse med utskottsmajoritetens intentioner, utlöser den på sitt sätt min tillfredsställelse.

Om någon av herr Sjödahls uttalanden nyss kunde få den uppfattningen, att jag inlåtit mig på någon kritik av att kommittén legat för länge på frågan, ber jag de ärade kammarledamöterna lägga märke till att jag inte tog någonting sådant i min mun. Jag endast konstaterade fakta, nämligen att redareföreningens framställning var dagtecknad den 2 december 1952, att Kungl. Maj:ts resolution rörande remissen var av den 27 februari och att anmälan av ärendet skedde i företagsbeskattningskommittén den 9 april.

Herr BJÖRNBERG (h): Herr talman! Efter herr Velanders utförliga och starkt

Om skattelättnader beträffande ersättning för förlust av fartyg m. m.

argumenterade anförande kanske man skulle kunna nöja sig med att begära att bara få sitt instämmande antecknat till protokollet. Jag ber emellertid, herr talman, att ytterligare få understyrka behovet av att de ändringar görs, som föreslagits i motionen.

Rederinäringens svårigheter, speciellt beträffande det mindre och medelstora tonnage, är uppenbara. Det är beklämmande att i våra hamnar se en mängd fartyg upplagda av den anledningen att de inte kan hävda sig i konkurrensen med utländskt nytt, modernt och mindre bemanningskrävande tonnage. Det är en nödvändighet, att en förnyelse sker av vårt fartygsbestånd. Om det inte sker, blir svårigheterna än större för rederinäringen med bl. a. arbetslöshet för sjöfolket som följd. Vår gamla sjöfartsnation kan ganska snart ramla ner till rangen av en andraklassnation när det gäller sjöfarten.

Det är ju inte några subventioner, som rederinäringen begär — sådana förekommer i vissa andra länder — utan bara en förnuftigare anordning av beskattningen i det avseende, som motionen redogör för, i syfte att underlätta förnyelse och modernisering av vårt tonnage.

Det har här under diskussionen sagts att rederinäringen skulle komma i en särställning. Men befinner sig inte rederinäringen redan i en särställning? Den är den konjunktur känsligaste av alla näringar. Den arbetar åtminstone till väsentlig del på främmande farvatten, och den är i hög grad klämd av konkurrensen med främmande handelsflottor, som seglar under gynnsammare förhållanden. Sjöfartsnäringen befinner sig i en särställning, och jag tycker därför att särbestämmelser är mycket väl motiverade när det gäller sjöfartsnäringen.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få instämma i reservanternas yrkande.

Herr SJÖDAHL (s): Herr talman! Jag vill erinra kammaren om, och jag riktar mig då med adress till herr Björnberg,

att utom under innevarande och föregående år, då vi haft en begränsad avskrivningsrätt för företagen, har företagen haft en fri avskrivningsrätt, vilket gör att åtskilliga rederibolags fartyg och handelsflottor är nedskrivna till praktiskt taget ingenting, eller i varje fall till mycket små belopp. Detta har skett i en tid, då konkurrerande handelsflottor i främmande länder icke haft så gynnsamma avskrivningsvillkor och beskattningsvillkor som vi har haft här i landet.

Herr SVÄRD (h): Herr talman! Herr Sjödahls rosiga skildring av de svenska rederiernas och den svenska sjöfartsnäringens skattevillkor har knappast någon relevans för den diskussion som vi här för. Orsaken till den motion som här har framlagts är de *aktuella* svårigheter, med vilka ett betydande antal svenska rederier arbetar, inte minst rederier som har små och medelstora fartyg i sin flotta. Speciellt för dem har en tidigare synnerligen fördelaktig världskonjunktur på ett påtagligt sätt vänt sig. På dem har bördorna av en i och för sig både försvarlig och i det stora hela riktig sociallagstiftning lagts med hela sin tyngd, och för dem har åtgärder som är vidtagna i vissa främmande länder, inte minst Västtyskland, i hög grad försämrat konjunkturläget. Detta konstituerar det både dagsaktuella och trängande problem om vilket vi i motionen talat.

Jag tror att det med dessa utgångspunkter skulle ha varit klokt, om man från företagsbeskattningsutredningens sida hade varit beredd att omedelbart angripa denna begränsade fråga och göra det på ett sådant sätt, att inte mycket svåra olyckor ur samhällsekonomisk synpunkt hinner inträffa, innan utredningen är färdig.

Jag har, herr talman, med detta bara velat bestämt understyrka den aktuella nödvändighet som ligger bakom det här framställda förslaget om lättnader i beskattningen, och jag har inte kunnat finna att påståendena om dessa aktuella svårigheter har på något verksamt sätt motsagts från motsidan.

Om skattelättnader beträffande ersättning för förlust av fartyg m. m.

Herr VELANDER (h): Herr talman! Jag vill endast göra ett lite påpekande i anledning av herr Svärds anförande; det sker också med hänsyn till vissa uttalanden av herr Sjö Dahl.

Man har varit inne på vad som gjorts i vissa andra länder. Här ligger det till på det sättet, att exempelvis Tyskland efter kriget har utbyggt sin handelsflotta i mycket snabbt tempo. Detta har underlättats genom en del alldeles speciella åtgärder inom skattelagstiftningens ram. De tyska rederierna befinner sig i det läget, att de får såsom utgifter i rörelsen avdraga kapital som tillskjutes för finansiering av fartygsbyggen. Och denna avdragsrätt tillkommer inte bara rederiföretag utan även företag inom helt andra branscher, som tillskjuter eller räntelöst utlånar kapital för sådant ändamål.

Jag anser, att detta är förmåner, som ingen siktar till skall få någon motsvarighet i detta land. Här åsyftar man inte några speciella förmåner över huvud taget, eftersom jag från mina utgångspunkter inte är benägen att erkänna, att det här är fråga om någon skattelättnad i vanlig mening. Rederierna bör dock ha rätt att förvänta, att man när det gäller rederinäringens anpassning i konkurrensen med utlandet, där statsmakterna på sina håll bereder rederinäringen stora fördelar, skall vara något mer positivt inställd till deras problem än herr Sjö Dahl förefaller att vara.

Herr SJÖDAHL (s): Herr talman! Jag gratulerar herr Velander till hans förmåga att rannsaka hjärtan och njurar! Han är tydligen fullt på det klara med att min inställning i denna fråga är ytterst negativ. Och jag har inte, herr talman, makten att bringa herr Velander ur den villfarelsen; han får väl leva kvar i den så länge han vill.

Med anledning av herr Svärds anförande vill jag erinra om några saker. Det är riktigt, att konjunkturen har vänt. Men kan man klara av detta genom en liten skattelättnad när det gäller sålda fartyg? Sociallagstiftningen har dra-

git ökade bördor på sjöfartsnäringen — herr Svärd höll med om det berättigade däri och glädde sig över det, och denna glädje bör väl försona honom med läget i det avseendet. Men inte kan vi väl gärna genom att införa vissa lättnader vid försäljning av fartyg under ett eller två år åstadkomma någon ändring i läget i stort. Det är väl ändå inte så, att handelsflottan ämnar sälja alla sina fartyg, utan försäljningar kommer väl bara att äga rum i mycket begränsad omfattning, i synnerhet som det nu är ekonomiskt fördelaktigt att sälja fartyg först under den förutsättningen, att man kan köpa andra i stället. Den mindre sjöfarten, som det här talas om, köper i rätt hög grad andrahandstonnage, och ett litet företag, som har ett fartyg, avvecklar väl inte sin rörelse innan det försäkrat sig om att skaffa sig andrahandstonnage eller ett nytt fartyg — efter vad jag hört från visst håll kan man skaffa sig mindre fartyg på olika varv relativt snabbt.

Jag vill blott med detta ha reducerat denna framställning till vad den är. Man vill medge att rederiföretag, då det inte direkt kan köpa fartyg samtidigt som det försäljer fartyg, skall kunna göra avskrivningar under en följd av år och alltså göra vissa skattebesparingar. Vi bör inte göra denna fråga större än vad den verkligen är. Den rör visserligen ett viktigt problem, men det är ett begränsat problem för svensk sjöfartsnäring — för de större rederierna är den inget problem; därom vittnar vad länsstyrelsen i Göteborg har anfört. För det mindre handelstonnaget och för fiskefartygen spelar det en viss roll, och därvidlag bör ett ingripande ske.

Herr SVÄRD (h): Herr talman! Låt mig bara konstatera, att här är det fråga om att på en speciell punkt underlätta den kontinuerliga modernisering av det svenska tonnaget, som är ofrånkomlig om vi skall kunna konkurrera med andra sjöfartsnationer. Ingen människa har drömt om att denna skattelättnad skulle lösa den svenska sjöfartens konkurrensproblem, men på sitt sätt bidrar den till

Om upphävande av regleringen av rundvirkesexporten.

en vidareutveckling och rationalisering, som är aktuellt nödvändig.

Jag är tacksam emot herr Sjödahl för hans konstaterande av att denna fråga inte spelar någon roll för de större rederierna — i alla fall inte någon nämnvärd roll. Här är det fråga om det tonnage, som i huvudsak sysselsättes i östersjö- och nordsjötrafik, och vad detta tonnage beträffar är svårigheterna, herr Sjödahl, i dag verkligen så stora som det här har gjorts gällande.

Herr talman! Herr Sjödahls senaste anförande skulle med en lätt justering kunna användas som ett verkningsfullt argument för ett yrkande om bifall till reservationen.

Herr SJÖDAHL (s): Herr talman! Blott en replik!

För att man skall hjälpa på ett mycket begränsat fält, skall man skapa lättnader över hela fältet! Det är vad herr Svärd nu rekommenderar.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Velander* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Velander* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 102;

Nej — 32.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 32, i anledning av väckta motioner om rätt att vid taxering till skalt åtnjuta avdrag för kostnad för anskaffande av för beredskapslagring av drivmedel för traktorer avsedd bränsletank, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Om upphävande av regleringen av rundvirkesexporten.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner om upphävande av regleringen av rundvirkesexporten.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 296 i första kammaren av herr *Ohlsson, Ebbe*, och herr *Eskilsson* samt nr 113 i andra kammaren av herr *von Seth* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte uttala, att regleringen av rundvirkesexporten snarast borde upphävas.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen, i anledning av likalydande motionerna I: 296 och II: 113, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört.

I motiveringen hade utskottet bland annat yttrat, att utskottet, som i princip

Om upphävande av regleringen av rundvirkesexporten.

ansåge, att regleringar av förevarande art borde avvecklas så snart detta utan påtagliga olägenheter kunde ske, ville understryka angelägenheten av att licenstvänet för rundvirkesexporten liksom annan reglering på utrikeshandelsområde icke bibehöllas längre än som måste anses oundgängligen påkallat.

Herr WEHTJE (h): Herr talman! Vid behandlingen inom utskottet av frågan om upphävande av licenstvänet vid export av rundvirke, som framförts motionsvis, har man tagit de föreliggande omständigheterna under noggrant övervägande. Till en början hyste majoriteten vissa betänkligheter emot att rekommendera ett slopande av licenstvänet, men efter beaktande av de argument som framfördes främst av mina meningssfränder och mig fann man att meningarna blivit alltmera samstämmiga. Då kunde vi konstatera, att det rådde enighet rent principiellt. Det säges ju också i utskottsutlåtandet, att utskottet i princip anser, att regleringar av denna art skall avvecklas så snart det kan ske utan påtagliga olägenheter, och tidigare har utskottet sagt, att licensgivningen är så liberal att det tydligen inte finns någon-ting som hindrar att lämna exporten helt fri.

Vad sedan angår de speciella omständigheterna i detta fall, säger man att det särskilt är de handelspolitiska synpunkterna, som bör beaktas. Men just i det sammanhanget understrykes vad jag förut sagt, att behandlingen av licensansökningarna är mycket liberal och att praktiskt taget alla beviljas. Man kom alltså i utskottet till den slutsatsen, att det praktiskt taget inte finns några skäl att bibehålla tvänget till licensansökningar för rätt att exportera rundvirke.

Men då kan man fråga sig, varför inte utskottet har tillstyrkt motionen. Ja, man menade inom utskottet, att man av konvensansskäl inte skulle göra detta och att det var lika bra att framföra en klar mening på detta sätt och lägga det slutliga avgörandet i Kungl. Maj:ts händer, där det ju ändå skall ligga. Man menade

också att Kungl. Maj:t fick bestämma tidpunkten. Men tiden ansågs mogen, och man har helt visst inom utskottet räknat med att efter den ingående behandling frågan fått skulle saken vara klar tämligen snart sedan skrivelsen expedierats, så att man verkligen bleve fri från det krångel och besvär, som skapas av licenstvänet.

Jag instämmer, herr talman, i utskottets förslag och har inget annat yrkande än om bifall till detsamma.

Herr ESKILSSON (h): Herr talman! Herr Wehtje har värtaligt motiverat utskottets ståndpunktstagande, och det kanske kan tyckas, att en motionär som fått så mycket gehör inom utskottet som här är fallet skulle vara rätt tillfreds och inte ha några särskilda yrkanden.

Jag kan emellertid inte finna, att bankoutskottets utlåtande i alla avseenden är tillfredsställande. Jag förstår inte riktigt den stora skillnad som kommer att inträda efter ett bifall till utskottets förslag i jämförelse med situationen för närvarande, ty utskottet lägger alltså avgörandet i händerna på Kungl. Maj:t och hänskjuter till Kungl. Maj:t att när så befinnes lämpligt taga licensgivningen under förnyat övervägande. Jag tycker att det önskemål som vi framfört i motionen inte är tillräckligt kraftigt understruket av utskottet.

Den ursprungliga motiveringen för licenstvänet vid rundvirkesexporten var ju försörjningsskäl under kriget. Det gällde först att trygga vår bränsleförsörjning. Sedan har det gällt att trygga industriens råvaruförsörjning. Nu kan man fråga sig, hur situationen ter sig i det avseendet i dag. Ja, om kammarens ledamöter gör sig besväret att läsa utskottsutlåtandet, finner ni att en lång rad myndigheter understryker, att det för närvarande inte finns några besvärligheter när det gäller att trygga råvaruförsörjningen i vårt land. Det är domänstyrelsen och skogsstyrelsen och ett par organisationer som sysslar med export, nämligen Svenska propsexportö-

Om upphävande av regleringen av rundvirkesexporten.

rernas förening och Sveriges skogsägareföreningars riksförbund, som framför allt anför starka skäl för ett slopande av licenstvänet på detta område.

Domänstyrelsen säger, att det inte finns någon brist på råvara för massa-industriens räkning för närvarande, och man behöver inte heller räkna med att det skall bli någon brist inom den närmaste framtiden. För närvarande föreligger i stället mycket stora svårigheter med avsättningen av massaveden inom landet, vilket har medfört att avverkningarna under den gångna vintern inskränkts till en betydligt mindre kvantitet än förut. Domänstyrelsen säger visserligen, att den av sociala skäl bedrivit avverkningarna i ungefär oförändrad omfattning, men man har inte kunnat träffa avtal om några leveranser från säsongens avverkningar till industrien i södra Sverige.

Även skogsstyrelsen påpekar att det råder ett råvaruöverskott, vilket likaledes har betonats i en officiell utredning på detta område. Skogsstyrelsen framhåller att detta råvaruöverskott och svårigheterna att avsätta massaveden inom landet medfört en minskning av avverkningarna, vilket enligt styrelsens mening icke är önskvärt ur skogsvårds-synpunkt. Från dessa myndigheter framhålls också att det inte ur råvaruför-sörjningssynpunkt föreligger några skäl att bibehålla licenstvänet utan detta kan mycket väl avskaffas omedelbart.

Då har i stället utskottet på grund av yttranden av kommerskollegium och statens handels- och industrikommission betonat de handelspolitiska skäl, som kan föreligga för ett bibehållande av licenstvänet. Detta är naturligtvis en omständighet som i sammanhanget kan vara tungt vägande. Man kan dock fråga sig om detta skäl bör tillmätas fullt så stor betydelse som utskottet velat göra. I ett remissyttrande i höstas i samband med en framställning till regeringen om slopande av licenstvänet betonade nämligen statens handels- och industrikommission, trots att den nu anser att regleringen ur handelspolitisk synpunkt är önskvärd, att »rundvirket numera torde

sakna större bytesvärde i handelspolitiskt hänseende».

Licenstvänet har blivit ett hinder för skogsägarna vid avsättning av de svenska skogsprodukterna. Det har för skogsägarna gjort det svårare att få ut de priser som varit möjliga vid en fri och icke reglerad export och därigenom även påverkat prisnivån inom landet. Eftersom vi nu har ett stort produktionsöverskott, som det är svårt att finna avsättning för inom landet, kan jag inte finna det nödvändigt att längre bibehålla regleringen på detta område, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till det yrkande, som framförts i motionerna 296 i första kammaren och 113 i andra kammaren, att riksdagen måtte besluta att regleringen av rundvirkesexporten snarast bör upphävas.

I herr Eskilssons yttrande instämde herrar *Velander* (h), *Ebbe Ohlsson* (h), *Björnberg* (h), *Arrhén* (h), *Magnusson* (h) och *Nils Theodor Larsson* (bf).

Herr WERNER (bf): Herr talman! Ut-skottsbeslutet är som synes resultatet av en kompromiss, till vilken även en av motionärerna, nämligen herr Magnusson i Tumhult, har anslutit sig.

De förhållanden under vilka denna exportreglering har tillkommit och tillämpats, ger knappast vid handen att något behov av en exportreglering längre föreligger. Inom mycket stora delar av landet har ju virkesproduktionen ökat utöver vad förädlingsapparaten kan ta emot, och följaktligen står för dessa delar av landet ingen annan utväg öppen än att söka finna avsättning för överskottet genom export. Anslutningen till kompromissen har från många utskottsledamöters sida skett under den bestämda förutsättningen, att regeringen beaktar det för motionen positiva uttalande som utskottet gjort och tar hänsyn till det vid den kommande licensgivningen.

Det är uppenbart, att när vissa delar av landet har svårighet att avsätta sitt virke är säljarna där beroende av den kartellbildning, som vi vet finns inom

Om upphävande av regleringen av rundvirkesexporten.

trämasseindustrien. Vi vet också att marginalen mellan råvarupriserna och exportpriserna på trämassan varit och fortfarande är så pass vid att det varit möjligt att betala ett gynnsamt pris för råvaran. Under dessa förhållanden kan det inte spela någon roll för landets förädlingsproduktion på trämasseområdet om en mindre kvantitet virke söker sig ut ur landet. Vi anser¹ nog från skogsägarhåll att det nu icke föreligger skäl för en restriktiv exportpolitik när det gäller rundvirket. När det här görs gällande att regleringen skulle ha ett visst värde ur handelspolitisk synpunkt, kan man ju fråga sig om inte i stället våra handelsförhandlare skulle ha större skäl att påkalla exportrestriktioner av sådana råvaror som exempelvis järnmalm eller en sådan begärlig produkt som kullager. Jag tror att dessa varor skulle vara mycket mera verksamma som medel att åstadkomma gynnsamma handelsöverskommelser.

Om jag har hört rätt har från motionärernas sida gjorts gällande, att här inte skett någonting. Jag vill då påpeka att upphävandet av den s. k. granregeln — inblandning av viss procent gran i sulfatmassan — skedde innan motionärerna hann skriva sin motion. Jag tror att man har anledning att konstatera, att regeringen har uppmärksammat de hinder som har funnits för skogsägarföreningarna att träffa avtal om export av rundvirke och som har irriterat dem, samt på sistone visat större tillmötesgående.

Jag ser att handelsministern är här. Jag skall därför upprepa vad jag sade i början av anförandet, nämligen att vår anslutning från skogsägarhåll till detta eniga utskottsutlåtande har skett under den förutsättningen och med den förhoppningen, att regeringen inte skall lägga hinder i vägen för en export, som tills vidare är nödvändig för att skapa ett visst andrum för skogsägarföreningarnas avsättning av deras råvaror, särskilt i södra Sverige och även för att ge dem ett visst handtag när det gäller en befogad reglering av prisbildningen på råvaran.

Herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! Det förefaller som om denna fråga hade fått för stora dimensioner.

Det är klart att det går att påstå — och det har gjorts i olika sammanhang både här i kammaren och helt nyligen i medkammaren — att vi inte har någon brist på denna vara, att det inte spelar någon som helst roll ur handelspolitisk synpunkt om vi har den under kontroll och att därför denna reglering kan avskaffas. Det är lätt att göra sådana påståenden. Jag måste å andra sidan ta hänsyn till en del andra förhållanden. Ett par myndigheter har framhållit, att dessa varor har en viss handelspolitisk betydelse. Jag kan bara betyga att i vissa sammanhang, som jag mycket väl erinrar mig, har man haft en fördel av att kunna bjuda ut dessa varor till köpländer.

Allt oftare hörs det klagomål över att vi inte med berättigad kraft kan hävda våra exportintressen. Den dag vi frilister denna vara har också dess handelspolitiska värde försvunnit. Detta förhållande bör man uppmärksamma. Handelsregleringen har ju inte inneburit att våra skogsägare fått exportera mindre än tidigare, utan tvärtom. Rundvirkesexporten hade förra året en större omfattning än på mycket länge, och det hänger samman med att myndigheterna bedömde läget så att någon brist på ved inte förelåg i de landsdelar som traditionellt uppträder som exportörer av rundvirke.

Men det är en sak. Om vi ser på den svenska skogsindustriens utveckling under de sista tio eller femton åren, kan var och en konstatera, att den kvantitativt inte expanderat. Här föreligger sålunda inget virkesöverskott i landet i stort. Däremot har vi konstaterat att det finns ett överskott i södra Sverige. Personligen hyser jag den meningen att vi bör försöka få avsättning för detta överskott. När vi inte har möjlighet att förädla varorna hemma skall vi sälja dem till andra länder. Så långt är vi väl alla ense.

Det vore heller ingenting att säga, om vi kunde exportera virket till en del andra länder, alltså ge dessa länder en

Om upphävande av regleringen av rundvirkesexporten.

råvara för vidareförädling, och därmed möjliggjorde för dessa länder att köpa mindre skogsprodukter från Sverige, eller från andra länder med skogsindustrier. Det är ju för att slippa köpa dessa skogsprodukter som de vill ha råvaran. Om vi får möjlighet att konkurrera på samma villkor är det ingenting att säga om detta, men damerna och herrarna vet att sådant förekommer ytterligt sällan. Bygger ett främmande land upp en inhemsk industri, låt oss säga inom massa- eller pappersområdet, blir denna industri tämligen omgående skyddad genom tullar eller andra handelspolitiska åtgärder. Den synpunkten bör vi också beakta i detta sammanhang.

Tidigare klagades det över att vi hade en särskild regel att 25 procent av exportkvantiteten skulle bestå av gran. Denna regel är nu avskaffad. Ändå säges det från skogsägarhåll, att det är en rimlig begäran att man slipper ifrån även licensgivningen. Man åberopar inte så mycket det besvär som det skulle innebära att söka licens, vilken beviljas tämligen omgående i den mån vi inte har alldeles speciella skäl — då av handelspolitisk natur — för att vägra licensen. Nej, man säger att framöver kan det komma att hända någonting, som gör att det är osäkert hur det går. Jag kan bara inför kammaren betyga, att som läget nu är har vi ingen anledning att vägra licenser med hänsyn till tillgången på varan, men det är lika naturligt att vi försöker så långt som möjligt att ta vara på våra handelspolitiska intressen. Där kan vi alltså nå vissa fördelar, och jag tror nog att det vore klokt ur skogsägarnas egen synpunkt om de ville beakta även denna synpunkt.

Jag är, herr talman, helt naturligt förhindrad att i dag göra något uttalande som går ut på att denna reglering skall avskaffas då eller då, ty därmed skulle jag ha gett besked åt våra eventuella handelspartner att de inte behöver prestera någonting för att få rätt att köpa rundvirke i Sverige. Då skulle de säga, att jag stått och sagt i riksdagens första kammare att denna licensgivning kommer att upphöra vid en angiven tid-

punkt. Detta är jag alltså, herr talman, förhindrad att säga. Men det är alldeles uppenbart, att om riksdagen skriver till regeringen skall denna ta hänsyn till riksdagens mening.

Herr WEHTJE (h): Herr talman! Jag skulle först vilja säga, att i sak råder det ingen skillnad mellan den uppfattning jag har och den som herr Eskilsson uttalade alldeles nyss. Den skillnad som kan framstå oss emellan är ju den, att jag har anslutit mig till ett beslut av bankoutskottet som går ut på att de synpunkter, vilka jag och han har framfört, skall beaktas av regeringen, främst handelsministern, efter riksdagens beslut i dag, medan herr Eskilsson vill att särskild skrivelse skall avlätas härom. Både herr Eskilsson och jag förväntar liksom utskottet, att denna fråga blir upptagen till omedelbar omprövning och löst i den riktning som utskottet så klart har gett uttryck åt i sin skrivning. Skulle det inte gå i den riktningen, är jag också av den uppfattningen, att vi får följa frågan och återkomma.

Ty det är inte så, som herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet vill göra gällande, att frågan givits för stora dimensioner. Det är klart att för landet i dess helhet spelar den kanske inte så stor roll, men väl för dem i södra delarna av landet som är särskilt berörda härav. Det måste väl ändock vara bekant efter de redovisningar som framlagts för de med varje år ökande skogstillgångarna, särskilt vad angår de klenare dimensionerna från södra och sydöstra Sverige, vilka ansträngningar som görs för att ta detta virke till vara. Här föreligger ett klart överskott, som utgör ett bekymmer för dem som har skogar från vilka detta överskott skall avsättas.

Herr statsrådet sade vidare att rundvirkesexporten har ökat under denna tid. Ja, tacka för det — inför den press som förekommit har man varit tvungen att släppa licensgivningen, så att den i första hand har något så när motsvarat de behov som redovisats. Men därmed är ju inte sagt att allt har blivit frigivet som man skulle önskat.

Om upphävande av regleringen av rundvirkesexporten.

Jag kan faktiskt inte förstå argumenteringen, när man säger: Vi beviljar praktiskt taget alla licenser, men vi vill ha tvånget kvar. Licens tvånget är ju baserat på en fullmaktslag. Det är inte nu fråga om att ta bort den. Om licens tvånget slopas i dag kan det införas igen nästa vecka, om de handelspolitiska skäl, som nu ger så stor tyngd, skulle leda till att man vill ha en verklig begränsning av exporten. Men enligt statsrådets sätt att se kan ju ett sådant handelspolitiskt skäl åberopas i oändlighet. Det skulle innebära, att vi av »handelspolitiska skäl» får behålla regleringen. Herrarna kan då inte räkna med att någonsin bli fria från den, ty handelspolitiska skäl finns det alltid.

En annan sak är, att en direkt reglering inte är det rätta medlet för att dirigera handelspolitiken. Det förvånar mig att handelsministern, som ändå är förkämpe för ett liberaliserat och fritt handelsutbyte länderna emellan, tänker sig att man med licens tvång — med exportlicenser följer naturligtvis också importlicenser — skall kunna dirigera utrikeshandeln. Jag trodde att vi var på väg att växa ifrån sådana metoder.

Herr talman! Min slutsats, som jag nu kommer till, är att jag förstår att handelsministern inte är beredd att nu direkt säga ut att han skall gå över till kanslihuset på andra sidan gatan och expediera detta ärende samt bevilja framställningen. Men jag hade väntat mig av handelsministern att han skulle kunnat säga: Jag vill mycket gärna pröva detta, och jag tycker att mycket bärande skäl har framförts. Vi får se hur det går!

Det tycker jag att han åtminstone skulle ha kunnat säga.

Herr statsrådet ERICSSON: Med anledning av herr Wehtjes yttrande skulle jag vilja fråga honom i vilka avseenden dessa exportörer har några besvärigheter till följd av licensgivningen. Jag tror inte det går att påvisa några fall där myndigheterna kan sägas ha stoppat en export som vore gagnelig ur olika synpunkter.

Nu utgår herr Wehtje ifrån att vi har överskott av råvara inom en del av landet, och det har jag erkänt är riktigt. Jag har sagt att det finns ett överskott, och vi har ingen anledning att hämma exporten av rundvirke från dessa områden. Men, herr Wehtje, om det skulle hitta på att hända att det kommer i gång en stor export av denna vara från en annan del av landet, vilket det kanske föreligger vissa förutsättningar för, är herr Wehtje av den bestämda uppfattningen att också detta skulle tjäna vårt lands intressen på längre sikt?

När herr Wehtje säger att vi inte gagnar vår utrikeshandel med sådana här metoder, så vill jag, herr talman, säga att herr Wehtje väl vet om att vi tvingas föra bilaterala förhandlingar med ett stort antal länder, varvid vi måste se till att få ut det mesta möjliga av de varor vi kan leverera från Sverige. I den mån vi möter handelspartner som gärna vill köpa t. ex. rundvirke, kanske vi genom att säga att ni kan få köpa så och så mycket rundvirke kan uppnå en annan fördel för den svenska exporten. Nog måste det i nuvarande läge vara till fördel för det hela ur svensk synpunkt att vi utnyttjar sådana tillfällen.

Jag har i varje fall uppfattat situationen på det sättet att man nu allt mer högljutt riktar den maningen till regeringen att vi skall bevaka våra exportintressen. Det har till och med sagts att vi har gått för långt i fråga om att friställa på det handelspolitiska området. När då enskilda inte kan påvisa allvarliga olägenheter av den här ifrågasvarande licensgivningen, tycker jag nog att det ligger även i skogsägarnas intresse att vi tar till vara de möjligheter som kan yppa sig att utnyttja denna vara i handelspolitiska sammanhang.

Jag kan inte begripa att man i största allmänhet behöver tala om att vi bör släppa utrikeshandeln fri, ty jag tror att regeringen tillräckligt klart har dokumenterat sin vilja och sina avsikter att göra det. Här gäller det en alldeles speciell fråga. Det finns, herr talman, många fler exportvaror än denna, som

Om upphävande av regleringen av rundvirkesexporten.

ligger under kontroll utan att vederbörande exportörer har ställt till något rabalder för det, eftersom ju alla är beroende av att vi når ett resultat vid våra handelsförhandlingar. Och för att kunna göra det måste vi mobilisera alla de medel, som vi kan finna för att hävda svenska intressen i sådana sammanhang när vi inte kommer ifrån de bilaterala handelsavtalen.

Herr HANSSON (fp): Herr talman! Jag vill gärna deklarerat att jag tidigare har varit på samma linje som motionärerna. Att jag i likhet med herr Wehtje nu möjligen skulle kunna följa utskottet beror därpå att jag tillmäter de handelspolitiska skäl, som statsrådet här har anfört, en sådan betydelse att jag tror att man bör ta hänsyn till dem, låt vara att jag inte själv kan överblicka dem.

Jag är emellertid samtidigt angelägen att understryka vad skogsstyrelsen har framhållit, vilket citeras på s. 2 i utlåtandet, nämligen att industriens totala kapacitet icke förmår utnyttja i mellersta och södra Sverige befintligt överskott av rundvirke och att det därigenom har uppstått ett läge som kännetecknas av mindre goda avsättningsmöjligheter.

Det har jag dagligen erfarenhet av, och det svåra läget förvärras genom de rent ut sagt usla avsättningsförhållanden, som vi för närvarande har, främst på brännveden men även på klenvirket i övrigt i södra Sverige. Jag är också angelägen att betona, att dessa avsättningssvårigheter måste få ett mycket menligt inflytande på skogsvården.

Om jag därför i dag går på utskottets linje, trots allt, sker det under förlitande på statsrådets välvilja att fortsätta med en mycket liberal licensgivning — för den närmaste tiden i första hand — ty vi har ett läge som kräver en sådan licensgivning för att det inte skall bli skadliga återverkningar i många hänseenden.

Herr WEHTJE (h): Herr talman! Det finns kanske inte anledning att ytterli-

gare alltför mycket förlänga debatten. Jag vill emellertid gärna redovisa ytterligare ett förhållande, som gör att jag tycker den inställning på litet längre sikt, som handelsministern har deklarerat i denna fråga, är betänkelig, nämligen att det i vissa delar av landet redan finns ett klart överskott, som man gör stora ansträngningar för att bli av med. Detta överskott kommer enligt gjorda utredningar att växa. Skogsägarna har gjort stora ansträngningar för att få tillverkningen av förädlade skogsprodukter ökad.

När man vet detta måste man ändå säga sig, att det skall vara för dagen alldeles särskilt tungt vägande skäl, som gör att man inte är beredd att även på detta område göra som man har gjort i andra fall, som handelsministern påvisat, nämligen slopa regleringen.

Sådana tungt vägande skäl har jag inte kunnat finna i handelsministerns uttalanden. Han säger att licenstvänet har ett värde vid handelsavtalsförhandlingarna. Men det skulle innebära att handelsministern är beredd att bibehålla licenstvänet som ett vapen även i fortsättningen, och det kan väl ändå inte vara meningen. Vi bör väl i stället försöka hävda vår ställning genom att framhålla våra värdefulla produkter, som vi inte är beredda att i obegränsad omfattning avstå utan att vi samtidigt får andra produkter sålda, såsom till exempel råvaror som vi åtminstone under vissa förhållanden önskar finna avsättning för.

Jag tror inte vår utrikeshandel skall dirigeras med tvång genom licensgivning för import och export. Det strider alldeles klart emot bankoutskottets uttalande. Bankoutskottet säger ju tydligt ifrån, att det anser att sådana regleringar som den nu ifrågavarande skall avvecklas så snart det kan ske utan att medföra alldeles särskilt påtagliga olägenheter. Och några sådana har vi inte i detta fall.

Till sist, herr talman, anser jag mig böra upprepa, att jag hoppas att kamraren skall följa utskottet och att handelsministern vid omprövning av detta

Om förkortning av arbetstiden.

ärende skall fästa mindre avseende vid formen för beslutet än vid det reella innehållet. Jag tror inte att handelsministern på något vis kan vara i tvivelsmål om vad som är utskottets och jag hoppas även kammarens entydiga mening.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmanen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan bifalla de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr förste vice talmanen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eskilsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och bifallas de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmanen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 98;

Nej — 30.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion om en skyndsam översyn av norrlandskommitténs olika förslag m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av väckt motion angående spärrning av rätten till in-teckning i fastighet som är föremål för byggnation med kommunal borgen;

nr 31, i anledning av väckta motioner om lagstiftning rörande skyldigheten för enskild att i vissa fall bekosta upp-rätthållandet av allmän ordning och säkerhet;

nr 32, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i lagen om införsel i avlöning, pension eller livränta; och

nr 33, i anledning av väckt motion om viss ändring av 42 § sinnessjuklagen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om förkortning av arbetstiden.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckta motioner om förkortning av arbetstiden.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft tre inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 46 av herr *Norling* och herr *Persson, Ola*, samt nr 188 av herr *Damström* ävensom motionen i andra kammaren nr 225 av herrar *Gustafsson* i Stockholm och *Henriksson*.

I motionen I: 46 hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till sådan ändring av arbetstidslagen, som innebure, att arbetsveckan förkortades till fem arbetsdagar.

I motionerna I: 188 och II: 225, vilka voro likalydande, hade hemställts, att

Om förkortning av arbetstiden.

riksdagen måtte i framställning till Kungl. Maj:t anhålla om föranstaltande av en skyndsam utredning rörande frågan om en generell förkortning av arbetstiden.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motioner, I: 46, I: 188 och II: 225, ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herrar *Norman* och *Sten*, fru *Johansson* i Norrköping, fru *Västberg* samt herrar *Andersson* i Alfredshem och *Johansson* i Södertälje, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 46, I: 188 och II: 225, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad i reservationen anförts.

I den av reservanterna förordade motiveringen hade anförts bland annat följande:

»I likhet med vad arbetstidsutredningen och Landsorganisationen i remissyttrandena anført finner utskottet det lämpligt att det inom arbetstidsutredningen nu pågående arbetet rörande arbetstidsförkortning för vissa grupper av arbetstagare slutföres oberoende av en utredning om allmän arbetstidsförkortning.

När detta skett bör enligt utskottets mening Kungl. Maj:t på grund av anförda skäl taga under omprövning huruvida icke frågan om en allmän arbetstidsförkortning jämväl bör utredas. Utskottet lämnar öppet, huruvida detta bör ske genom att giva arbetstidsutredningen kompletterande direktiv eller på annat sätt.»

Herr **NORMAN** (s): Herr talman! Det är två framställningar rörande arbetstidens förkortning, som utskottet här yttrat sig om. Den ena kommer från herrar *Norling* och *Ola Persson*, som önskar att riksdagen skall göra en beställning om ett lagförslag, som begränsar den

lagstadgade arbetstiden till fem arbetsdagar i veckan. Herrar *Damström*, *Gustafsson* i Stockholm och *Henriksson* önskar en skyndsam utredning om möjligheterna av en generell förkortning av arbetstiden.

Utskottet har ansett det angeläget att få ta del av de synpunkter på spørgsmålet, som arbetsmarknadens parter har, och vi har även frågat den nu sittande arbetstidsutredningen om dess syn på det föreliggande spørgsmålet. Vi är samtliga på det klara med att för närvarande saknas de materiella resurserna för att vidtaga några lagstiftningsåtgärder på detta område, om man inte vill ta den alldeles säkra risken av en sänkning av levnadsstandarden och en försämring av samhällsekonomin i stort. Utskottets majoritet har i den situationen stannat för att taga direkt ståndpunkt till yrkandena i motionerna och avvisat dem. En minoritet har menat att vi bör se den här frågan även på litet längre sikt och kommit till det resultatet att en utredning är önskvärd och att det vore värdefullt att en sådan vidtoges vid lämplig tidpunkt. Beträffande motiven för denna ståndpunkt kan jag i stort sett hänvisa till reservanternas skrivning. Jag skall här bara tillägga några kanske rent personliga synpunkter.

Det är nog alldeles tydligt att här finns ett önskemål som gör sig mycket starkt gällande bland lönearbetarna. Att herrar *Ola Persson* och *Norling* är intresserade för detta spørgsmål är ingenting nytt. Vi har under närmast föregående år haft motioner från deras håll, där de har framfört önskemålet om en förkortning av arbetstiden med ungefär samma motivering som nu anføres i deras motion. Nu har det tillkommit nya motionärer. Jag tror att det är berättigat att utgå ifrån att de är talesmän för en ganska, för att inte säga mycket utbredd opinion bland lönearbetarna. Jag fäster mig vid namnet *Damström*, vilken representerar en arbetargrupp, som jag har haft tillfälle att mycket nära komma i kontakt med och som jag med ett kollektivt namn kan kalla för bruksmederna. Jag vet att de är ett klokt och

Om förkortning av arbetstiden.

omdömesgillt folk, som inte så lätt för fram lösa hugskott och inte heller bara ser till sina egna begränsade intressen utan har förmåga att bedöma ett samhällsspörsmål från vidare synpunkter. Vi har bland motionärerna ordföranden i landets största fackförening, och vi har bland dem även en annan fackföreningsman med mycket god kännedom om de önskemål, som gör sig gällande inom stora grupper bland lönearbetarna.

Man kan sålunda inte utan vidare avvisa det här spørsmålet bara med en hänvisning till att de ekonomiska förutsättningarna just nu saknas för att genomföra en sådan här reform. Det är ju inte heller utskottsmajoritetens tanke, utan utskottet framhåller att frågan om en allmän arbetstidsförkortning bör följas med stor uppmärksamhet. Så långt är vi alltså ense. Att reservanterna önskar vara litet mer positiva än vad utskottet har varit, sammanhänger inte bara med att vi vet, att detta är ett önskemål bland lönearbetarna, utan också med att vi tror att läget inom den närmaste framtiden kan bli sådant, att det är av värde att få fram det allsidiga material som kan behövas för ett bedömande av möjligheterna att tillgodose önskemålet om en förkortning av arbetstiden.

Vi har bl. a. fäst oss vid vad arbetsutredningen uttalat i detta ärende. Det framgår ganska tydligt, att denna utredning under sitt arbete kommit fram till den slutsatsen att utredningen måste framlägga mera begränsade förslag än vad man från början tänkt sig och än vad som har åsyftats enligt utredningens direktiv. Arbetstidsutredningen har ju till uppgift att undersöka, i vad mån man lagstadgat kan förkorta arbetstiden för vissa grupper av arbetare som har sådant arbete att det uppenbarligen är ett arbetarskyddsintresse att någonting göres för att bereda dem bättre villkor.

Svenska arbetsgivareföreningen har i sitt yttrande just understrukt, att denna fråga främst bör ses ur arbetarskyddssynpunkt. Detta är nog riktigt, även om man kan ha den meningen, att detta »främst» icke får innebära att frågan skall begränsas därtill, utan att den även

måste ses från den synpunkten att det här gäller ett allmänt socialt intresse. Frågan är med andra ord hur man skall fördela bördorna för att alla skall komma i åtnjutande av de fördelar, som de materiella betingelserna kan ge människorna även beträffande möjligheterna att tillgodose andra behov än de rent materiella, d. v. s. att få möjlighet att utnyttja livets goda på bästa möjliga sätt utan att vara avstängd därifrån av nödvändigheten att ägna sig åt materiella ting och åt arbete. Det gäller här i stort sett, hur de förbättringar, som produktionslivet ger hela folkhushållet, skall fördelas mellan olika medborgare och hur människorna på lämpligaste sätt skall kunna få sin rättmätiga del av det goda som produktionslivet ger oss.

Arbetstidsutredningen har, som jag redan sagt, kommit fram till att det finns en del grupper, för vilka det ur arbetarskyddssynpunkt är önskvärt med en förkortning av arbetstiden. Deras arbete har dock så nära samband med andra grenar inom produktionen att vi icke ensamt kan reglera arbetstiden för en del av dessa grupper utan att därmed åstadkomma vissa rubbningar inom produktionslivet. Det framhålles också i arbetsutredningens utlåtande, att man troligtvis måste framlägga mer begränsade förslag än vad man från början tänkt sig. När arbetsutredningens arbete blir klart och man kan överblicka, vilka förutsättningar som finns för partiella förbättringar genom lagstiftningsåtgärder på detta område, menar vi reservanter att det kan vara lämpligt att till övervägande ta upp spørsmålet om och hur man skall kunna tillgodose behovet av en begränsning av arbetstiden för dessa grupper, som nu tydligen inte kommer med i det slutliga förslaget från arbetsutredningen. Mycket beror naturligtvis på hur det ekonomiska läget då är och hur frågan ligger till internationellt. Det har ju understrukt i uttalandena, att denna fråga har mycket starkt samband med det internationella läget inom produktionslivet över huvud taget.

Vid behandlingen av detta ärende i

Om förkortning av arbetstiden.

fjöl yttrade andra lagutskottet, att spörsmålet nog ligger så till att det tills vidare närmast bör vara en förhandlingsfråga mellan arbetsmarknadens parter, om man bortser från vad som kan åstadkommas genom partiella lagstiftningsreformer. Man får i framtiden lov att bedöma hur det förbättrade produktionsresultatet skall i olika avseenden tillgodose människornas intressen. Olika önskemål kan därvidlag göra sig gällande. Jag är övertygad om att en hel del lönearbetsgrupper hellre vill ha större inkomster än minskad arbetstid, kanske hellre en längre semester o. s. v. I den mån de materiella resurserna ger oss möjligheter att på olika sätt förbättra medborgarnas villkor, blir det ofrånkomligt att göra ett val.

Vi reservanter menar att det är av synnerligen stort värde om problemet har blivit kartlagt genom en utredning, så att man har möjligheter att bedöma hur en förkortning av arbetstiden kommer att påverka produktionslivet och samhällsekonomin och i vad mån ett tillgodoseende av detta önskemål kommer att undanrycka möjligheterna för andra sociala förbättringar. Från dessa överväganden har vi kommit fram till att riksdagen bör fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på detta problem och uttala en önskan, att Kungl. Maj:t skall överväga att sätta i gång en utredning i denna fråga, när den lämpliga tidpunkten är inne.

Vi tillstyrker alltså inte motionerna, men vi anser det önskvärt att riksdagen i anledning av dem ger Kungl. Maj:t kännedom om den mening reservationen innefattar. Det är detta vi syftar till med den skrivelse vi förordar i anledning av motionerna.

Jag hemställer om bifall till reservanternas yrkande.

Herr ELOWSSON, NILS (s): Herr talman! Det har med all önskvärd tydlighet framgått av det anförande, som reservanternas talesman nyss hållit, att det egentligen inte råder några delade meningar mellan majoriteten och reservanterna.

På bägge hållen är vi fullt på det klara med att man bör förkorta arbetstiden för dem som på ena eller andra sättet är sysselsatta i produktionen, i den mån det finns möjligheter att göra det.

När majoriteten inte velat vara med om att nu skriva till regeringen i denna fråga, har det naturligtvis till en del berott på att vi utgår från att åtminstone den nuvarande regeringen skulle uppmärksamma detta problem ändå och ta de initiativ, som förhållandena kunde kräva. Men framför allt har vi — och det är kanske för närvarande det allra viktigaste — inte velat vara med om att genom en skrivelse till regeringen ge lönearbetarna det intrycket, att en förkortning av arbetstiden snart kan genomföras.

Man förstår att många lönearbetare önskar en kortare arbetstid, men fastän utskottsmajoriteten behjärtar detta önskemål har vi inte kunnat förmå oss själva att tro, att en reform på detta område ligger nära i tiden. Anledningen är först och främst, att det ekonomiska läget för närvarande är ansträngt. Men härtill kommer att vi inte bara har under behandling en del ärenden, som innebär ytterligare utgifter såväl för staten som för de enskilda, utan att vi också håller på att förbereda nya sådana åtgärder. Jag vill endast erinra om att vi nyligen har höjt avgifterna till folkpensioneringen, även om höjningen kanske inte är så avsevärd, om man jämför den med pensionens storlek. Vid denna riksdag kommer vi med all sannolikhet att besluta en sjukvårdsreform, som lägger rätt betydande kostnader på de enskilda försäkringstagarna. Också när det gäller arbetslöshetsförsäkringen kommer arbetarna att få bära en större del av kostnaderna än för närvarande. Vi önskar allesammans mycket livligt att även arbetarpensioneringen — som väl riktigare bör kallas en allmän pensionering — skall kunna genomföras så snart som möjligt. Och jag tror att vi alla är fullt på det klara med att en sådan pensionsförsäkring kommer att kräva ett betydande tillskott av de enskilda försäkringstagarnas årsinkomst, även om vi

Om förkortning av arbetstiden.

bygger denna försäkring på folkpensioneringen sådan vi för närvarande har den. Inte heller arbetarpensioneringen ligger såvitt jag kan förstå nära i tiden, eftersom vi inte kommer att få ekonomiska möjligheter att realisera vårt önskemål.

Men det är inte bara så att genomförandet av allt det som sammanhänger med försäkringsväsendet kommer att kräva utgifter av den enskilde i form av försäkringsavgifter, utan genomförandet av en sådan sak medför ju också — åtminstone om vi följer den linje som vi har tillämpat under långa tider och alltså jämt tillämpar — i regel större eller mindre krav även på statens kassa. När vi vet att denna är så ansträngd som den är, när vi vet att kravet på ökade skatter möts med allt intensivare motstånd och när vi vet att vi står inför genomförandet av en så viktig sak som den nioåriga folkskolan, mycket annat att förtiga, måste man ovillkorligen säga sig, om man vill se reellt på denna fråga, att det inte, såsom läget är i ekonomiskt avseende både för den enskilde och för det allmänna, under den närmast tiden finns något utrymme för en sänkning av nationalinkomsten genom att vi minskar vår produktion. En minskning av produktionen finge vi väl ändå räkna med, om vi skulle minska arbetstiden. I varje fall kan vi utgå ifrån att det bleve svårare att hålla produktionen uppe på nuvarande nivå eller att öka produktionen i den utsträckning som vi kunnat göra under de senaste åren. Vi hör nämligen inte glömma att de som motiverat de föreliggande motionerna har gått ut ifrån att arbetskraften för närvarande är så pass hårt ansträngd, att den behöver den lättnad, som skulle ligga i en arbetstidsförkortning. Det tror jag är riktigt i många fall, och jag är övertygad om det när det gäller arbetare som är bundna vid en maskin och som måste arbeta i den takt som maskinen arbetar. Jag skulle tro att det i mycket stor utsträckning gäller också för dem som arbetar efter ackord. Huruvida det gäller i alla dessa fall och om det gäller också i andra fall, kan jag inte avgöra, men det är

en allmän mening att arbetskraften har blivit mycket hårdare ansträngd under de senaste två decennierna, för att inte gå längre tillbaka i tiden. Det betyder att vi inte kan påräkna ett så stort tillskott från arbetskraftssektorn som vi kunde göra den gången då vi genomförde 8-timmarslagen. Om vi då blir hänvisade till att i huvudsak lita till den rationalisering, som kan ske på det maskintekniska området och liknande områden, får vi väl ändå medge, hur stora optimister vi än är och även om vi tror att det är möjligt att här rationalisera till tidernas slut, att det inte, såsom det ser ut för närvarande, kan fortgå i en så rask takt att vi skulle kunna hålla jämna steg med de krav, som reses från olika håll.

Det är detta som gjort att majoriteten i utskottet har sagt sig, att det inte är rätt mot dem som nu önskar en arbetstidsförkortning att göra det troligt för dem att detta blir möjligt inom en nära framtid. Det skulle bara innebära att de går och när förhoppningar, som de det ena året efter det andra kommer att finna inte kan uppfyllas. Detta kommer bara att göra dem missmodiga i onödan. Vi har därför ansett det bättre att säga till dem, som önskar denna arbetstidsförkortning, att det inte finns några möjligheter att inom den närmaste tiden åstadkomma en sådan och den förbättring i olika avseenden som vi eftersträvar. Man har att välja mellan det ena och det andra, och jag är tämligen säker på att om de svenska lönearbetarna blir ställda i valet mellan att få vad de kan få i ökad trygghet försäkringsvägen, och vad de kan få i fråga om ökade möjligheter att trygga sin existens och sin utbildning, tar de den saken hellre än de tar en arbetstidsförkortning.

Det kunde naturligtvis ha varit både enklare och bekvämare för majoriteten att gå på samma linje som utskottsreservanterna, men vi har ansett att det inte kunde skada att det blev en diskussion i riksdagen rörande denna fråga och att det inte heller skadade att ett riksdagsutskott lika väl som riksdagen som sådan tog på sig att säga till svenska folket så-

dana obehagligheter, som man i regel vill att regeringen skall säga.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr DAMSTRÖM (s): Herr talman! Jag vill först till andra lagutskottets ärade ordförande framföra mitt tack för hans vänlighet mot oss motionärer och fackföreningsmän.

Frågan om en generell arbetstidsförkortning har ju sedan länge varit aktuell och önskvärd inom fackföreningsrörelsen, framför allt inom industrien. Det har på såväl konferenser som kongresser framförts krav på en ytterligare förkortad arbetstid. För att belysa de faktorer, som påverkar de olika gruppernas arbetstid när det gäller de partiella reformernas väg, vill jag bara med några ord hänvisa till en remiss från Svenska metallindustriarbetareförbundet, vari jag är medlem. I ett yttrande till arbetstidsutredningen på en fråga om det inom förbundet fanns några grupper, för vilka man kunde tänka sig få en förkortning av arbetstiden, anför förbundet att det finns åtskilliga sådana grupper, bland andra sådana som är anställda i hälsofarligt arbete. Jag skall inte räkna upp dem, utan jag har här endast velat nämna den saken. Förbundet uttalar sin tveksamhet beträffande möjligheten att inom ramen för de begränsade reformernas väg tillgodose de arbetargrupper varom här är fråga. Man kan enligt förbundets mening inte bryta den produktionskedja, som ovillkorligen måste finnas, genom att förkorta arbetstiden för en grupp arbetare. Härav följer, att en förkortning av arbetstiden måste ske för alla grupper i produktionskedjan. Förbundet kommer till den uppfattningen, att man måste gå den generella arbetstidsförkortningens väg, och det rekommenderar arbetstidsutredningen att själv ta initiativet att begära ytterligare direktiv i denna fråga.

Till vad förbundet har sagt kan jag knyta några personliga erfarenheter, så mycket mer som jag under ett trettiotal år arbetat inom den tunga industrien. Jag vet att arbetarna t. ex. i valsverken

Om förkortning av arbetstiden. i regel — jag understryker *i regel* — inte kan arbeta längre än till femtioårsåldern. Sedan måste de avveckla sitt arbete, därför att det är av så pressande natur, att de inte längre kan stå kvar i det. Femtioåringarna får då vandra över till ett annat, mindre betalt arbete. Det sker alltså enligt min uppfattning en alltför hastig förslitning av arbetskraften. Vid femtio år borde man ju vara i sin bästa mannaålder, men då är krafterna slut och då måste man byta arbete. Då står man där utan annan yrkesutbildning än den man fått i valsverket.

Därtill kan jag lägga det förhållandet, att ryggskadornas antal ökar år från år inom industrien.

Allt väl jag nu anfört tyder på att arbetsintensiteten inom industrien är högt uppdriven.

Jag behöver här inte gå in på någon argumentering mot utskottsmajoriteten. Det har utskottets ärade ordförande gjort. Jag skall bara tillägga, att jag tycker, att företagarna borde vara lika måna som vi om att bevara den skickliga arbetarstam de har så länge som möjligt. Man kommer då inte till något annat resultat än att man måste sänka arbetstiden för att på så sätt bevara den viktigaste av de faktorer vi har inom arbetslivet, nämligen den mänskliga arbetskraften.

Motionärerna har inte till fullo fått sina önskemål tillgodosedda, men jag vill ha sagt, att jag gärna går på reservanternas förslag, så mycket mer som jag vet att andra kammaren tidigare har beslutat i enlighet med reservationen. Jag hoppas innerligt att första kammaren skall gå samma väg.

I detta anförande instämde herr Boo (s.).

Herr NORLING (k): Herr talman! Utskottets majoritet har avvisat tanken på en generell arbetstidsförkortning med hänvisning till tidigare inställning till frågan. Medan utskottet således håller fast vid en för flera år sedan intagen ståndpunkt, har man genom utvecklingen på arbetsmarknaden måst tillgripa

Om förkortning av arbetstiden.

förkortad arbetstid för att slippa avskeda en för arbetsgivarna oundgänglig arbetarstam. Dagligen ser man i pressen notiser om att stora industrier inför femdagarsvecka och i vissa fall ännu kortare arbetstid. Jag behöver endast nämna sådana platser som Huskvarna, Bromölla och Motala. Men lönekomensation för den förkortade arbetstiden vill man inte vara med om. Arbetarna får själva bära den förlust som uppstår genom den förkortade arbetstiden. Det är inte en sådan arbetstidsförkortning vi syftar till med vår motion. Vi kräver samtidigt lönekomensation. Utan tvivel skulle en arbetstidsförkortning till fem dagar i veckan bidra till att permitteringar och avskedanden i hög grad skulle undvikas och den fulla sysselsättningen tryggas för de anställda. Att otryggheten på arbetsplatserna har tilltagit visar bland annat antalet anmälda arbetslösa på arbetsförmedlingarna. I februari 1952 fanns det 20 893 anmälda arbetslösa, vilken siffra i februari 1953 hade ökat till 45 721. Inom metallindustrin räknar man med att omkring 250 man avskedas eller permitteras varje vecka.

Frågan om en generell förkortning av arbetstiden har under de senare åren blivit alltmer aktuell. Flera ledande fackföreningsmän har understrukt denna uppfattning. Svenska metallindustriarbetareförbundet har sålunda uttalat sig för en generell arbetstidsförkortning. Förbundsordföranden Knut Larsson i Träindustriarbetareförbundet har i Morgontidningen uttalat bland annat följande: »Tidpunkten borde nu vara inne för en förkortning av arbetstiden till 44 timmar. Generellt sett skulle en arbetstidsförkortning säkerligen medföra endast ringa minskning av produktionen därigenom att bortovaron av olika orsaker skulle minska. Vi är framme vid den tidpunkt, då vi har råd till mera fritid.» Träindustriarbetareförbundets ordförande anser således, i olikhet med utskottsmajoritetens talesman, att tiden nu är inne för att man åtminstone skulle kunna förbereda en arbetstidsförkortning.

Genom den pågående rationaliseringen har människan i industrien kommit att bli en maskinrobot. Det är maskinen, som bestämmer den mänskliga arbetskraftens rörelser och ansträngningar, och genom tidsstudier bestämmas på enhundradels sekund hur dessa rörelser och handgrepp skall ske. Sker arbetet i s. k. kedjor eller band, har varje arbetare sin bestämda arbetsoperation, där vissa muskler blir hårt ansträngda, medan andra endast i ringa grad brukas. Följden blir att efter några år har en förslitning inträtt som gör arbetaren mindre arbetsduglig och i vissa fall arbetsoduglig. Denna förslitning av den mänskliga arbetskraften framträder inte enbart i industrien utan omfattar även andra områden. På en ort i Värmland blev för något år sedan 300 industri- och skogsarbetare undersökta för att utvärdera arbetets inverkan på deras fysik, och undersökningen visade ett överraskande resultat. Inte mindre än 75 procent var på ett eller annat sätt ryggskadade. Att deras ryggsador härledde från deras arbete är utom allt tvivel. Att den höjda arbetsintensiteten härvidlag varit en bidragande orsak kan säkert fastställas. Från 1943 till 1950 höjdes således produktionsresultatet per arbetare och timme med inte mindre än 28 procent. Det torde vara odiskutabelt, att denna höjning av produktionen innebär en betydligt stegrad arbetsintensitet och att detta i sin tur förorsakar den ökade olycksfallsfrekvensen och de tilltagande yrkessjukdomarna.

År 1935 antog internationella arbetsorganisationen en konvention, vari det i artikel 1, punkt a heter, att de stater, som ratificerar konventionen, förklarar sig vara för principen om genomförandet av 40 timmars arbetsvecka utan att detta får leda till försämring av arbetarnas levnadsstandard. År 1936 föreslog regeringen att riksdagen skulle godkänna konventionen för Sveriges del. Riksdagen avtog emellertid konventionen. De motiveringar, som då anfördes mot att godkänna en sådan konvention, är i huvudsak precis desamma som i dag — 17 år senare — framföres. Jag vill

Om förkortning av arbetstiden.

erinra om vad socialminister Möller år 1936 sade i anledning av dessa motive- ringar. Herr Möller yttrade då, att det i vårt land liksom i hela världen stått kol- lossalt skarpa strider rörande frågan vil- ka verkningarna skulle bli, om arbetsti- den förkortades ifrån 60 eller 56 eller 54 timmar ned till 48 timmar i veckan. Han ansåg sig lugnt kunna säga, att det icke fanns den ekonomiska olycka, som icke spåddes som ett resultat av ett förverk- ligande av dylika önskemål. Han sade vidare, att hela spørsmålet om införan- det av 48-timmarsveckan var en sådan där enligt motståndarnas uppfattning nästan idiotisk socialistisk utopi som man gick och drömde om i demonstra- tionstågen på gatorna, men vars för- verkligande man i ett förnuftigt samhäl- le aldrig på allvar skulle kunna ifråga- sätta.

Herr Elowsson har i dag anfört unge- fär liknande argument som herr Möller 1936 vände sig emot. Herr Elowsson sä- ger att det ekonomiska läget är överan- strängt och att vi har så stora utgifter för sociala ändamål, att det av ekono- miska skäl inte går att införa en för- kortad arbetstid. Dessutom anför herr Elowsson, liksom gjordes för 17 år se- dan, att produktionen skulle minskas. Herr Elowsson säger, att man inte bör ge arbetarna den uppfattningen att det är möjligt att inom en nära framtid för- verkliga önskemålet om en förkortad ar- betstid. Jag vill fråga: Hur skall tiderna vara för att man skall kunna förkorta arbetstiden? Högkonjunkturen är ju inte lämplig för arbetstidsförkortning, inte heller lågkonjunkturen och inte heller normal arbetstillgång. Jag undrar då, hur de tider skall se ut, då man kan föreslå en förkortad arbetstid.

Beträffande motiveringen, att Sverige ej skulle kunna hävda sig i den interna- tionella konkurrensen om arbetstiden förkortades, kan erinras om att både Frankrike, Belgien, England och Ame- rika har en kortare arbetstid än 48 tim- mar per vecka. Att de ekonomiska re- surserna skulle vara otillräckliga vill jag bestrida. Enligt riksräkenskapsver- ket har bolagsvinsterna stigit med 107

procent från 1945 till 1951, och aktie- bolagens sammanlagda vinster uppgick till inte mindre än 2 493 miljoner kro- nor under verksamhetsåret 1951.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till den reservation, som vid utlåtandet avgivits av herr Norman m. fl.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN (s): Herr talman! När jag hörde herr Elowssons anförande såsom talesman för majoriteten i utskottet, blev jag nå- got förvånad över att man kunde vara så säker på att alla just var inställda på att välja och bedöma på samma sätt som han ville bedöma den ekonomiska situa- tionen och hur arbetarna skulle ställa sig om det var fråga om att välja kortare arbetstid eller ökade sociala förmåner. Inte ens Landsorganisationen har vågat vara så självsäker. Vi har i vårt utlåtan- de till 1951 års kongress i fråga om ar- betstidsmotioner inte ifrågasatt något annat än att de, som önskade en arbets- tidsförkortning, nog i allmänhet också räknade med att denna arbetstidsför- kortning icke skulle behöva medföra nå- gon standardförsämring för arbetarna. Om de nu skulle bli i tillfälle att välja låt oss säga arbetarpensionering eller kortare arbetstid, vågar jag inte ha nå- gon bestämd uppfattning därom i dag, därför att jag tror att flertalet av dem som väntar på arbetarpensionering räk- nar med att de skall få den utan att det kostar något för dem själva, i varje fall synligt.

Nu vill jag erinra om att det är över trettio år sedan vi genomförde den ar- betstidsförkortning vi nu har, fyrtio- åtta timmar i veckan. Sedan dess har ingenting annat skett än att de som ar- betar i kontinuerlig drift fått fyrtyotvå timmar i veckan i allmänhet, under- jordsarbetare däri inräknat gruvarbetar- na har fått fyrtyo timmar i veckan, fem dagar med åtta timmar om dagen, och så är det ytterligare några grupper som fått något under fyrtyoåtta timmar. Se- dan har under denna tid praktiskt taget också semester genomförts vilken inne-

Om förkortning av arbetstiden.

varande år kommer att bli aderton dagar. Produktionsökningen har emellertid sedan vi genomförde fyrtioåttatimmarslagen varit väsentlig, antagligen femtio procent eller mera, och följaktligen skulle vi i dag ha betydligt större underlag för en diskussion om kortare arbetstid än vi faktiskt hade då vi genomförde fyrtioåttatimmarsveckan.

Under de år som gått har vi föredragit att ta ut resurserna i form av ökade materialförmåner, högre lön, ökad standard, bättre sociala förmåner och dylikt, och vi har låtit frågan om kortare arbetstid skjutas åt sidan. Att så skett under tiden efter krigsutbrottet har varit ganska naturligt. Det har inte varit någon anledning att aktualisera frågan om en arbetstidsförkortning under en period då vi dragits med mycket besvärande arbetskraftsbrist.

Internationellt sett aktualiserade man frågan om fyrtiotimmarsveckan på 1930-talet inte med den motiveringen att rationaliseringen inom industrien skulle ha gått så långt att det var nödvändigt att förkorta arbetstiden ned till fyrtio timmar per vecka, utan det starkaste motivet var den stora arbetslösheten över världen. Jag tror nog att man i allmänhet har betydligt svårare att genomföra en arbetstidsförkortning under tidsperioder med stor arbetslöshet, om man vill kompensera den kortare arbetstiden, än under tider med bättre förhållanden. Om vi skulle låta den synpunkten vara avgörande tror jag inte att vi kan vänta tills vi får tillräckligt stor arbetslöshet, för att vi skulle ha råd att genomföra en arbetstidsförkortning. Allting talar för att vi har sämre råd i en sådan situation än vi har när vi har mera normal eller full sysselsättning. Då begränsas frågan till det som herr Elowsson möjligen var inne på, nämligen en avvägning av vad man skall ta ut av de samlade resurserna. Vill man ha en kortare arbetstid får man väl i allmänhet räkna med att under den första övergångstiden man måste nöja sig med en sämre standard i ett eller annat avseende. Det behöver inte vara omedelbart i form av lägre inkomster utan det kan

vara i den formen att man får avstå från någonting som eljest skulle kunna genomföras.

Den arbetstidsutredning som nu sitter har hållit på sedan 1945 eller 1946. Det har visat sig vara ganska svårt att komma fram till någon partiell reform i fråga om arbetstiden. Särskilt långt fram på dagordningen har frågan om en förkortad arbetstid för skiftarbetarna stått, framför allt treskiftarbetarna som haft starka önskemål att i varje fall erhålla en sådan förkortning att det tredje skiftet på nattveckan skulle kunna falla bort, d. v. s. de skulle få ledigt lördagseftermiddagen och lördagsnatten då de haft nattskift. Det skulle innebära åtta timmars arbetstidsförkortning på tre veckor, eller inte fullt tre timmar per vecka. Det har varit omöjligt att genomföra detta, i främsta rummet på grund av bristen på arbetskraft och svårigheter att organisera produktionen ute i sådana företag där man har skiftarbete, men jag skulle också tro att det från arbetsgivarnas sida förekommitt ett rent principiellt motstånd mot att över huvud taget lämna några medgivanden till arbetstidsförkortning, eftersom det skulle vara prejudicerande för längre gående önskemål om förkortning av arbetstiden för andra än skiftarbetare som det närmast skulle vara fråga om.

Önskemål om fyrtiotimmarsveckan har framförts vid otaliga tillfällen både i riksdagen och på många av våra kongresser. Jag tror att vi får vänta ganska länge, om vi skall avvakta den tidpunkt då vi kan företaga en sådan arbetstidsförkortning på en enda gång, d. v. s. åtta timmar per vecka, vilket skulle betyda mellan 16 och 17 procent i ett enda svep. Att vidtaga en sådan arbetstidsförkortning utan att det skulle märkas i arbetarnas standard och i samhällets resurser tror jag inte låter sig göra. Vill man ha en kortare arbetstid får man antagligen från arbetarhåll acceptera att en sådan sker i etapper. Det har i varje fall inte förvånat mig, att arbetarna ute på arbetsplatserna tycker att om det skulle bli i etapper, så skall i alla fall inte varje etapp bara för utredning eller

Om förkortning av arbetstiden.

diskussion behöva ta längre tid än de 33 år som nu har förflutit, sedan vi fick den första arbetstidsförkortningen ned till 48 timmar per vecka. Om det vore fråga om ett beslut i dag om en kortare arbetstid från och med exempelvis den 1 januari 1954, skulle även jag säga att det antagligen är praktiskt ogenomförbart, men jag kan inte se något hinder för att en sittande arbetstidsutredning också får i uppdrag att utreda frågan om en generell förkortning av arbetstiden. Detta kan ju inte innebära något annat än att vi får en redovisning av hur en sådan förkortning skall kunna genomföras, om den lämpligen bör ske i etapper och vad den kan komma att kosta, och man skall väl inte vara så förskräckligt rädd för de ekonomiska konsekvenserna, att man som herr Elowsson skall stiga upp och säga, att det är fullständigt omöjligt, och att det är klart på förhand att ingenting kan ske. Jag delar därför, herr talman, reservanternas uppfattning, att frågan inte kan förlora på att bli utredd. Jag anser att kommittén bör ta upp frågan när den slutfört sitt nuvarande uppdrag. Det är ingen risk för att utredningen rusar åstad och kommer fram till någonting som överraskar riksdagsmännen. Jag tror att vi får tillfälle att diskutera den frågan många gånger, innan resultatet av arbetstidsutredningens arbete föreligger. Det är en mycket stor fråga med långt gående ekonomiska konsekvenser, men en utredning kan väl under alla förhållanden ske, så får man sedermera diskutera när tidpunkten är lämplig för att söka genomföra den. Det behöver inte ske i dag, men jag tycker att utredningen kan beslutas i dag, utan att vi behöver känna oss ha tagit ett ansvar som vi inte kan stå för.

Landssekretariatet har i sitt yttrande över de nu aktuella motionerna sagt, att sekretariatet inte delar den uppfattning som kommit till synes i motionerna, nämligen att det skulle ha skett så stora och väsentliga förändringar i fråga om förutsättningarna för att genomföra en arbetstidsreform, att man kan beteckna dem som definitiva, men man räknar

med att frågan kommer att få internationell aktualitet och anser att det då inte kan skada att frågan blir föremål för utredning. Landssekretariatet förordar alltså ett sådant beslut, att den nu sittande arbetstidsutredningen får ta hand om frågan.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr HUSS (fp): Herr talman! Jag vill gärna deklarerat de synpunkter som varit avgörande för mig vid mitt ståndpunktstagande inom utskottet.

Om vi beställer en utredning i en fråga som kanske inte kan lösas ännu på många år, har vi därvid väckt förhoppningar som kommer att svikas och medföra misstämning. Vidare är det en allmän princip i riksdagsarbetet, att vi inte beställer någon ny utredning, innan en ännu pågående utredning är genomförd. Den nu sittande arbetstidsutredningen har ju annonserat, att den vid slutet av detta år kommer att framlägga ett betänkande i fråga om arbetstiden för vissa grupper av arbetare, och om betänkandets innehåll får man veta, att utredningen finner det troligt att man måste gå fram mycket restriktivt och begränsa förslagen till några få grupper. Om det nu förhåller sig på det sättet och då vi i allmänhet inte brukar acceptera ett förhandsuttalande, innan vi har fått en mera omfattande motivering till ett sådant uttalande, tycker jag det är lämpligt att man avvaktar detta betänkande, dess remissbehandling och dess fortsatta öde, innan ärendet på nytt tas upp i riksdagen.

Detta har, herr talman, varit avgörande för mitt ståndpunktstagande då jag anslutit mig till majoriteten, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON, NILS THEODOR (bf): Herr talman! Herr Nils Elowsson har tidigare här i kammaren talat för utskottsmajoriteten, och han har så fullständigt och tydligt redogjort för de

Om förkortning av arbetstiden.

argument som varit avgörande för majoritetens ställningstagande, att jag kan inskränka mig till att i all korthet summera och understryka.

Vi är väl alla på det klara med att arbetstagarna liksom förtroendemännen i det offentliga livet här har ett val att träffa, om de förmåner, som en fortsatt rationaliseringsprocess inom produktionslivet kan komma att ge oss i framtiden, främst skall användas till en generell förkortning av arbetstiden eller om det finns andra områden, som man hellre vill ha förbättrade tidigare, och det har ju redan förut i debatten uppräknats, vilka ändamål samhället kunde använda en sådan ytterligare förbättrad samhällsekonomi till. Möjligen kan arbetstagarna vilja ha en längre semester och sannolikt vill många ha en högre reallön. Vi får också tänka på att vad produktionslivet frambringat skall ge oss möjlighet i framtiden att bevara eller ytterligare höja den sociala standard som medborgarna i riket sätter så stort värde på, och därvid har ju sedan länge aktualiserats frågan om en allmän pensionering.

Jag vill också erinra om att samhället även har att tänka på det unga släktets utbildning och att statsmakterna på det området står inför betydande anspråk på dess resurser.

Jag vill vidare peka på att vad samhället i framtiden satsar på forskningslivets olika områden är också en kapitalinsats som skall tas ut av produktionslivets resurser, en kapitalinsats som kan ge samhället och dess medborgare en mycket rikare utdelning än den avkortade arbetstid som man nu aktualiserar.

Jag menar alltså att vi säkerligen alla är överens om att frågan om en generell avkortning av arbetstiden inte självklart är den första åtgärd man bör vidtaga, i den mån samhället orkar med ytterligare förbättringar och standardhöjningar för medborgarna.

Jag vill också erinra om att vi har att gentemot den hårdnande konkurrensen utifrån tänka på vår exportnäring, så att den inte förlorar sina möjligheter att hävda sig i fortsättningen utan be-

varar arbetsmöjligheter och utkomst åt svenska medborgare.

Om denna problemställning är vi säkerligen alla överens. Hur kan det då vara möjligt att vi ändå skiljer oss åt? Det har sagts, och det är riktigt, att egentligen är det inte mycket som innerst inne skiljer mellan utskottsmajoritet och reservanter, ty alla tänker nog på ungefär samma sätt. Varför skall man då inte våga säga i en öppen och ärlig och klar debatt att så här är problemställningen: Varför skall man gömma undan ärendet hos Kungl. Maj:t och tillstyrka en utredning?

Jag tror att den framgångslinje som föreslagits av utskottets majoritet är på lång sikt den klokaste, ty då stiger man fram inför arbetslivets folk i riket och säger: Vi vill inte väcka några förhoppningar hos er om möjligheterna att generellt avkorta arbetstiden i en nära eller något fjärrare framtid, vi vill inte att ni skall bli besvikna när detta ärende kommer fram till allvarlig prövning. Det vore ärligare att säga detta nu än att behöva göra det senare i en framtid.

Jag tror att jag med detta har redovisat varför jag för min personliga del intagit den ställning jag valt i utskottet, då jag anslutit mig till majoritetens ståndpunkt. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WISTRAND (h): Herr talman! Det framgick mycket tydligt av herr förste vice talmannens anförande — och det var inte på något som helst sätt någon överraskning — att man tänkte sig att vid en arbetstidsförkortning få kompensation så att inkomsten för arbetaren inte minskades i och med förkortningen. Det är kanske en av de allra viktigaste synpunkterna i denna fråga. Man måste nämligen spörja sig om man verkligen för närvarande kan ställa en dylik kompensation i utsikt, utan att detta skulle få ganska allvarliga återverkningar på hela landets ekonomi, först i fråga om exportindustriens möjligheter att konkurrera och sedan inte mindre beträffande statens skattein-

Om förkortning av arbetstiden.

komster, som ju i så hög grad grundas på inkomsterna från näringslivet. Jag tror därför att det kan vara skäl att låta denna sak ligga till sig och inte inge några förhoppningar, såsom det redan har sagts i diskussionen.

Jag skall inte upprepa de argument som har blivit anförda här. Jag vill bara säga att jag är så gammal, och det är herr Strand också, att vi nog båda två mycket väl minns hur Mussolini på sin tid gjorde sitt stora fälttåg för 40-timmarsveckan som han också lyckades få genomförd i en del länder, åtminstone för en tid. Då intog den svenska landsorganisationen den mycket klara ståndpunkten att man inte ville vinka med arbetstidsförkortningar. Det fanns andra värden att bevaka som var större, och det är väl ganska klart att den sociala och ekonomiska utveckling som vid har fått här i landet — och som har varit långt större än jag för min egen del hade trott vara möjlig — inte hade kunnat ske, om vi hade nedsatt arbetstiden på det sätt som ifrågasattes. Denna nedsättning av arbetstiden visade sig framkalla mycket stora internationella svårigheter. Jag tänker på det franska näringslivets desorganisation, som gjorde det möjligt för Hitler att marschera in i Rhenlandet o. s. v. Jag skall inte återropa mig därpå, ty det erbjuder ju inte direkta paralleller i dagens situation, men vad jag vill säga är, att det enligt min uppfattning var en mycket stor lycka för vårt land att vår arbetarrörelse då intog sin ståndpunkt på det sätt som då skedde. Det synes mig att den inte borde ha anledning att ändra den i dagens situation.

Herr STEN (s): Herr talman! Efter herr förste vice talmannens sakligt starka anförande skulle jag ha kunnat avstå från ordet, men på grund av vad som har yttrats av herr Nils Elowsson och av herr Nils Theodor Larsson — som vill dra en gräns mellan majoriteten och minoriteten i utskottet och säger, att på förra sidan står de ansvarskännande, jag tror herr Larsson till och med sade de ärliga ledamöterna av lagutskottet —

vill jag med anledning av det ansvar som jag bär för denna reservation presentera mig som en minst lika ansvarskännande och ärlig ledamot av andra lagutskottet som dessa ärade talare, för att nu inte framhålla hur dessa epitet passar på utskottets aktade ordförande och på herr förste vice talmannen.

Kammarrens ledamöter finner på sid. 10 i andra lagutskottets utlåtande nr 22 svar på de flesta av de frågor och invändningar som har gjorts av de ärade talesmännen för utskottsmajoriteten. Vi är eniga med dem om att förutsättningarna för en allmän förkortning av arbetstiden är, att en sådan reform inte får innebära risker för reallönenivån eller för vår ekonomiska politik eller för sociala reformpolitik. Vi har ingalunda dolt för svenska folket och för arbetarna att man såsom omedelbara återverkningar av en allmän arbetstidsförkortning måste räkna med möjligheten av en produktionsminskning och vid oförändrade löner även en ökning av produktionskostnaderna. Vi har pekat på de risker som ligger i kostnadsfrågan och konkurrensen på världsmarknaden och framhållit, att man måste uppmärksamma att det även kan bli sysselsättnings svårigheter. Men vi menar att detta är argument för att de ekonomiska och produktionsmässiga konsekvenserna av en allmän arbetstidsförkortning klarlägges, så att man får ett sakligt material för den bedömning och avvägning som alltid måste ske, på vilket sätt man skall ta ut den del av produktionsstegringen som skäligen, herr Wistrand, måste komma på arbetarnas del: om det skall ske i form av förbättrade löner, arbetstidsförkortning eller sociala reformer. Vi har särskilt pekat på den allmänna pensionsförsäkringen, som ju har förevarit inför denna riksdag på grund av att det i en motion framhållits, att man på arbetarhåll med en viss otålighet väntar på resultatet av den pågående utredningen. Vi menar alltså, att när det föreligger ett förslag i denna fråga om ett eller annat år, så skulle det passa bra, att man får det material som Kungl. Maj:t skulle kunna skaffa fram med anledning av

Om förkortning av arbetstiden.

denna riksdagsskrivelse, för att man skall kunna bedöma turordningen emellan de olika sociala reformerna.

Sedan vill jag säga till herr Huss, att reservationen icke åsyftar någon beställning hos Kungl. Maj:t av en utredning om allmän arbetstidsförkortning, utan vad vi har sagt — det är väl detta som herr Elowsson och herr Larsson betecknar som mindre ansvarsmedvetet — är att när den nu sittande arbetstidsutredningen har slutfört sina undersökningar om arbetstidsförkortning för vissa arbetargrupper, skall Kungl. Maj:t ta under övervägande, huruvida inte också frågan om en allmän arbetstidsförkortning bör utredas. Vi har, vilket ju alltid är självfallet, lämnat öppet, om detta skall ske genom att kompletterande direktiv lämnas till arbetstidsutredningen, såsom den ju själv har ifrågasatt, eller om det skall ske i annan form.

Om jag hade haft tid att gå igenom berättelsen över vad sig i riket tilldragit, tror jag att jag skulle kunnat påvisa, att det finns pågående utredningar — t. ex. om den fulla sysselsättningens inverkan på penningvärdet — som ger Kungl. Maj:t möjligheter att även i annan ordning belysa denna frågas produktionsmässiga och ekonomiska konsekvenser.

Jag har redan anfört vad reservanterna stöder sig på i arbetstidsutredningens yttrande och i Landssekreterariatets yttrande. Jag vill endast tillägga, att mina ärade vänner herr Nils Elowsson och herr Ture Nerman nu när reservationen har segrat i andra kammaren med bistånd av den socialliberale disponenten Wedén i Eskilstuna, bör erinra sig bibelns ord om att deras fötter som skall bära dem ut väntar utanför dörren.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr LARSSON, NILS THEODOR (bf) kort genmäle: Herr talman! Jag måste säga ett par ord till herr Sten, när han sökte av mitt anförande utläsa, att jag givit mig in på något slags personlighetsbedömning i mitt tidigare anförande. Det menade väl inte herr Sten. Jag ytt-

rade, att det kanske vore ärligare och mera ansvarskännande att tala om för arbetslivets folk hurudana förhållandena är än att krypa bakom regeringen. Men det vare mig fjärran att vilja ifrågasätta ärligheten och ansvarskännandet hos någon utskottets ledamot, allra minst mot dess högt värderade ordförande. Däri kan jag inrymma även herr Sten, fastän jag är en smula överraskad över det försök till vantolkning, som herr Sten gjorde med mitt anförande.

Herr ÖHMAN (k): Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten många minuter, men jag kan inte underlåta att göra ett par reflexioner om denna frågas behandling här i riksdagen.

Jag vill erinra om att när vi ifrån vårt håll, jag tror det var 1949, första gången aktualiserade frågan om en arbetstidsförkortning, stod vi alldeles ensamma emot ett enhälligt utskott och emot enhälliga kamrar, där samtliga partier gick emot det förslag som vi hade ställt. Det är därför med en viss tillfredsställelse, som jag nu i dag kan konstatera, att denna ur arbetarnas synpunkt mycket viktiga fråga ändå faller framåt. Det finns en manstark reservation, som principiellt ligger på den linje vi har förordat, och vi har fått en majoritet i andra kammaren bakom denna reservation. Jag vill uttrycka den förhoppningen, att första kammaren icke skall visa sig vara mera reaktionär än andra kammaren utan hålla sig på samma nivå i fråga om sociala framsteg som den.

Herr Elowsson säger, att vi nog inte orkar med denna reform, därför att det är så många andra sociala reformer som väntar. Det skall införas sjukförsäkring, som man hoppas skall bli beslutad redan i maj månad, vi har frågan om allmän arbetarpensionering aktuell, och det är en rad andra saker han siar om skall komma. Sedan drar han den slutsatsen, att med en generell förkortning av arbetstiden följer ovillkorligen minskad produktion och stegrade produktionskostnader. Hur kan herr Elowsson veta det så säkert? Var det inte samma argu-

ment, som anfördes på sin tid, när frågan om 8-timmars arbetsdag förelåg till avgörande? Jo, man anförde precis samma argument, som i dag utskottsmajoritetens främste talesman anför, nämligen att produktionen skulle minska, kostnaderna skulle stegras och så vidare, och att samhällets ekonomi skulle sättas på spel.

Jag tror att man bör akta sig för att göra frågan om arbetstidens längd — om det nu skall bli 40 timmars arbetsvecka eller 48 timmars arbetsvecka — och dess förhållande till produktionsresultatet till ett matematiskt problem. Det är nämligen icke ett matematiskt problem, det är långt mera komplicerat än så.

Men låt mig återknyta till frågan om 8-timmarsdagens införande. Då var hela arbetarklassen enig om att den reformen var nödvändig, och de argument, som i dag anføres av herr Elowsson, anfördes då av det gamla konservativa högerpartiet.

Låt mig återkalla i minnet vad en man skrev, som herr Elowsson och hans partivänner, i varje fall i högtidligare ögonblick, karakteriserar som den svenska arbetarrörelsens hövding. Jag vill erinra om att Hjalmar Branting i Social-Demokraten på ett utomordentligt sätt år 1919 polemiserade emot herr Elowsson av år 1953. Låt mig i kammarens protokoll läsa in vad Hjalmar Branting skrev: »Det viktigaste av argumenten består i ett återuppreparande av de gamla — och oklara — farhågorna för att 8-timmarsdagens genomförande skulle vara liktydigt med en avsevärd nedgång i produktionen varav skulle följa minskning av nationalinkomsten och därmed en oundviklig nedsättning i hela befolkningens, inte minst arbetarklassens, levnadsstandard... Intet under, att sådana principiella betänkligheter i högerpressen betygsättes som 'märkliga'. Det är just betänkligheter av denna art som städse vållat att Sverige i jämförelse med de övriga skandinaviska länderna kommit på sladden i demokratiseringsarbetet... För övrigt — skulle alla reformer strandade på uppkonstruerade bekymmer om vad som möjligen i ogynnsammaste fall

Om förkortning av arbetstiden.

kommer att inträffa, då skulle inte mycket ha utträttats här i världen. Numera skratta vi gått åt de olycksprofeter, som en gång i världen sågo näringarnas ruin — i järnvägarna. Kanske kommer man i framtiden att se lika humoristiskt på bekymren om normalarbetsdagens verkningar. För 50—60 år sedan skulle 10 timmars arbetsdag ha förklarats absolut otillräcklig för upprätthållandet av normal produktion.»

Och så slutar herr Branting med att fråga: »Varför måste just 8-timmarsdagen komma samhällets ekonomiska grundvalar att svikta?»

Jag kan fråga, som jag tror i samklang med reservanterna: Varför skulle en utredning om övergång till en kortare arbetstid komma samhällets ekonomiska grundvalar att svikta och hela det program för sociala reformer, som här skisserats, att möjligen raseras? Jag tror inte det är på det sättet.

Jag vill alltså ansluta mig till reservanternas yrkande och vill bara till sist notera att jag tror inte att Hjalmar Branting kunde föreställa sig, att hans ord 1919 nu, något mer än 30 år senare, skulle kunna riktas emot vissa av hans egna partivänner.

Herr ELOWSSON, NILS (s): Herr talman! Jag har med stort intresse lyssnat till de inlägg som gjorts här efter det att jag själv senast hade ordet, och självfallet har jag med alldeles särskilt stort intresse lyssnat till dem, som haft en annan mening än den jag givit till känna. Det har emellertid av dessa inlägg inte framgått någonting som kommit mig att ändra uppfattning, och jag håller därför alltjämt fast vid min ståndpunkt.

Jag kan inte dela den mening som man kan sätta ett likhetstecken mellan det tillstånd, som nu råder i vårt land, och det tillstånd som rådde, när vi genomförde 8-timmarslagen. Allesammans är vi väl ändå medvetna om att de år, som gått sedan dess, också för vårt lands vidkommande utmärktes av en maskinell rationalisering, som jag också nämnde om i mitt första anförande, och vi

Om förkortning av arbetstiden.

har tagit i anspråk den reserv av mänsklig arbetskraft som vi inte tidigare hade utnyttjat så nära bristningsgränsen. Detta är ju — och det säger även motionärerna; jag föreställer mig att åtminstone några av reservanterna står på samma ståndpunkt — ett av skälen, och ett av de verkligt bärande skälen, till att man kunde minska arbetstidens längd. Det går naturligtvis inte att pressa ännu mer ur arbetarna, om det förhåller sig så, att de redan är överansträngda eller i varje fall hart när överansträngda.

Det föreligger alltså på den punkten en avgörande skillnad mellan då och nu, och därför behöver inte herr Öhman gräva upp Hjalmar Brantings minne för att ställa honom i någon sorts motsatsställning till mig. Vad han skulle ha gjort och tänkt i nuvarande situation kan vi lämna åt framtiden att bedöma.

Det var emellertid inte närmast herr Öhman som kom mig att begära ordet, utan det var herr förste vice talmanen.

Jag kan förstå att förste vice talmanen intar den ståndpunkt som han här gör, eftersom Landsorganisationen visserligen i huvudsak har intagit samma ståndpunkt i remissvaret rörande de ifrågavarande motionerna, som den tidigare har intagit i denna fråga, men ändå i så måtto har ändrat sin inställning att man menar att man kan gå med på en utredning nu. Tillåt mig att med anledning av detta få framhålla att det inte bara i det avseende, som jag nyss omnämnde, utan också i ett par andra viktiga avseenden har inträtt betydande förändringar under den tid som gått, sedan 8-timmarslagen genomfördes.

Först och främst har vi kommit att inta en helt annan ställning till jordbruket än vi gjorde förut. När vi införde 8-timmarsdagen fick jordbruket klara sig praktiskt taget bäst det kunde. Nu har vi däremot en jordbrukskalkyl, och vi bedriver en jordbrukspolitik som går ut på att samma förmåner, som andra folkgrupper får, skall komma också jordbrukets folk till del. Det innebär att om vi i en eller annan form ger en standardförbättring åt lönearbetarna inom

exempelvis industrien, kommer man självfallet att från jordbrukets sida resa anspråk på att man skall få en motsvarande standardförbättring där. Jag skulle inte tro att det är någon som gör några invändningar emot det. En standardförbättring av den art, som det nu är fråga om, för jordbruket betyder otvivelaktigt — annars skulle det inte vara någon mening med den — höjda livsmedelspriser. Följden skulle bli att arbetarna utom de högre försäkringsavgifterna också skulle få vidkännas ökade livsmedelskostnader.

Men det räcker inte med det. När vi genomförde den senaste löneförbättringen för de anställda på olika områden, gjordes det med bestämdhet gällande från alla håll — och det nåddes ju också enighet på den punkten — att också andra folkgrupper, framför allt folkpensionärerna, hade rätt till samma standardförbättring som dessa. Om vi nu ger en standardförbättring åt lönearbetarna — när det nu skulle komma att ske; om tidpunkten vet vi ju ingenting — kommer givetvis också jordbrukarna och de, som nu är föremål för socialvård, att kräva en motsvarande förbättring för sig. Det leder till en ökning av skatterna, och jag kan inte finna annat än att det hela kommer att resultera i en ytterligare ansträngning för hela vårt samhälle.

Det har här sagts att det ju inte kan innebära någon fara att gå med på en utredning. Nej, det är alldeles klart att det inte gör. Utredningar kan man ju begära om praktiskt taget vad som helst. Men vi inom majoriteten har bedömt saken så, att om vi sätter i gång med en utredning, som kan bli färdig inom ett par, tre år eller hur länge det nu kan dröja, så kommer den utredningen vid den tidpunkt, då man kan tänkas genomföra en arbetstidsförkortning, att vara inaktuell. Därför anser vi att det är tids nog att ta initiativ i saken den gång vi åtminstone kan hysa någon förhoppning — vilket vi för närvarande inte kan göra — att jämförelsevis snart kunna genomföra en förkortning av arbetstiden.

Om förkortning av arbetstiden.

Detta är icke, såsom herr Öhman vill göra gällande, reaktionärt. Det är bara ett enkelt försök att ta hänsyn till vårt lands ekonomiska läge, så långt jag och de andra kan göra efter vår fattiga förmåga. Det är inte fråga om bristande vilja att ge en arbetstidsförkortning åt det arbetande svenska folket, det är endast en bedömning av möjligheterna därtill.

Herr DAMSTRÖM (s): Herr talman! Jag vet inte riktigt, om herr Nils Theodor Larssons omdöme om reservanternas ärliga vilja har flyttats över till motionärerna, eftersom han nu har fritagit utskottets ledamöter från varje ansvar. Men jag misstänker, att om man här skulle ha gått fram inom fackföreningsrörelsen med de medel, som herr Larsson menar, skulle inte den svenska fackföreningsrörelsen sett ut som den gör i dag. Jag är alldeles övertygad om att motsatsen då hade varit fallet. Men nu har vi en stark svensk fackföreningsrörelse.

Om herr Nils Theodor Larsson hade läst något av den motivering, som motionärerna har presterat i sin motion, skulle han ha vetat att motionärerna, efter att ha berört förutsättningarna för en arbetstidsförkortning, skriver bl. a. följande: »En dylik utredning erfordras för att fackföreningsrörelsen vid framtida avtalsuppgörelser skall kunna rätt bedöma, huruvida eventuellt förefintligt utrymme för standardförbättring skall tillgodogöras i form av höjda löner eller förkortad arbetstid.» Det står alltså »framtida» i motionen. Det är sålunda inte fråga om att besluta om en arbetstidsförkortning i dag, utan det gäller att besluta om en utredning om en generell arbetstidsförkortning.

Herr talman! Jag tillåter mig att ännu en gång yrka bifall till reservationen.

Herr SVENSSON (s): Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten, men jag är uppkallad av det anförande som herr Öhman har hållit.

Jag förstår att det kan vara mycket svårt att i riksdagen någon gång komma i den situationen, då inte herr Öhman kan känna en uppriktig glädje att man bifaller någonting som kommunisterna motionerat om. Det förhåller sig i alla fall så, att så snart en reform är beslutad, börjar man från kommunistiskt håll att motionera om ändringar, och det håller man på med år efter år. Det är klart att utvecklingen så småningom skall sätta riksdagen i det läget, att den beslutar om dessa tilläggsreformer. Det är så utvecklingen gått här.

Man anser nu att tiden är mogen för en utredning, som man är fullt medveten om kommer att taga en viss tid. Men jag tycker att herr Öhman på den punkten inte behöver skriva ut större växlar än som är nödvändigt. Det är utvecklingens gång och ingenting annat. Det kan inte vara förutseende, herr Öhman, från er sida, att ni motionerat på det sättet, att ni i dag kan få bifall till er motion.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN: Herr talman! Jag nämnde i mitt första anförande, att jag utgick från att då arbetarna kräver denna förkortade arbetstid, så räknar de med att de också skall få kompensation för arbetstidens förkortning. Det behöver inte ske genom en lagstiftningsåtgärd. Jag är alldeles säker på att motionärerna inte själva räknar med att det skall vara nödvändigt att inskriva någonting sådant i lagen.

När arbetstiden förkortades till 48 timmar, fick organisationerna förhandla med arbetsgivarna om kompensationen. Jag vill erinra om att reformen utlöste ganska stora konflikter i början på 1920-talet, innan kompensationsfrågan var klar. Om det blev en verklig kompensation eller en kompensation bara i pengar, vet man inte i dag, eftersom det skett så stora förändringar i övrigt i näringslivet och det ekonomiska skeendet just under de år som förflutit, att man inte vet vad som egentligen inträffat.

Om förkortning av arbetstiden.

Jag har alltså inte i mitt första anförande förutsatt att exempelvis lagstiftningen skulle innehålla en bestämmelse om att kompensation skall lämnas och hur den skall lämnas.

Sedan vill jag till herr Nils Theodor Larsson säga att jag vet inte om det behöver vara förenat med något större mod att i riksdagen ta den ena eller andra inställningen i en sådan fråga som den vi nu diskuterar. Jag tror att det har varit förenat med betydligt större svårigheter att försvara en dylik ståndpunkt inför LO-kongresserna exempelvis, men vi har gjort det ändå, i det att vi har avvisat motioner om 40 timmars arbetsvecka, med den motiveringen, att kravet varit så pass orealistiskt, att vi inte kunnat ta upp det.

Jag tycker själv att det har skett ganska stora förändringar under de senaste åren, varför det kan vara skäl att nu göra en utredning, huruvida det finns resurser för en arbetstidsförkortning. En förkortning av arbetstiden behöver för övrigt inte ske på en gång ned till 40 timmars arbetsvecka.

Sedan vill jag säga, att jag icke har använt något sådant uttryck om herr Nils Elowssons ståndpunkt som att den skulle vara reaktionär. Men andra har gjort det. Jag tycker ändå att herr Elowssons ståndpunkt är litet underlig. Den vittnar i varje fall om något som jag vågar kalla för självgodhet, då han är så säker på sin sak, att han säger att han inte behöver veta något mer på detta område. Det har skett så mycket i vårt ekonomiska liv och framför allt på arbetsmarknaden, att det fordras ganska stort mod att stå upp här i dag och säga, att man är övertygad om att våra resurser icke är sådana att vi kan genomföra någon reform på detta område. Men även om man har den uppfattningen, behöver man väl inte hindra andra att få bekräftelse på att den uppfattning som man sålunda hyser är riktig.

Vi har under många år haft en besvärande arbetskraftsbrist här i landet. Inte vill jag stå upp här i dag och profetera, om att denna brist kommer att

bestå, när några år gått, eller att vi då kommer att få överskott på arbetskraft. Varför kan man inte låta en utredning syssla med denna fråga och ta reda på hur det förhåller sig? Även om utredningen kanske inte resulterar i ett förslag om en förkortning av arbetstiden inom den allra närmaste framtiden, kan ju t. o. m. riksdagsmännen ha nytta av att från sakkunnigt håll få upplysning om vilken utveckling som man egentligen kan vänta sig under de närmaste åren.

Det gäller här också frågan om våra ekonomiska resurser. Det är riktigt, såsom det erinrats om i debatten, att man vid genomförandet av åttatimmarsdagen år 1920 räknade med att den skulle medföra en försämring i vårt ekonomiska liv. Faktum är att det har skett en mycket stark rationalisering efter den tiden. Om denna rationalisering kommit till stånd tack vare eller trots åttatimmarsdagen, vet jag inte, men faktum är att vi övervunnit de ekonomiska bekymmer som man räknade med skulle bli följden av arbetstidens förkortning den gången. Och jag förmodar att detta skedde ganska snart efter åttatimmarsdagens införande. Varför skulle vi då inte nu kunna få till stånd en utredning om huruvida det finns resurser för ytterligare rationalisering, om våra arbetskraftsreserver och om prognoserna för den närmaste framtiden ger oss möjlighet att över huvud taget vänta oss att det skall bli möjligt att genomföra en ytterligare förkortning av arbetstiden.

Det är mot denna bakgrund, herr talman, som jag förmenar, att jag inte har någon anledning att vända mig mot den argumentering, som herr Nils Elowsson använt, i annan mån än att jag tycker att den vittnar alltför mycket om självsäkerhet.

Herr ELOWSSON, NILS (s): Herr talman! Då herr Strand påstår att jag i denna fråga uppträder med alltför stor självsäkerhet, vill jag bara säga, att min självsäkerhet i så fall grundas på de mycket starka intryck av vårt lands ekonomiska läge just nu, som jag har fått un-

Ang. fortsatt giltighet av jordförvärvslagen.

der denna frågas behandling och under riksdagsarbetet i övrigt. Denna min uppfattning har styrkts av de remissyttrandena som inkommit. Den har ytterligare stärkts därav, att vi inom utskottet i realiteten var överens om, att vi icke kunde se, när det skulle bli möjligt att genomföra en förkortning av arbetstiden. Det är således icke något slags övertro på min egen förmåga att bedöma den framtida utvecklingen som ligger till grund för mitt ståndpunktstagande, utan det är de olika faktorer som jag här omnämmt.

Det är alldeles självklart att det inte ett ögonblick skulle falla mig in att tänka mig att riksdagen skulle kunna besluta i en sådan fråga som denna utan en föregående utredning. Det är inte det tvisten här gäller, utan tvisten gäller, huruvida det är någon mening i att nu tillsätta en utredning som skall syssla med en sak som ingen, såvitt jag förstår, tror är möjlig att realisera just nu. Det är alltså här fråga om den lämpliga *tiden* och icke om huruvida denna reform behövs eller ej då det blir möjligt att genomföra den.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Damström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 59.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av väckta motioner angående översyn av författningarna om den kyrkliga jorden; samt

nr 15, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m. dels ock en i ämnet väckt motion.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. fortsatt giltighet av jordförvärvslagen.

Föredrogos ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 17 juni 1948 (nr 329) om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 6 mars 1953 dagtecknad proposition, nr 97, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Ang. fortsatt giltighet av jordförvärvslagen.

Lag

angående fortsatt giltighet av lagen den 17 juni 1948 (nr 329) om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet.

Härigenom förordnas, att lagen den 17 juni 1948 om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet, vilken lag gäller till och med den 30 juni 1953, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1955.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehåft sju i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 379 av herr *Eskilsson* m. fl.,
nr 380 av herr *Näsgård* m. fl. samt
nr 381 av herr *Sundelin* ävensom

inom andra kammaren:

nr 460 av herrar *Vigelsbo* och *Svensson* i Vä,
nr 471 av herr *Widén* m. fl.,
nr 472 av herr *Hæggbloom* m. fl. samt
nr 473 av herr *Svensson* i Stenkyrka m. fl.

Tillika hade utskottet i anslutning till behandlingen av sagda proposition och motioner till behandling förehåft ytterligare en motion, nämligen den inom första kammaren väckta motionen nr 182 av herr *Bergh*.

I motionerna I: 381 av herr *Sundelin* och II: 471 av herr *Widén* m. fl., vilka motioner voro likalydande, hade hemställts att riksdagen måtte avslå propositionen angående förlängd giltighet för jordförvärvslagen.

I motionen I: 182 av herr *Bergh* hade hemställts, att riksdagen för sin del måtte besluta om visst tillägg till 6 § i nämnda lag.

I de likalydande motionerna I: 379 av herr *Eskilsson* m. fl. och II: 472 av herr *Hæggbloom* m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte vidtaga sådan ändring i lagen den 17 juni 1948 (nr 329) om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet, att den ej skulle äga

tillämpning för jordbrukare, som redan ägde jordbruksfastighet.

I de likalydande motionerna I: 380 av herr *Näsgård* m. fl. och II: 473 av herr *Svensson* i Stenkyrka m. fl. hade yrkats, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan ändring i tillämpningskungörelsen till jordförvärvslagen, att lantbruksnämnd erhöle rätt att avgöra, vilken eller vilka personer inom nämndens verksamhetsområde som skulle avgiva sådana intyg, som det enligt gällande bestämmelser tillkomme landsfiskalerna att utfärda.

I motionen II: 460 av herrar *Vigelsbo* och *Svensson* i Vä hade hemställts att riksdagen måtte taga vissa av lantbruksstyrelsen framförda förslag i beaktande och besluta i enlighet med desamma.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: 381 och II: 471 antaga det genom propositionen framlagda lagförslaget;

B. att motionen I: 182 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionerna I: 379 och II: 472 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

D. att motionerna I: 380 och II: 473 samt II: 460 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anmälts

1) (avseende utskottets hemställan under A) av herr *Ebbe Ohlsson* och fru *Boman*, vilka likväl ej antytt sin åsikt;

2) (avseende utskottets hemställan under A) av herrar *Osvald*, *Åhman* och *Kilsmo*, vilka ansett att utskottets utlåtande bort i viss angiven del hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under A. hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 381 och II: 471 avslå förevarande proposition;

Ang. fortsatt giltighet av jordförvärvslagen.

3) (avseende utskottets hemställan under C) av herr *Ebbe Ohlsson* och fru *Boman*, utan angiven mening;

4) (avseende utskottets hemställan under D) av herr *Georg Carlsson*, likaledes utan angiven mening.

Herr OSVALD (fp): Herr talman! Det torde inte kunna bestridas, att jordförvärvslagen, som den plägar kallas, innebär ett mycket allvarligt ingrepp i den medborgerliga ekonomiska friheten. Då det gäller att ta ställning till denna lag, bör man enligt motionärerna, som yrkat avslag på lagen, göra klart för sig, vilket syfte man vill nå med denna lag. I det avseendet vill jag, herr talman, göra det påpekandet, att det i debatten om denna lag ofta har förefallit, som om man menat att jordförvärvslagen skulle ha en jordpolitisk uppgift att fylla, att den sålunda skulle ha med åtgärderna för jordbrukets rationalisering att göra. Så är emellertid icke fallet, utan lagen har helt andra syften, nämligen att motverka olämpliga förvärv av jordbruksfastigheter. Man märker emellertid ofta, och det gäller även en del av de ändringsförslag som nu har framkommit, att många tycks vilja lägga in det syftet i lagen, att den också skulle tjäna jordbrukets rationalisering eller de syften, som de särskilda lagarna för det ändamålet har.

Det är därför riktigt, såsom framhållits i reservationen, att lagens enda funktion är att hindra vissa i och för sig olämpliga förvärv av jordbruksfastighet. I lagen anges också vilka dessa olämpliga förvärv kan vara. Det är bland andra sådana förvärv, som skulle leda till att fastigheten bleve vanskött. För att hindra sådana förvärv står emellertid numera annan lagstiftning till buds, närmast då 1947 års lag om uppsikt å jordbruk och 1948 års skogsvårdslag. Med stöd av båda dessa lagar kan man numera enligt reservanternas helt komma till rätta med de olägenheter, som förelåg vid den tidpunkt då jordförvärvslagen antogs. Ett annat slag av förvärv, som skulle hindras genom jordför-

värvslagen, är spekulationsköpen. Men även spekulationsköpen kan ju numera effektivt hindras på annat sätt, bland annat genom reglerna om realisationsbeskattnings.

Det finns sålunda enligt reservanternas inte några skäl att nu bibehålla jordförvärvslagen. Med hänsyn till att denna lag, såsom jag inledningvis framhållit och såsom också reservanternas framhåller, innebär ett mycket allvarligt ingrepp i den ekonomiska friheten, bör lagen nu icke vidare förlängas.

Jag skulle särskilt, herr talman, vilja fästa uppmärksamheten på att då lagen senast förlängdes, alltså år 1948, framhöll dåvarande jordbruksministern, statsrådet Sköld, mycket kraftfullt, att lagen icke hade några som helst jordpolitiska syften utan att dess enda syfte var att förhindra att jordbruksfastigheterna skulle stiga i pris. Jag minns mycket väl att statsrådet Sköld gjorde en liknelse med en verkstadsplats. Han sade vid det tillfället, att lika litet som han ville vara med om att medverka till att en verkstadsplats blev fördyrad för en verkstadsarbetare, ville han vara med om att se en sådan utveckling, att ett jordbruk bleve dyrare för den man, som skulle arbeta vid jorden. Han tillade emellertid, att i fall den ena kapitalstarka personen ville köpa en gård av den andra kapitalisten, hade han för sin del ingenting att invända mot detta. Där framkom alltså tydligt att lagen skulle vara ett led i syfte att förhindra bland annat spekulationsköp, som skulle kunna innebära att jordbruksfastigheterna steg i pris alltför mycket.

Det finns sålunda, enligt vad jag nu i korthet anfört, inte några tillräckliga skäl för att bibehålla jordförvärvslagen, sedan vi fått en lagstiftning som kan förhindra de olägenheter, man ursprungligen ville avhjälpa genom att antaga denna lag.

Det motiv, som framföres av utskotts-majoriteten, nämligen att lagens giltighet borde förlängas med hänsyn till att en särskild utredning nu behandlar frågan, är därför enligt vår mening icke hållbart. Vi har den principiella uppfatt-

Ang. fortsatt giltighet av jordförvärvslagen.

ningen, att lagen icke bör äga bestånd i fortsättningen, den må sedan ändras i ena eller andra riktningen. Lagen som sådan är ett allvarligt och onödigt ingrepp i den medborgerliga ekonomiska friheten, och den bör därför enligt vår mening omedelbart slopas.

Reservanterna hemställer av dessa skäl att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 381 och II: 471 avslå propositionen, och jag bör med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till den under punkten A avgivna reservationen av mig m. fl.

Herr BERGH (h): Herr talman! Som kammarens ärade ledamöter säkerligen minns, rådde det mycket strid vid antagandet av denna lag.

Den meningsriktning inom riksdagen, som jag tillhör, motsatte sig att jordförvärvslagen över huvud taget infördes. Vi ansåg, att en lag av denna karaktär skulle bli ett olyckligt ingrepp i näringsfriheten, när man på sätt som föreslogs ville inskränka den jordägande befolkningens hävdvunna och dittills också lagliga rätt att handha sin välfångna egendom. Den meningen hyser vi alltfört, såsom vi ju gett till känna, när förlängning av lagens giltighet har ifrågasatts. Vid upprepade tillfällen under lagens bestånd har också från vår grupp föreslagits sådana ändringar i lagen, att konsekvenserna av dess tillämpning skulle bli efter vår mening mindre stötande.

Vi räknade också med att lagens efterlevnad skulle kräva en tyngande administrativ apparat, och även i det avseendet synes våra farhågor ha blivit besannade. På tal om den administrativa apparaten har det också inträffat dubbelarbete, såsom framhållits i motioner både 1951 och i år. För några månader sedan framhöll justitieombudsmannen, att olika myndigheter på detta område kunde komma till skilda beslut vid behandlingen av samma material. Det är för rättsmedvetandet ganska stötande, att en administrativ myndighet kunnat fatta ett beslut, som i realiteten innebär en annan ståndpunkt än den en hovrätt in-

tagit. Justitieombudsmannen påkallade omedelbar lagändring och ansåg, att denna lucka i lagen borde fyllas, därest fråga om lagens förlängning uppkom. Detta är ett exempel på hur en administrativ lagstiftning av denna art kan verka.

När utskottet nu har tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag, att den nuvarande jordförvärvslagens giltighet skall förlängas ytterligare ett par år, kan jag i likhet med den föregående ärade talaren icke finna motiveringen övertygande. Om en lag i och för sig är olycklig, blir också dess verkningar i tillämpningen skadliga. När det tillika kan göras gällande, att lagen egentligen inte behövs, är det inte möjligt att finna utskottets skäl för en förlängning bärande.

I likhet med den föregående talaren yrkar jag därför, herr talman, avslag på förevarande proposition.

Herr HERMANSSON, ALBERT (s): Herr talman! Det är nu fjärde gången som jordförvärvslagen diskuteras i riksdagen, och det torde knappast finnas någon möjlighet, vare sig för den som vill avskaffa lagen eller för den som vill behålla den, att leverera några som helst argument till stöd för sin uppfattning, vilka inte blivit luftade vid tidigare tillfällen. Vad som möjligen kan anses vara nytt för dagen är att herr Osvald helt vill avskaffa lagen redan i dag, fastän en kunglig kommitté håller på att utreda frågan, huruvida lagen bör förlänas fortsatt giltighet eller inte. Det är ju inte precis så vanligt, att man föreslår riksdagen att gå händelserna i förväg och ta ställning till en sakfråga, som är föremål för utredning. Men herr Osvald har väl inte tyckt, att det skulle skada med lite originalitet, och det har han kanske rätt i. Jag tror emellertid, att riksdagen inte vill vara lika originell som han i det avseendet.

Reservanterna med herr Osvald i spetsen har varit angelägna att framhålla, att jordförvärvslagen inte har till uppgift att främja jordbruksrationaliseringen

Ang. fortsatt giltighet av jordförvärvslagen.

och att det är att leda debatten på avvågar, om man sätter begränsningen av rätten att förvärva jordbruk i samband med rationaliseringsarbetet. Ja, jag anser att herr Osvald har både rätt och orätt i detta stycke. Det är riktigt att lagen enligt jordbruksministerns uttalande 1948 inte direkt skall användas i rationaliseringssyfte, och därför blir lantbruksnämnderna också ofta tvingade att först bifalla en ansökan om förvärvstillstånd för att därefter kunna begagna sig av lagen om kronans förköpsrätt för att förvärva fastigheten för egen räkning och sedan överlåta den till någon annan jordbrukare, som behöver den för att komplettera sitt eget jordbruk. Lantbruksnämnderna tvingas således att med ena handen ta igen vad de nyss givit med den andra, och detta tillvägagångssätt är ju inte särskilt tilltalande. Men om jag inte är dåligt underrättad, har jordbruksrationaliseringsutredningen fått i uppdrag att omarbete de båda lagarna på dessa punkter och kanske även på andra punkter, så att de bättre passar in i varandra. Det har ju för övrigt sagts, att det är fråga om att sammanfoga dessa både lagar till *en* lag.

Om det således är riktigt, att jordförvärvslagen inte har till syftemål att direkt befrämja jordbrukets yttre rationalisering, så är det ändå svårt att förneka, att den åtminstone indirekt påverkar rationaliseringsverksamheten. Det händer ofta, att en lantbruksnämnd avslår en ansökan om förvärvstillstånd för att hindra bildandet av olämpligt sammansatta brukningsdelar. Detta innebär ju också en rationalisering. Det inträffar lika ofta, att nämnden beviljar förvärvstillstånd och sätter som villkor för köpet, att köparen avstår en del av jorden till förmån för en granne eller går med på ägobyte för att på så sätt uppnå en förbättrad arrondering.

Men även om det vore riktigt, att det inte skulle betyda någonting för jordbruksrationaliseringen att lagen bibehålles, så finns det andra starka skäl för dess bibehållande. Det medges till och med i den folktopmotion, som vi behandlat i detta sammanhang, att det

skulle uppstå en allvarlig situation, »om i större utsträckning», som det heter, »jord undandroges den förutvarande jordbruksbefolkningen genom köp från kapitalplacerares sida». Men motionärerna lugnar sig strax därefter med förklaringen, att dylika farhågor naturligtvis är ogrundade. I verkligheten är det emellertid så, att den situation, som motionärerna inte anser kan inträffa, för länge sedan uppstått i stora delar av den svenska landsbygden. Det nämndes t. ex. i utskottet vid behandlingen av denna fråga, att en enda affärsman före jordförvärvslagens ikraftträdande hade lyckats bli ägare till, jag minns ej antalet, men det var i alla fall minst hundratalet mindre jordbruksfastigheter i de norra delarna av vårt land. Även i södra och mellersta Sveriges skogsbygder finns det stora områden, där varannan eller var tredje bondgård äges av trävaruhandlare eller andra affärsmän som i hägnet av den frihet, som rådde på området före 1946 och som herr Osvald nu vill återinföra, kunnat förvärva sådana fastigheter. I en del fall sköts dessa jordbruk på ett tillfredsställande sätt, och då är ju ingen skada skedd. I andra fall åter har ägaren inriktat sig på att på kort tid ta ut så mycket som möjligt i skogslikvider och arrenden utan att vilja släppa till ens en spik för gårdens förbättring.

Nu säges det, att man har andra lagar att tillgripa för att komma till rätta med dylika missförhållanden. De lagar, som åberopas i reservationen, är skogsvårdslagen och lagen om uppsikt över jordbruk. Herr Osvald nämnde vidare skattelagarna. Vad skattelagarna beträffar, så har ju realisationsskatten, vilken herr Osvald omnämnde, inte så kraftig verkan, om vederbörande haft jordbruket under t. ex. tio år.

I fråga om skogsvårdslagen och uppsiktslagen anser jag för min del, att dessa lagar är både nyttiga och nödvändiga, men jag kan inte dela herr Osvalds glada optimism, när han tror att jordförvärvslagen på grund därav skall kunna anses överflödiga. För att belysa, hur det brukar gå till i verkligheten, skall

Ang. fortsatt giltighet av jordförvärvslagen.

jag lämna ett exempel på fall, som ofta förekommer och som lantbruksnämnderna har att behandla.

Det finns i våra skogsbygder ett stort antal s. k. kombinerade jordbruk med i runt tal 12 å 15 tunnland åker och kanske 40, 50 upp till 100 tunnland skogsmark. Det är just sådana fastigheter, som är särskilt eftersökta av spekulanter och kapitalplacere. Så länge brukaren och ägaren av en sådan gård är en och samma person och således får uppbära avkastningen både av skogen och åkern, klarar han sig i allmänhet mycket bra. Men när gården eventuellt blir såld till en person på annan ort, blir situationen helt förändrad. En arrendator med familj kan inte leva på det lilla jordbruket, och gården kommer därför ofta inom kort att överges och stå obrukad. Husen får förfalla, och åkrarna växer igen. Jag känner många tiotals fall i mitt eget läns skogsbygder, där det har gått till just på detta sätt.

Hur skall man nu förfara i ett dylikt fall? Ägaren sköter kanske skogen och sina skogsuttag på det sättet, att skogsvårdsstyrelsen inte har någon anledning att ingripa, och vad skogsvårdslagen bestämmer kan således i ett sådant här fall alldeles lämnas ur räkningen. Det skulle alltså återstå att med uppsiktslagen såsom verktyg åstadkomma rättelse.

Lantbruksnämnden kan nu visserligen efter diverse överläggningar och skriftväxlingar med jordägaren i sista hand anhålla om länsstyrelsernas åläggande för ägaren att reparera eller bygga om fastighetens byggnader. Men om lantbruksnämnden vet, att ingen brukare kan klara sig på gården, när åkern och skogen är skilda från varandra, skall den då anhålla om åläggande för ägaren att för höga kostnader ställa i ordning bostadshus, där man vet att ingen kommer att bo? Och skall man tvinga ägaren att bygga ekonomihus, där man vet att det inte heller kommer att finnas några djur?

Jag tror inte att det finns någon här i riksdagen, som är beredd att rekommendera ett sådant tillvägagångssätt från lantbruksnämndernas sida, och det skul-

le ju heller inte vara nationalekonomiskt försvarbart att handla på det sättet, allra minst i tider, när vi måste tillgripa begränsningar av investeringarna i andra avseenden. En stor del av de kombinerade jordbruken i skogsbygderna, som äges av icke jordbrukare, är dömd att försvinna, och detta kan vi knappast på grund av vad jag redan sagt göra någonting åt. Men vi borde åtminstone kunna enas om att vi inte med berätt mod skall bidra till att låta ännu fler sådana jordbruk gå samma väg. Om vi vill behålla de kombinerade jordbruken i skogsbygden — något som vi måste göra, om inte skogsbygden skall bli fullkomligt avfolkad — måste vi också se till, att den som brukar åkerjorden, även kan tillgodogöra sig avkastningen från skogen, men detta kan man inte göra, när ägaren är *en* person och den, som skall bruka gården, är en annan. Bland annat av detta skäl anser jag för min del, att jordförvärvslagen inte kan undvaras, och jag yrkar därför bifall till utskottets förslag på alla punkter.

När jag nu emellertid har ordet, skall jag passa på att i någon mån kommentera det specialyrkande, som har framställts i en högermotion, vilken vi haft till behandling i samband med propositionen. Högermotionärerna förklarar sig beredda att i avvaktan på jordbruksrationaliseringsutredningens resultat godta den föreslagna provisoriska förlängningen av lagen, men de yrkar dock på en sådan ändring av bestämmelserna i lagen, att den inte skall äga tillämpning på jordbrukare, som redan är ägare av jordbruksfastighet. Förslaget motiveras med att jordförvärvslagen skulle hindra innehavare av familj jordbruk att utvidga sina brukningsdelar genom tillköp av närliggande jord och att lagen därigenom lägger hinder i vägen för den fria rationaliseringsverksamheten på jordbrukets område.

Om man sätter sig ner och läser lagtexten ord för ord utan hänsyn till hur lag tillämpas, kan man kanske komma till sådana resultat som högermotionärerna gjort. Men i verkligheten går det till på ett helt annat sätt, och jag måste

Ang. fortsatt giltighet av jordförvärvslagen.

såga att min erfarenhet går i rakt motsatt riktning. Lagen är skriven så, att den ger lantbruksnämnderna stora möjligheter att laga efter lägligheten, och denna möjlighet utnyttjas också i syfte att åstadkomma så förnuftiga resultat som möjligt av rationaliseringsverksamheten. Den lantbruksnämnd jag tillhör har i ett stort antal fall inte bara medgivit, utan också verksamt understött sådant samköp av jord som innebär en utvidgning av de s. k. familj jordbrukens markarealer. Men riktningen för rationaliseringsverksamheten måste naturligtvis vara att i första hand göra de ofullständiga jordbruken fullt bärkraftiga. Och om ägaren av ett ofullständigt jordbruk i ett fall tävlar med en storjordbrukare om köp av tillskottsjord som kan lyfta upp småbruket i den s. k. familj jordbruksklassen, tror jag att också motionärerna vill ge företräde åt den förstnämnde, för såvitt man på det sättet kan bidra till att bilda en lämplig brukningsenhet. Man sammanslår inte jordbruksfastigheter hur som helst, utan man tänker också på att brukningsenheten skall få en lämplig utformning, d. v. s. lämpliga gränser.

Jag vill också betona att samköp av fastigheter inte alltid kan betraktas såsom en rationaliseringsåtgärd. Ibland kan samköp av ett par fastigheter innebära raka motsatsen. Om en jordbrukare på östgötaslätten köper ett jordbruk i skogsbygden ett par mil därifrån och brukar det tillsammans med sin gård, såsom skett i en del fall, är det ingen verklig rationalisering utan raka motsatsen. Det förekommer ofta, att den enda verkligt lämpliga rationaliseringsåtgärden kan vara att uppdelning av fastighet på två eller tre andra småbruk som behöver jorden. En sådan uppdelning är nästan omöjlig att åstadkomma på frivillighetens väg, men däremot lyckas lantbruksnämnderna ofta åstadkomma en sådan uppdelning av jorden.

I tidigare debatter om jordförvärvslagen har man brukat framhålla att lagen vore att betrakta som en typisk skrålagstiftning, som har till syfte att utestänga alla andra än jordbrukarna själva från

att bli ägare av en jordbruksfastighet. Nu vill motionärerna ytterligare framhäva denna skrålagstendens genom sitt förslag att den, som redan äger hur många och hur stora jordbruksfastigheter som helst, skall få rätt att utan inskränkning köpa så många flera sådana som han har lust till. Förslaget innebär bland annat att den, som äger tusentals hektar jord skall få full frihet att lägga under sig hur många jordbruk som helst och därigenom ytterligare tunna ut befolkningen på landsbygden. Det innebär också såvitt jag förstår, att en jordägare, som står tilltalad för vanhävd av den jord han redan har, skall få rätt att köpa så många nya fastigheter han anser sig ha råd till, medan däremot skickliga och skötsamma arrendatorer, som vill förvärva ett eget jordbruk, måste rätta sig efter lagarnas föreskrifter. Detta skulle betyda att en arrendator i olikhet med den, som redan äger en jordbruksfastighet, måste underkasta sig risken att kronans förköpsrätt kommer till användning och att han sålunda inte får köpa den fastighet han tänkt förvärva, vilken rättighet däremot skulle tillkomma vilken kategori av medborgare som helst, som tidigare är ägare till en eller flera jordbruksfastigheter.

Med detta tror jag att jag motiverat utskottsmajoritetens uppfattning, och jag skall beträffande den fråga som herr Bergh berörde angående tillvägagångssättet vid intygs utfärdande för den, som vill förvärva jordbruksfastighet, bara säga att det inom utskottet rått olika meningar i den sakfrågan. Men alla har varit eniga om att eftersom hela ärendet ligger under utredning, man bör hänskjuta även denna fråga till utredningen, allra helst som frågan om vem som skall utfärda intyg i de olika fallen ju varken har principiell betydelse eller anses tillhöra de stora spörsmålen i detta sammanhang. Vi har insett — även de som delat herr Berghs uppfattning i själva sakfrågan — att det inte är någon ko på isen, utan att vi kan vänta med att debattera denna sak, tills lagen om jordförvärv om två år säkerligen ånyo kommer å riksdagens bord.

Ang. fortsatt giltighet av jordförvärvslagen.

Herr OSVALD (fp) kort genmäle: Herr talman! Herr Hermansson ville göra gällande, att mitt yrkande var ett utslag av originalitet. Jag skulle vilja säga, att vi kan väl ändå inte betrakta det såsom ett försök att vara originell, när man vill hävda en medborgerlig frihet även på detta område och motsätta sig onödiga regleringar.

Sedan säger herr Hermansson, att visserligen var det ju inte från början meningen att lagen skulle ha något jordpolitiskt syfte, men att det har den i alla fall fått, och jag måste säga att herr Hermanssons eget uttalande var i hög grad representativt för dem som menar att även jordförvärvslagen får användas i jordpolitiskt syfte. Det är ju ganska naturligt, att herr Hermansson, som är ledamot av en lantbruksnämnd, har denna uppfattning, men det är icke lagens mening. Jag skulle vilja hänvisa herr Hermansson att läsa vad som sades vid lagens tillkomst, att lagen borde användas allenast för att motverka i och för sig olämpliga förvärv av jordbruksfastigheter, samt att för jordbrukets yttre rationalisering fördenskull borde tillgripas endast de medel, som toge direkt sikte på detta ändamål. Jag skulle också vilja hänvisa till de yttranden som fölls av statsrådet Sköld 1948, då denna lag behandlades, där han mycket bestämt tog avstånd från att lagen skulle användas i jordpolitiskt syfte.

Nu säger herr Hermansson, att här förekommer i alla fall köp av fastigheter i kapitalplaceringssyfte. Jag medger att så har varit fallet i viss utsträckning, men jag tycker inte att det varit till jordbrukets nackdel, att en del personer har kunnat sätta in betydande besparingar i förvärv av fastigheter. Här nämndes att det hade varit en person uppe i Norrland, som hade inköpt hundratals smärre jordbruksfastigheter. Det är sant, att detta nämndes inom utskottet, men uppgiften betvivlades från många håll; det kunde inte lämnas några säkra uppgifter om saken, och därför var det egentligen inte någon som fäste något större avseende vid det yttrandet.

Sedan kom herr Hermansson in på rent jordbrukspolitiska resonemang, nämligen huruvida man skulle kunna tvinga ägaren av en fastighet att bygga ekonomibyggnader, d. v. s. ladugårdar, där han inte hade några djur. Det är alldeles givet, att det borde han inte behöva göra; men då är man inne på rent jordbrukspolitiska resonemang, som inte har någonting med jordförvärvslagen att skaffa.

Jag upprepar därför, att för de jordbrukspolitiska syften man vill nå har man för närvarande fullt tillräckliga medel i sin hand, nämligen lagen om förköpsrätt, skogsvårdslagstiftningen, lagen om uppsikt över jordbruk o. s. v. Allt detta är fullt tillräckligt för att främja de syftemål som bl. a. herr Hermansson enligt sitt yttrande nyss ville uppnå.

Herr HERMANSOON, ALBERT (s) kort genmäle: Herr talman! När jag talade om herr Osvalds originalitet, menade jag inte det som ett klander utan som ett beröm. När herr Osvald nu återoppar en tidigare jordbruksministers ord i fråga om det jordpolitiska syftet med lagen, vill jag för min del framhålla, att för det första är ju inte ens en myndig jordbruksministers ord någon lag, utan det får väl gälla för vad det är, nämligen ett uttalande till riksdagens protokoll. Och för det andra är vi nog numera litet var på det klara med att det inte går att skilja helt och hållet emellan jordpolitiska och andra syften när det gäller jordförvärvslagens tillämpning. Jag är nämligen övertygad om att just detta förhållande är en av anledningarna till att det nu pågår en utredning, som bl. a. har till syfte att göra lagen mera lämplig för sitt ändamål.

Jag anser att det nämnda uttalandet i och för sig inte var så särskilt lyckligt, men jag kan också tala om, att när vi i nämnderna ändå ibland lägger jordbrukspolitiska synpunkter på behandlingen av dylika ärenden, så har vi inte fått några anmärkningar från överordnade myndigheter, vare sig från lantbruksstyrelsen eller regeringen, och det

Ang. fortsatt giltighet av jordförvärvslagen.

är bevis nog för att man inte helt kan bortse ifrån de jordpolitiska synpunkterna vid lagens tillämpning.

skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

1 §.

Jordbruksfastighet må ej, där annat icke följer av vad i denna lag stadgas, genom köp, byte eller gåva förvärfvas utan tillstånd av den lantbruksnämnd, inom vars verksamhetsområde fastigheten är belägen. Jordbruksfastighet må dock utan lantbruksnämndens tillstånd förvärfvas av jordbrukare, som redan äger jordbruksfastighet.

Herr **OHLSSON, EBBE** (h): Herr talman! Jag har vid utskottsutlåtandet tillsammans med fru Boman antecknat en blank reservation.

I motionerna I: 379 och II: 472 framhålles att motionärerna, i väntan på att 1951 års rationaliseringsutredning skall hinna slutföra sitt arbete, inte direkt motsätter sig lagens provisoriska förlängning till och med den 30 juni 1955, samtidigt som man dock framhåller — och det med full rätt — att man i princip fortfarande är motståndare till lagen. Motionärerna föreslår emellertid, att riksdagen redan nu, oavsett utredningen, måtte vidtaga sådan ändring i jordförvärvslagen, att den ej skall äga tillämpning för de jordbrukare som redan äger jordbruksfastighet. Motionärerna hävdar nämligen — och däri har de otvivelaktigt rätt — att de nuvarande rigorösa bestämmelserna i 6 § om att jordbrukare för att utan lantbruksnämnds tillstånd få köpa jordbruksegendomar skall fylla villkoret att inte vara ägare av annan fastighet med jordbruk, är till allvarligt hinder för en snabb och ändamålsenlig yttre rationalisering av vårt jordbruk.

Det har emellertid inte varit möjligt att inom utskottet vinna gehör för motionernas syfte. Detta förhållande anser vi vara ur flera synpunkter beklagligt. Jag får därför, herr talman, för den händelse avslagsyrkandet inte vinner riksdagens bifall, framställa följande yrkande:

»att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 379 och II: 472, måtte för sin del antaga följande förslag till

L a g

angående ändring i lagen den 17 juni 1948 (nr 329) om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet.

Härigenom förordnas, att 1, 3 och 6 §§ lagen den 17 juni 1948 om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet

Bestämmande för — — — en fastighet.

Erfordras tillstånd — — — är delägare

3 §.

Tillstånd må — — — fastighetens brukande.

Föreligger ej sådant fall som i första stycket sägs men kan det antagas, att sökanden vill förvärva fastigheten huvudsakligen för kapitalplacering eller, vad angår fastighet med jordbruk, i annat syfte än att själv ägna sig åt detta eller avser ansökningen förvärfv från olika fångesmän av fastigheter, som förut icke utgjort en brukningsenhet, må ansökningen icke bifallas med mindre sökandens innehav av egendomen kan väntas medföra övervägande nytta för jordbruket eller för näringslivet i orten eller egendomen för sökanden har synnerligt värde utöver det ekonomiska eller eljest särskilt skäl därtill föreligger.

6 §.

Från sökande — — — sambruksför-
ening befriade.

Denna lag — — — i 4 a §.

I fråga om fastighet med jordbruk vare tillstånd enligt denna lag att förvärva eller behålla fastigheten ej erforderligt såframt förvärvaren på sätt Konungen bestämmer i samband med lagfartsansökan, som göres inom tre månader från det fångat skedde, eller, vad angår förvärfv å auktion enligt 4 b §, vid auktions-tillfället visar dels att anledning till antagande som i 3 § första stycket sägs ej fö-ligger dels ock att han har för avsikt att själv ägna sig åt jordbruket å fastig-heten.

Ang. fortsatt giltighet av jordförvärvslagen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1953.»

Herr CARLSSON, GEORG (bf): Herr talman! Min reservation riktar sig egentligen mot den kungliga kungörelse, enligt vilken landsfiskal är skyldig att utfärda intyg för förvärv av jordbruksfastighet.

Under de år, som den provisoriska jordförvärvslagen tillämpats, har det ju visat sig att stadgandet om landsfiskalsintyg varit mindre lyckligt. Landsfiskalen kan lämna sitt intyg när han vill, men en sökande som fått ett sådant intyg för förvärv av fastigheten kan dröja sex månader, innan han söker lagfart. Sedan kan lantbruksnämnden dröja i ytterligare tre månader, innan den gör sina anspråk gällande. På grund av detta system har följande inträffat i Västmanlands län och i andra län. En person, som är mycket lämplig som jordbrukare, har fått köpa och även flyttat till en jordbruksegendom som visserligen var liten men som han själv och landsfiskalen ansåg att han skulle kunna reda sig på. Ungefär nio månader efter det han flyttat dit och när han börjat reparera grundligt, slår lantbruksnämnden ned på den stackars köparen och säger, att egendomen behövs för andra ändamål — den skall läggas till en annan egendom i rationaliseringssyfte.

Det måste anses mycket anstötligt ur allmän rättssynpunkt att något sådant kan inträffa. De som har sysslat med dessa frågor ute på fältet under de gångna åren har också kommit till denna uppfattning. Detta omvitnas också i de motioner, som här väckts, och av remissyttrandet från lantbruksstyrelsen framgår ganska tydligt, att styrelsen är inne på samma tankebanor. Styrelsen säger till och med att tydliga missbruk har försports som varit anstötliga för den allmänna rättsuppfattningen.

Därför tycker jag att utskottet, även om det pågår en utredning, skulle ha kunnat intaga en något mera positiv ställning till den detalj som rör landsfiskalsintygen. Då utskottet nu emeller-

tid av skäl, som de som varit med länge i riksdagen förstår bäst, inte har gjort det, får jag beklaga detta för egen del. Då rationaliseringsutredningen för närvarande håller på att behandla frågan om jordförvärvslagen vill jag i dag inte framställa något direkt yrkande, utan får nöja mig med att framlägga dessa synpunkter för kammaren. Jag hoppas att rationaliseringsutredningen också har uppmärksammat missförhållandena och att de kommer att undanröjas, om jordförvärvslagen blir permanent.

Herr JONSSON, JON (s): Herr talman! Om man följt den utveckling som skett i fråga om fastighetsförvärven, så vet vi att den norrländska förbudslagen, som tillkom för femtio år sedan, i viss mån var en föregångare till den jordförvärvslag som vi nu diskuterar och som tillkom 1945. Redan för 50 år sedan uppköptes ett betydande antal jordbruk av bolagen i Norrland, och inom vissa områden hotades bondeklassen rent av med en fullständig likvidering såsom självständig klass. Därför vidtog statsmakterna åtgärder för att ur sociala synpunkter och även ur jordbrukets synpunkt komma till rätta med problemet.

När jordförvärvslagen första gången behandlades i riksdagen 1945 gjorde sig — såsom alldeles riktigt påpekats här — olika synpunkter gällande, men majoriteten av riksdagens ledamöter hade den erfarenheten och den känslan, att här försiggick en spekulation och en omfattande kapitalinvestering i jordbruksfastigheter av icke jordbrukare, så att det ur olika synpunkter förelåg fara för att ett alltför stort antal av de bättre jordbruken i landet skulle komma att likvideras som underlag för en klass av självägande bönder. Därför kom denna lag till.

När det nu gäller att ta ståndpunkt till frågan, om lagen skall prolongeras i två år eller inte, så måste jag säga att man blir något förvånad — åtminstone har jag blivit det — över folkpartiets ståndpunkt i denna fråga. I det utskottsutlåtande som avgavs 1945 i detta ärende

Ang. fortsatt giltighet av jordförvärvslagen.

fanns en reservation av den på detta område mycket erfarne dåvarande riksdagsmannen Carlström. Han anförde i denna reservation bland annat följande, som jag ber att få citera. Det skulle ha varit fördelaktigt — och framför allt skulle jag ha gillat det — om herr Osvald hade kommit fram till hans uppfattning i dag, men jag hoppas han kan begrunda vad herr Carlström då sade och småningom komma på bättre tankar. Herr Carlström anförde: »För den som under en följd av år varit i tillfälle att på ett mera ingående sätt följa den utveckling, spekulationsköpen inom ett visst län tagit i fråga om sättet att undgå här ovan nämnda restriktionslagar, står det tämligen klart, att inget annat verksamt medel finnes att tillgå än att genom lagstiftning mot själva fastighetsförvärvet söka utestänga dessa spekulanter.» Litet längre ned tillägger han: »Men man vågar ändå förutsätta, att den verkligt lojale jordbrukaren av intresse för näringens uppehållande och behöriga rekrytering ur jordbruksbefolkningens led skall finna, att kontrollåtgärdernas olägenhet är till mindre ohägn för jordbruket än en fortsatt decimering av antalet självägande jordbrukare.»

Här kommer jag faktiskt fram till vad som för mig är kärnpunkten i denna fråga, och det är att den *självägande jordbrukarbefolkningen kan komma att bli reducerad*. För reservanternas förefaller det inte att spela någon roll vem som äger det svenska jordbruket. Huvudsaken är att ägarna fyller måttet ur skogsvårdslagens och ur vanhävdslagens synpunkter. Jag för min del tycker att det är orimligt att staten enligt 1947 och 1948 års riksdagsbeslut varje år skall investera bortåt 14—15 miljoner kronor ur rationaliseringsanslaget och åtskilliga miljoner ur jordfonden till upprustning av det svenska jordbruket och genom sammanläggningar och på annat sätt eftersträva att få fram bärkraftiga brukningsenheter, men ändå — om man nu följer reservanternas — släppa spekulatjonen på fastigheterna fri och låta redan bärkraftiga och stabila jordbruk övergå i andra ägares händer.

Särskilt vi som bor i skogsbygderna känner ju till att det under de senaste åren har förekommit ett starkt tryck på lantbruksnämnderna från skogsspekulanternas sida för att få komma över jordbruk. De har försökt gå till väga på olika sätt. Tidigare hade de hjälpt sig genom arrangerade exekutiva auktioner. De har genom gåvobrev och på andra sätt försökt kringgå lagen för att komma åt jordbruket. Inom en socken i närheten av där jag bor finns det en person, som under de sista 30 åren har förvärvat 22 bondehemman och 20 000 tunnland skogsmark. Det är uteslutande bondeskogar som han köpt upp. Om den högkonjunktur som råder på skogsbrukets område fortsätter är jag övertygad om att detta tryck på lantbruksnämnderna från spekulanternas sida kommer att fortsätta.

Om man nu bifaller reservationen och det blir ett tvåårigt vacuum — jag utgår nämligen ifrån att en ny lag kommer till om två år, när utredningarna är klara — är jag övertygad om att den uppdämning av spekulationsköp, som finns inom skogsbygderna och som lantbruksnämnderna har åstadkommit, kommer att betyda att spekulanter i avsevärt antal förvärvar jordbruk som är bärkraftiga och skogrika.

Nu säger man: ja, men det står också en jordbrukare fritt att köpa sådana jordbruk. Det gör det teoretiskt. Men i praktiken blir det många gånger på det sättet att den kapitalstarke, som vill placera kapital, kan betala ett väsentligt högre pris för dessa jordbruk än en person som måste låna och får betala låneränta.

De spekulanter som jag nu talat om och även de som vill investera kapital går också ofta till väga på det sättet att de i sina beräkningar skiljer jordbruket och skogsbruket åt. Skogsbruket sköter de själva och tar inkomsten av, under det att jordbruket arrenderas ut. När man kommer till en sådan spekulant — det har vi erfarenhet av i den lantbruksnämnd jag tillhör — och säger att man måste tillämpa exempelvis vanhävdslagen, så svarar han: »Hur skall jag kunna

Ang. fortsatt giltighet av jordförvärvslagen.

bygga? Jag får inte mer än några hundra eller ettusen kronor i arrende för min gård. Hur skall jag för den summan kunna bygga en ladugård eller rusta upp byggnaderna?» Skogen som vid avvittlingen tilldelats jordbruket som stöd har skilts ut från detta, och i stället tar han själv inkomsterna av den.

Jag vill också säga ett par ord till herr Sundelin när jag nu ser att han är inne. Han framhåller i sin motion att det rent av skulle vara en fördel att vi fick ytterligare en mängd arrendeställen. Vi bör alltså upphäva förköpslagen, eftersom därigenom personer som är ekonomiskt svaga skulle få en start som arrendatorer för att på den vägen börja arbeta sig fram till att bli sin egen jordbrukare. Men jag vill erinra herr Sundelin om att enligt de bestämmelser som lantbruksnämnderna nu har att tillämpa, har sådana personer, som inte själva kan satsa nämnvärt kapital, möjlighet att få låna pengar, och alltså kan även folk utan nämnvärt eget kapital förvärva sådana fastigheter direkt i stället för att gå omvägen att först arbeta som arrendatorer.

För mig är det avgörande inte det som sägs här i reservationen om att lagen bara utgör ett hinder för en och annan spekulant att förvärva jordbruksfastighet. För mig är det betydelsefullaste att *de, som verkligen vill bruka den svenska jorden, också får äga den*. Och jag vill ställa den frågan till professor Osvald: Är det ur hans och folkpartiets synpunkt fullkomligt likgiltigt vem som *äger* den svenska jorden? Är huvudsaken för dem bara att vanhävdslagen och skogsvårdslagen inte överträds?

Vad dessa lagar beträffar vill jag säga att de är ganska bräckliga instrument då det gäller att bevara jordbruket åt de svenska jordbrukarna, om man verkligen menar allvar med den saken. Såsom vi vet kan enligt skogsvårdslagen sparad skog mycket väl avverkas. Vi vet också att jordägare kan låta byggnaderna förfalla i ganska hög grad innan man kan komma någon vart med vanhävdslagens hjälp. Jag vill säga herr Osvald att det är inte så roligt att vara med i lant-

bruksnämnderna och tillämpa denna vanhävdslag, ty när vi försöker göra det får vi på det ena stället efter det andra svaret: »Nog kan jag bygga en ladugård, men det blir inga djur i den, ty jag arrenderar ut gården till grannen.» Det är inte så lätt att tillämpa vanhävdslagen och klara upp sådana saker med stöd av den.

Jag vill sedan, herr talman, säga ett par ord till herr Bergh och även till herr Ebbe Ohlsson.

Till utskottet har högern fogat endast en blank reservation. Man trodde att högerns representanter i utskottet gick på utskottets linje, men nu säger herr Ebbe Ohlsson att om inte reservationen går igenom, ställer han det och det yrkandet. Man fick då den uppfattningen att herr Ohlsson ämnade rösta för reservationen, fastän han här har avgivit en blank reservation som man förmodade gällde bara en detalj i frågan.

Vad nu beträffar högerns ståndpunkt i denna fråga har ju högern principiellt varit emot jordförvärvslagen. Den kan naturligtvis ha den uppfattningen — högern håller ju på »näringsfriheten». Men jag erinrar mig att vid ett val för några år sedan fick jag i min hand en valbroschyr där det stod: »Sveriges bönder och icke paragrafherrarna skall äga Sveriges jord.» Vad som menades med paragrafherrar fick man inte riktigt klart för sig i broschyren, men jag skulle tro att beteckningen avsåg sådant folk som inte brukar jorden själva. Men om man nu går emot jordförvärvslagen och vill ställa alla spekulationsmöjligheter öppna, kommer man att medverka till att inte bara paragrafherrar — vilka som nu avses med det — utan även alla andra, som icke tänker bli jordbrukare, kan förvärva jordbruksfastigheter. Det var visst vid höstens val det hette att man kunde lita på högern. Det förefaller som om man på den här punkten inte kunde göra det.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr BERGH (h) kort genmäle: Den föregående ärade talaren försökte upp-

Ang. fortsatt giltighet av jordförvärvslagen.

konstruera en motsättning mellan den motion som undertecknats av bl. a. herr Ebbe Ohlsson, och det avslagsyrkande jag framfört. Jag har icke yrkat bifall till herr Osvalds reservation, men jag har i likhet med honom yrkat avslag på den förevarande propositionen. Någon motsättning finns inte i det fallet, i all synnerhet som i anslutning till motionen upprepades våra principiella betänkligheter mot denna lagstiftning över huvud taget och själva motionen är upplagd på det sättet, att den avser en modifiering för den händelse att lagen fortfarande skall äga bestånd.

Den föregående ärade talaren apostroferade vidare en valaffisch eller en broschyr — som jag inte minns att jag sett — där det talas om att det skall vara svenska bönder i stället för paragrafherar som bör äga den svenska jorden.

Jag vill erinra om, att i oupplösligt förbund med äganderätten är bestämmelserna. Jag vill lämna till kammarrens prövning huruvida man kan tala om att de svenska jordbrukarna, i varje fall vid ägoskifte, verkligen *äger* jorden i den meningen att de får bestämma över den. Det är det faktiskt paragrafherrarna som gör!

Herr SUNDBERG (s): Herr talman! Jag skall inte vidare gå in på jordförvärvslagen, ty den kommer ju under behandling vid utredningen, men då i en motion Norrbottens lantbruksnämnd är nämnd som en som gått emot och ställt sig över lagen, och eftersom jag tillhör den nämnden, kan jag inte låta bli att göra några erinringar.

Jag förstår att motionärerna stöder sig på en artikel i en tidning i Norrbotten, som angrep lantbruksnämnden därför att den nekat fastställelse av en avstyckning inom Jokkmokks socken. Jag skall här rekapitulera litet av JO:s ämbetskrivelse.

Fallet inträffade i Jokkmokks socken, fem mil ovanför Jokkmokk, i Björkholmen. Allmänningen där hade en fastighet, som bestod av 190 hektar, därav 1½ hektar odlad jord. Allmänningen

gjorde en avstyckning och sålde den fastigheten till en hemmansägare i byn för sammanslagning. Lantbruksnämnden hade ärendet under behandling, och vi ansåg att det inte var någonting att säga om själva avstyckningen och sammanläggningen. Den hemmansägare som fick avstyckningen hade nämligen förlorat 189 hektar skog. Han hade tillräckligt med skog själv, så det var egentligen inte därför vi lade oss mot saken, utan det var ur den synpunkten, att när allmänningen sålde avstyckningen, alltså den odlade jorden, gjorde man den undantagsbestämmelsen att skogen skulle vara kvar i allmänningens ägo, och att med jorden, eftersom det var mantalssatt jord, skulle icke de rättigheter som förefanns förut i Jokkmokks allmänning få överflyttas på den nye ägaren. Detta betyder ganska mycket för en hemmansägare, som får 50 procent av sitt utsäde från allmänningen, som får avelsdjur i viss utsträckning och som får understöd till ekonomibyggnaderna av allmänningen.

Herr Berghs motion stöder sig uppenbarligen på denna tidningsartikel, om vilken JO säger: »Tidningen funne beslut av denna art icke ägnade att stärka allmänhetens förtroende för lantbruksnämnderna och lätt kunna ge intryck av förakt för rätt och oväld.» Men man frågar sig här: Vem har förfäktat den enskilda individens rätt i detta fall? Är det lantbruksnämnden eller domstolen? Det måste väl vara lantbruksnämnden, som velat bibehålla rätten till allmänningen även i avstyckningsformen.

Vi hade stöd av överlantmästaren i Norrbottens län. När förrättningen anmäldes till fastställelse yttrade han: »Sammanslagningen av styckningslotten med Björkhamra 1⁴ innebure en god förstärkning av jordbruket å sistnämnda fastighet. Det sätt varpå styckningsfastigheten uppdelades strede dock mot bestämmelserna i 19 kap. 3 § 1 mom. andra stycket jorddelningslagen.» Jag kunde citera ännu mera. På s. 348 i JO:s ämbetsberättelse nämnes hans anförda klagomål till hovrätten, som fastställde domen den 6 november 1950.

Ang. fortsatt giltighet av jordförvärvslagen.

Till stöd för lantbruksnämndens uppfattning vill jag hänvisa till s. 350 i samma ämbetsberättelse, där vi hänvisar till överdirektör Wetterhalls vid en konferens i lantbruksstyrelsen gjorda uttalande i november 1948: »Att nämnden avkunnat ett beslut som i praktiken gjort hovrättens utslag ogenomförbart, innebure givetvis icke att nämnden, såsom i tidningsartikeln påståtts, prövat lagligheten av utslaget. Nämnden hade blott prövat förvärvsansökningen ur de synpunkter nämnden hade att företräda och därvid av angivna skäl funnit förvärvet olämpligt.»

Jag kan inte förstå att man för att skydda en hemmansägares rättigheter skall behöva upphäva denna lag. Vi har i Norrbotten inom nämnden oerhörda svårigheter när det gäller just avstyckningar av detta slag. Vi har landsfiskalsintygen: om nämligen en fastighet är under två hektar, kan en landsfiskal ge tillstånd att den får förvärvas. Om man inte får någon erinran från domsagan om detta meddelade tillstånd, kan beslutet fastställas.

Jag kan inte underlåta att anföra ett exempel på hur drastiskt det kan bli med landsfiskalsintygen. Enligt gällande bestämmelser skall landsfiskalen undersöka vad det är för en man som anmäler sig vilja köpa ett jordbruk och om han är lämplig som jordbrukare. Först sedan landsfiskalen gjort sig underrättad därom bör han lämna sitt intyg. I höstas utfärdade emellertid landsfiskalen i min kommun ett intyg till en person, som gjorde gällande att han kunde klara sig på ett litet jordbruk som han ansåg sig kunna köpa. Endast en vecka efter det att landsfiskalen skrivit sitt intyg fick jag en räkning från garnisons-sjukhuset i Boden, varav framgick att mannen i fråga varit i slagsmål med några vagabonderande män. Vi fick betala 8 kronor för att man sydde ihop honom på sjukhuset efter knivslagsmålet. Jag ringde upp landsfiskalen och relaterade fallet. Landsfiskalen svarade att han måste ha tagit fel på person och bad om överseende. Jag förstår att sådana misstag kan hända. En landsfiskal

kan inte känna till alla personer, som han måste utfärda intyg för, lika bra som lantbruksnämnderna eller de kommunala organen.

Då jordförvärvslagen nu görs till föremål för en ny utredning, är jag fullt nöjd härmed. De fall som jag här relaterat genom att citera JO:s berättelse har ytterst sin orsak i att vi har velat skydda en mycket stor rättighet för den hemmansägare, som kanske sedan klagat och gått ända upp till Kungl. Maj:t för att få utslaget fastställt. Jag är för min del övertygad om att jordförvärvslagen behövs i de trakter, där dessa fall förekommit. Erfarenheterna kommer säkerligen att visa att den bör bli beständig.

Jag har, herr talman, inget ytterligare att tillägga utan slutar med att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ELOFSSON, GUSTAF (bf): Herr talman! Jag vill på intet sätt bestrida, att jordförvärvslagen haft en viss uppgift att fylla, men det är beklagligt att den har tolkats på så olika sätt av lantbruksnämnderna. Lagen tillkom ju på sin tid på grund av att kapitalstarka bolag och enskilda personer köpte upp gårdar med skog för att sedan fränkskilja skogsmarken och många gånger även plantera skog på ägor. En dylik ordning var naturligtvis inte tillfredsställande, och man införde därför denna lag.

En svag punkt är dock att lantbruksnämnderna bedömer olika hur lagen skall tillämpas. Det kan inte vara för svarligt att en lantbruksnämnd skall behöva så lång tid på sig som närmare sex månader innan man kan ge en jordbrukare besked om huruvida han får förvärva en jordbruksfastighet eller ej. Den som vill sälja ett jordbruk brukar ju först göra sig underrättad om huruvida grannarna är spekulanter på jorden. Ofta tackar grannarna nej med motivering att de redan har tillräcklig med jord. Det kan då inträffa att man från lantbruksnämnderna besöker dem och försöker övertala dem att köpa jord.

Ang. fortsatt giltighet av jordförvärvslagen.

Det har förekommit fall då en granne, som tackat nej till att på frivillighetens väg få köpa vissa jordområden, sedan ändrat sin inställning när han fått besök av lantbruksnämndens representant, som övertalat honom och gett löfte om att lantbruksnämnden skulle ordna med erforderligt kapital. Jag måste reagera mot en dylik politik. Jag är dock som sagt fullt medveten om att vi har fått denna lag på grund av att kapitalstarka bolag eller personer utnyttjat situationen för att lägga under sig jordbruksfastigheter.

Sådan som utvecklingen ter sig i fråga om arrendegårdarna skulle jag för övrigt inte tro, att det kommer att dröja länge innan vi måste tillgripa lagstiftningsåtgärder även på detta område. Det händer ju nästan dagligen att man från de stora godsens sida säger upp arrendatorer och slår samman de tidigare arrendejordbruken med huvudgården, trots att arrendejordbruket är fullt bärkraftigt för sig. Det är en utveckling som är ägnad att inge farhågor för framtiden och som kan komma att medföra att det blir nödvändigt med en lagstiftning även på detta område.

Jag har ärligen erkänt att jag aldrig röstat för jordförvärvslagen, då jag ansett att den kunde ha varit obehövlig, om man handlat förståndigt. Men jag vill inte förneka att lagen med den utveckling som ägt rum i viss grad varit verksam mot tendensen att sammanslå flera gårdar till en enda. Jag skall därför, herr talman, inte yrka avslag på det nu föreliggande förslaget att förlänga lagen för den tid som det nu är fråga om. Jag vädjar dock till jordbruksministern att den utredning, som är tillsatt för att förenkla lagen, också måtte få till uppgift att framlägga ett mer modernt förslag till jordförvärvslag än den nu gällande. Man skulle säkert genom en dylik modernisering och förenkling av lagen kunna göra ekonomiska besparingar samtidigt som man minskade svårigheterna för lantbruksnämnderna att snabbt ge besked, så att inte en person som vill förvärva ett jordbruk måste gå i ovisshet lång tid innan han kan få besked

om huruvida staten vill utnyttja sin förköpsrätt eller ej.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr NILZON, IVAR (bf): Herr talman! Herr Hermansson har tidigare här i kammaren redogjort för utskottsmajoritetens synpunkter på denna fråga, och då jag i allt väsentligt delar den uppfattning, som han gav uttryck åt, skall jag inte förlänga debatten med att upprepa de argument, som herr Hermansson förde fram. Jag vill bara säga, att jag tycker att de är fullt bärande.

Man har framhållit att denna lagstiftning har medfört vissa nackdelar, och det är ju alldeles naturligt att denna lag likaväl som andra lagar har både för- och nackdelar. Vid den avvägning mellan nackdelarna och fördelarna, som jag försökt göra, har jag emellertid kommit till det resultatet att fördelarna väger över. Hur skulle med den ekonomiska utveckling, som vi har haft under de senaste åren, förhållandena ha varit på detta område, om vi inte haft denna jordförvärvslag? Vi skulle säkerligen ha fått spekulationsköp av jordbruksfastigheter i en oanad utsträckning. Vi vet att för många har det varit ren penningplacering att köpa jordbruksfastigheter. Det fanns en anledning att förvärva dylika fastigheter, ty det kunde medföra en skattelindring, särskilt innan vi fick den senaste fastighetstaxeringen. Det var alltså en god affär många gånger att såsom penningplacering köpa jordbruksfastigheter. I den konkurrens, som då skulle uppstått mellan dessa spekulationsköpare och de jordbrukare, som ville skaffa sig jordbruk, är det väl ingen tvekan om att jordbrukarna kommit till korta. De hade inte kunnat skaffa så mycket kapital, som hade behövts för att de skulle kunna konkurrera med de många gånger mycket kapitalstarka penningplacera.

I folkpartiets motion och i dess reservation yrkas avslag på propositionen om förlängning av jordförvärvslagen. Ett upphävande av lagen skulle väl leda till mycket egendomliga konsekvenser, om den utredning som för närvarande arbe-

Ang. fortsatt giltighet av jordförvärvslagen.

tar skulle komma till det resultatet, att vi ändå behöver en jordförvärvslag. Om vi nu upphävde lagen, skulle vi ju bara få en intervall på ett par år. Jag är rädd att det inte skulle medföra några lyckliga konsekvenser för samhället. Vi minns kanske hur det var när lagen första gången trädde i kraft. Ända in i det sista före lagens ikraftträdande skedde mycket stora fastighetsförsäljningar. Om lagen nu upphävdes, men man kunde räkna med att om ett par år få den tillbaka, skulle detta säkerligen leda till orimliga spekulationsköp. Det är därför som jag anser att ett upphävande av lagen nu, då vi har en utredning i gång, skulle vara någonting fullkomligt orimligt.

Högern har här föreslagit, att den som redan äger ett jordbruk skall utan hinder av lagen få köpa ny mark. Jag tycker att även det är mycket egendomligt. Det har påpekats från det hållet, att det kan finnas tillfällen, då en person ur rationaliseringssynpunkt bör få förvärva ytterligare jord. Det sades också i andra kammaren av en högerman, att det kan tänkas att en person medan han lever vill köpa några gårdar, som hans barn sedan skall ha. Det är klart att sådana fall kan förekomma, och då kan ju lagen innebära en viss nackdel. Varthän skulle det emellertid leda — herr Hermansson var inne på den saken — om en jordägare utan vidare skulle få köpa hur mycket mark som helst? Det skulle vara mycket orättvist mot dem som inte redan äger en fastighet.

Högern har ju vid utskottsbehandlingen inte reserverat sig med annat än en blank reservation. Jag tycker då att det är någonting högst anmärkningsvärt att man nu under debatten i kammaren framställer ett yrkande om en nästan helt ny lag. Det var väl inte många av kammarens ledamöter som kunde fatta vad denna lagtext egentligen innehöll, när den lästes upp. Vi förmodar att det upplästa förslaget stod i överensstämmelse med högerns motion, men det är, som sagt, knappast troligt att kammarledamöterna kunde fatta allt vid uppläsningen.

Herr Ebbe Ohlsson sade att han yrka-

de bifall till detta ändringsförslag, där est inte avslagsyrkandet gick igenom. Det är ju egendomligt att herr Ebbe Ohlsson inte redan från början anslöt sig till folkpartiets reservation utan först i dag framställer yrkande om bifall till i första hand avslagsyrkandet som är lika med folkpartiets reservation och i andra hand till ett nytt — eller åtminstone i viss utsträckning nytt — lagförslag.

Herr Georg Carlsson var inne på en detaljfråga, nämligen om de s. k. landsfiskalsintygena. Jag är motionär i den frågan och har yrkat på att landsfiskalsintygen skall bort. Herr Georg Carlsson har påpekat de nackdelar, som är förenade med dessa intyg. Jag talade för denna sak i utskottet, men efter utskottsbehandlingen och med den skrivning, som utskottet gjorde, lät jag mig nöja. Den största nackdelen med landsfiskalsintygen är ju avlägsnad genom uttalandet av jordbruksministern i propositionen, att landsfiskalen samtidigt som han utfärdar ett intyg skall skicka en kopia därav till lantbruksnämnden. Detta gjorde att jag inte ansåg att jag behövde reservera mig på denna punkt. Jag vill emellertid stryka under, att om ett lagförslag måhända kommer tillbaka om två år, bör man ta hänsyn till denna detaljfråga och göra den förenkling som är möjlig att genomföra. Man skall inte göra en sak mera osympatisk än den behöver vara. Just dessa landsfiskalsintyg har utgjort ett krångel, som folk i stor utsträckning inte förstått vara nödvändigt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr OSVALD (fp): Herr talman! Flera av de senare yttrandena i denna debatt har givit belägg för mitt påstående, att man på många håll vill använda denna lag i jordpolitiska syften. Detta gäller kanske framför allt det anförande som hölls av herr Jonsson, där man ju mycket tydligt spårade lantbruksnämndsledamoten.

Herr Jonsson drog fram vad herr Carlström hade sagt år 1943. På det skulde jag endast vilja svara, att vi inte har

Ang. fortsatt giltighet av jordförvärvslagen.

någon anledning att nu debattera vad herr Carlström sade då. Men det har inträffat en hel del sedan den tiden, och vi har fått nya instrument för att komma ifrån olägenheterna — instrument som man inte hade då.

Det var en fruktansvärd svartmålning herr Jonsson gjorde av vad som skulle drabba Sveriges jordbruk, om vi inte hade jordförvärvslagen. Denna lag tillkom dock inte förrän år 1943, och det svenska jordbruket klarade sig som bekant mycket bra före den tiden. Det är fortfarande huvudsakligen bönder som äger den svenska jorden, och så har det varit sedan gammalt, trots att vi inte förrän på senare år haft någon jordförvärvslag.

Herr Nilzon talade om konsekvenserna, för den händelse lagen skulle upphävas. Skulle det gå så lyckligt att jordförvärvslagen upphäves, får man väl hoppas att den inte återigen skulle bli införd efter två år.

Herr BERGH (h): Herr talman! Jag vill bara ge en kort replik till min ärade vän herr Sundberg.

Herr Sundberg är ledamot av lantbruksnämnden i Norrbottens län, och det är förmodligen i denna egenskap han känt behov att polemisera mot justitieombudsmannen och framhålla de materiella fördelarna i det omtvistade beslut, som lantbruksnämnden har fattat. Jag kan inte uttala någon mening om huruvida lantbruksnämndens beslut i och för sig var materiellt riktigt eller inte, men det är inte den saken som här är relevant, utan vad justitieombudsmannen framhöll när han riktade en erinran mot det sätt varpå denna fråga handlagts av lantbruksnämnden i Norrbottens län.

Han pekade nämligen på att i fall, då jordförvärv nödvändiggjorde lantmåteriförrättning, lantbruksnämnds prövning enligt jordförvärvslagen och jorddelningsinstansernas enligt jorddelningslagen kunde innefatta bedömande av identiskt material. Ur rättssäkerhets-synpunkt vore ett sådant förhållande icke tillfredsställande. Risk för sinsemel-

lan oförenliga beslut föreläge. Detta var vad som inträffade i det fallet, och oavsett den materiella innebörden i lantbruksnämndens beslut måste vi väl ändå vara överens om att det är någonting otillfredsställande att t. ex. en domstol och en lantbruksnämnd skall kunna behandla samma ärende och komma till olika beslut. Detta måste dock vara stötande för den allmänna rättskänslan. Det är allenast detta jag i det fallet velat säga, ingenting annat.

När nu herr Sundberg som en ivrig apologet för lantbruksnämnden i Norrbottens län framhåller vad den har gjort, vill jag i val av auktoriteter utan vidare säga att jag ju litar mera på justitieombudsmannen såsom en rättsvärdande myndighet än på lantbruksnämnden i Norrbottens län.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de i fråga om punkten A förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Osvald m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Osvald* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 16 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Osvald m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Om anslag till lån för anskaffande av grästorkar.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Osvald* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 30.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten B hemställt.

Beträffande punkten C, yttrade nu vidare herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock, av herr *Ohlsson, Ebbe*, att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 379 och II: 472, skulle för sin del antaga det av honom under överläggningen förordade förslaget till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1948 (nr 329) om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ohlsson, Ebbe*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 16 punkten C, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles her *Ebbe Ohlssons* under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bergh* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 93;

Nej — 15.

Därjämte hade 13 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten D hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 11, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1953/54 till vissa naturskyddsändamål;

nr 12, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande Sveriges anslutning till Europeiska växtskyddsorganisationen m. m.; och

nr 13, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1953/54 till bidrag till hushållnings-sällskapens veterinärbakteriologiska laboratorier.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om anslag till lån för anskaffande av grästorkar.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 14, med anledning av väckta motioner om anslag till lån för anskaffande av grästorksanläggningar.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade motioner, nämligen motionen II: 80 av herr *Hansson* i Skegrie m. fl. och motionen I: 351 av herr *Osvald* m. fl., hade yrkats, att riksdagen måtte besluta att under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor att användas för lån till grästorksanläggningar.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att

Om anslag till lån för anskaffande av grästorkar.

motionerna II: 80 och I: 351 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr LARSSON, SIGFRID (bf): Herr talman! Fastän utskottet har föreslagit, att motionerna inte skall föranleda någon åtgärd, får jag säga att vi motionärer ändå kan känna oss ganska tillfredsställda med den behandling motionerna fått i utskottet. Utskottet har nämligen föreslagit en annan väg för att nå det syftemål, som innefattas i motionerna, och då det väsentliga givetvis är att man når det syftemål man vill nå och inte vilken väg man går för att nå detta syftemål, tycker jag att vi inte kan ha något att erinra mot vad utskottet föreslagit.

Utskottets förslag innebär i korthet att den som vill anlägga en grästork skulle kunna få en statlig lånegaranti och på det sättet skaffa det nödvändiga kapitalet. Motionärerna har föreslagit att den fond, som funnits sedan många år och ur vilken man kunde låna pengar för ändamålet men i vilken pengarna nu i det närmaste är slut, skulle få ett tillskott av årets riksdag på en miljon kronor.

När vi nu har statsrådet Norup här i kammaren, skulle jag vilja vädja till honom att han så snart som det är möjligt ger lantbruksstyrelsen bemyndigande att lämna lånegaranti, när någon sammanslutning av jordbrukare eller någon enskild vill anlägga en dylik tork. Jag har förvissat mig om att det för den sakens skull inte behövs något beslut av riksdagen utan att Kungl. Maj:t kan lämna ett dylikt bemyndigande.

Jag skall inte ingå på vilken betydelse som grästorksanläggningar har för jordbruket av i dag. Det är utförligt redovisat i motionerna. Jordbruksutskottet uttalade sig välvilligt på den punkten redan i fjol, då det också väcktes motioner i detta ärende. Utskottet sade då att denna fråga är värd allt beaktande, och det säger utskottet också i år.

I förhoppning att Kungl. Maj:t vill beakta de synpunkter, som utskottet har framfört, och att det blir ordnat med

denna lånegaranti inom en rätt snar framtid, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr OSVALD (fp): Herr talman! I likhet med föregående talare vill jag som motionär ge uttryck åt den uppfattningen, att det i detta fall är målet som är det väsentliga. Vilken väg man går är mindre viktigt; om det nu kan gå att få lånegaranti i stället för statliga lån, så bör detta kunna vara lika bra. Nu säger utskottet, att utskottet förväntar att Kungl. Maj:t även i fortsättningen ägnar uppmärksamhet åt en lämplig lösning av föreliggande spørsmål. Ett liknande uttalande gjorde utskottet förra året i anledning av en likartad motion, då utskottet förutsatte att Kungl. Maj:t skulle komma att ägna fortsatt uppmärksamhet åt frågan om medelsanvisning för nu angivna ändamål.

Under det år som gått har emellertid ingenting blivit gjort, och därför skulle jag vilja uttrycka den förhoppningen att det verkligen görs någonting från Kungl. Maj:ts sida, så att denna av jordbruksutskottet rekommenderade lösning kan åstadkommas och bli till hjälp för svenskt jordbruk. De problem, som det här gäller, är nämligen så väsentliga för utvecklingen av svensk växtodling i många delar av vårt land, att det verkligen behöver göras krafttag för att länka utvecklingen in på det spår, som man nu vill försöka leda in den på.

Jag har, herr talman, icke något yrkande, men jag vill gärna fästa herr statsrådets uppmärksamhet på att jag tycker att detta är en utomordentligt väsentlig angelägenhet.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogos änyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 15, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en Vadstena krigsmanshuskassa tillhörig fastighet;

Om obligatorisk kontroll av elektriska mätare.

nr 16, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbildningskurser för viss lantmåteripersonal m. fl.; och nr 17, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1953/54 till bidrag till vissa skogsbrukskurser m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om obligatorisk kontroll av elektriska mätare.

Föredrogs ånyo första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 9, över motion angående obligatorisk kontroll av elektriska mätare.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 353, hade herrar *Lodenius* och *Franzon* hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till förordning om obligatorisk kontroll av elmätare i huvudsaklig överensstämmelse med i motionen angivna riktlinjer.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motion I: 353 ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr FRANZON, (s): Herr talman! Då jag inte tänker framställa något yrkande, skall jag fatta mig mycket kort. Jag vill bara konstatera, att de remissinstanser, som här yttrat sig över denna motion, i samtliga fall har varit mycket positiva, och jag vågar också påstå att utskottet varit positivt, även om det avstyrkt motionen.

Svenska elverksföreningen, som hade samma fråga på remiss 1939 och då avstyrkte förslaget om obligatorisk mätarkontroll, avstyrker framställningen även nu, men föreningen konstaterar dock att läget är helt annorlunda nu än 1939 emedan energiförbrukningen är betydligt större, inte bara i städerna utan även på landsbygden. Utskottet har nämnt, att en kontroll vart tionde år inte skulle vara tillräcklig, och framförallt har utskottet strukit under att kostnaderna skulle bli ganska höga.

Vad gäller den sista frågan är jag en smula tveksam, huruvida kostnaderna verkligen skulle behöva bli så höga. Jag anser liksom elverksföreningen, att en kontroll skulle kunna anordnas på ett betryggande sätt utan att bli så kostnadskrävande. Vad beträffar frågan om en obligatorisk kontroll endast vart tionde år kan man ju alltid diskutera intervallerna. Men nog är det väl bättre att ha en obligatorisk kontroll vart tionde år än att inte ha någon kontroll alls.

Jag har, herr talman, tänkt på de små föreningarna när jag gjorde min framställning; det är nämligen de som har det ekonomiskt sämst ställt. Jag tror att även om utgifterna skulle bli rätt höga för dessa små föreningar vid införandet av en mätarkontroll, skulle detta säkerligen kunna uppvägas av ett bättre ekonomiskt resultat genom att mätarna fungerar effektivare än tidigare. Jag har bara velat konstatera detta.

Vidare vill jag tillägga ytterligare en sak, och det är att jag, som i verkligheten står för denna motion ehuru jag haft en medmotionär, naturligtvis skulle ha föreslagit en utredning i frågan i stället för att begära ett förslag. Jag har förbisett det faktum, att kammarens allmänna beredningsutskott inte har samma initiativrätt som ett ständigt utskott. Hade jag i motionen yrkat på en utredning, skulle detta kanske ha tillstyrkts av utskottet och även vunnit kammarens bifall.

Herr talman! Jag har bara velat säga detta och har icke något yrkande att framställa.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 145, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 457, av herr *Anderberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 76 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 458, av herr *Ohlon* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m.;

nr 459, av herr *Ewerlöf* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m.;

nr 460, av herr *Ewerlöf* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303);

nr 461, av herr *Ohlon* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303);

nr 462, av herr *Lundqvist* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nya bestämmelser om medlemskap av finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg m. m.;

nr 463, av herr *Sundvik*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m.;

nr 464, av herr *Sundvik*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m.;

nr 465, av herrar *Huss* och *Sunne*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m.;

nr 466, av herr *Persson*, *Einar*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m.;

nr 467, av herr *Werner* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m.;

nr 468, av herr *Näsström* och herr *Nilsson*, *Hjalmar*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m.;

nr 469, av herr *Andersson*, *Erik Gustaf*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående det fortsatta stödet åt hampodlingen m. m.;

nr 470, av herr *Osvald* och herr *Persson*, *Johan*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående det fortsatta stödet åt hampodlingen m. m.; samt

nr 471, av herrar *Spetz* och *Lindgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Undertecknad får härmed under hänvisning till bifogade läkarintyg värdigt samt anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen under den tid intyget avser. Stockholm den 22 april 1953.

Bernhard Näsgård.

Härmed intygas, att riksdagsmannen *Bernhard Näsgård*, som den 21 april 1953 intagits på Karolinska sjukhusets medicinska klinik för lunginflammation, på grund härav kan antagas vara förhindrad deltaga i riksdagsarbetet under två veckor.

Stockholm den 22 april 1953.

E. Nyman,
bitr. överläkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 6.39 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.